

WATERSCHAP DE DOMMEL

Bestuursrapportage 2019-3 en Jaarstukken 2019

Januari – december 2019

Inhoudsopgave

Jaarverslag 2019

1	INLEIDING	4
1.1	Directieparagraaf	4
1.2	Controllersparagraaf	5
1.3	De financiële resultaten over 2019 in één oogopslag	6
1.4	Opbouw Jaarstukken 2019	6
1.5	Voorstel resultaatbestemming	7
2	PROGRAMMA'S EN BELEIDSVELDEN	
	Programma Leven-de-Dommel	8
	Programma Dienstverlening - Waterpartner	17
	Beleidsveld Watersysteem	20
	Beleidsveld Waterketen	34
	Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering	42
3	UITGANGSPUNTEN, HOOFDLIJNEN EN VERPLICHTE PARAGRAFEN	54
3.1	Ontwikkelingen sinds vorig jaar	54
3.2	Uitgangspunten en normen	54
3.3	Incidentele lasten en baten	54
3.4	Kostentoerekening	55
3.5	Bestemmingsreserves en voorzieningen	55
3.6	Waterschapsbelastingen	56
3.7	Weerstandsvermogen	57
3.8	Financiering	60
3.9	Verbonden partijen	63
3.10	Bedrijfsvoering	66
3.11	Investeringen	66
3.12	EMU saldo	67

Jaarrekening 2019

1	EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTENDRAGERS (MET) TOELICHTING	
1.1	Exploitatierkening naar kostendrager Watersysteembeheer	70
1.2	Exploitatierkening naar kostendrager Zuiveringsbeheer	73
2	EXPLOITATIEREKENING NAAR PROGRAMMA'S	76
3	EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTEN EN OPBRENGSTSOORTEN	79
3.1.	Exploitatierkening van baten en lasten	79
3.2.	Toelichting op exploitatierkening naar kostensoorten	80
3.3.	Toelichting op exploitatierkening naar opbrengstsoorten	91
3.4.	Begrotingsrechtmatigheid	95
4	BALANS EN TOELICHTING	97
5	GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM	115
	CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	116
	LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN	119

JAARVERSLAG 2019

1 INLEIDING

Voor u ligt het jaarverslag en de jaarrekening 2019.

De indeling van het jaarverslag 2019 is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar en komt overeen met de indeling van de Beleidsbegroting 2019. De indeling sluit ook aan bij de inhoud van de commissies, namelijk Watersysteem, Waterketen en Bestuur en Bedrijfsvoering. Er worden 2 strategische onderwerpen uitgelicht, namelijk de programma's Leven-de-Dommel en Dienstverlening - Waterpartner.

Daarna volgen de beleidsvelden:

1. Watersysteem
2. Waterketen
3. Bestuur en Bedrijfsvoering

1.1 Directieparagraaf jaarrekening 2019

Een al iets te droog voorjaar en de tweede warme en droge zomer op een rij vroegen in 2019 veel van de deskundigheid en de inzet van alle medewerkers. In maart waren er verkiezingen, en zowel de aanloop er naar toe, als verloop en afhandeling van de verkiezingen zijn naar volle tevredenheid verlopen. Het afgelopen jaar werd daarmee ook een jaar van nieuwe gezichten. Een nieuwe watergraaf, een nieuw Dagelijks Bestuur en een vernieuwd Algemeen Bestuur. Heel wat medewerkers hebben bijgedragen aan de verschillende inwerkprogramma's; de waardering van de bestuurders stemt tot tevredenheid. Als directie zijn we trots op de manier waarop alle medewerkers met elkaar dit jaar hun werk hebben gedaan, van onderhoud aan de sloten tot procesautomatisering, van belastingheffing tot salarisadministratie, van beekherstel tot investeringen in de keten, van informatieveiligheid tot facilitaire ondersteuning. De zorg om water blijft onze verbindende schakel.

Net als in 2018 had de toenemende droogte tot gevolg dat er regulier werk is uitgesteld/verschoven. Deze keuzes zijn - waar nodig - op de bestuurstafel besproken. De aanpassing van de acties in Leven-de-Dommel gericht op waterconservering en aanvulling van het grondwater zijn tot stand gekomen in nauw overleg met belanghebbenden in het gebied, en kunnen rekenen op een breed draagvlak. Zoals ook in de controllersparagraaf vermeld, blijft (bij)sturing in raming van de doelrealisatie op basis van activiteiten en projecten en de hiervoor benodigde middelen een aandachtspunt. Frequente afstemming binnen de beleidsvelden draagt bij aan een efficiënte inzet van beschikbare capaciteit en geld, directie en managers gaan daar in 2020 in verder. Deze wijze van werken draagt overigens ook bij aan eenduidige uitvoering van plannen en beleid.

Het ziekteverzuim was in 2019 4,0% en daarmee is het streefcijfer van 2019 gehaald. Ook de verzuimfrequentie daalde. De scholing van alle leidinggevenden in het voeren van verzuimgesprekken is goed verlopen. Het voorkomen van burn-out en het signaleren van dreigend langdurig verzuim vraagt constante aandacht van leidinggevenden.

De toenemende vraag van gemeenten en maatschappelijke organisaties naar betrokkenheid van waterschappers bij allerlei ontwikkelingen in ons gebied, van klimaat adaptatie tot integrale gebiedsontwikkeling, dwingt tot continue aanpassing van de organisatie. In de tweede helft van 2019 is met veel medewerkers en OR gesproken over hoe de organisatie nog slagvaardiger en eenvoudiger kan worden. Voorstellen daarvoor worden in 2020 uitgewerkt en ingevoerd. Directie en management blijven sturen op slim en eenvoudig hu

1.2 Controllersparagraaf jaarrekening 2019

Het jaar 2019 was het jaar waarin de uitvoering van werkzaamheden van de afwikkeling van de calamiteiten, wateroverlast en de confrontatie met een periode van droogte (Actieplan Leven-de-Dommel), tot het reguliere werk is gaan behoren. Ook de realisatie van de operationalisering van de Energiefabriek is een mijlpaal. Na een periode van stabiel draaien kan er vanaf 2020 gewerkt gaan worden aan het opstarten van de vervolgstappen in de verdere optimalisatie van de Energiefabriek.

Het aantreden van het nieuwe bestuur eind maart 2019 betekent dat de ingezette lijn van 2018 wordt doorgetrokken, waarbij de bestuurlijke aandacht voor sturing, kaderstelling en verantwoording toe lijkt te nemen. De bestuurlijke focus in de sturing ligt in toenemende mate (en is blijven liggen) op het “doen”; zelf doen of in samenwerking met de omgeving.

Belangrijk aandachtspunt bij het “doen” is de sturing op de onderlinge afstemming van beleid, beleidsontwikkeling en innovatie met de uitvoering/ realisatie van projecten en activiteiten. In dit kader is het belangrijk om inzicht te hebben in de benodigde, geplande en daadwerkelijk beschikbare capaciteit om de ambities en doelen te kunnen realiseren. Om dat inzicht te krijgen dienen hiervoor realistische ramingen beschikbaar te zijn en dienen de onderliggende aannames en uitgangspunten bekend te zijn. Daarnaast dienen alle neuzen na het besluitvormingsproces dezelfde richting in te wijzen en te blijven wijzen.

Vanaf 2019 zijn voorzichtige stapjes gezet in het onderling afstemmen van plannen en activiteiten en het voeren van het goede gesprek - beperkt terugkijkend maar vooral bijsturend en vooruitkijkend - om het inzicht te verkrijgen in de consequenties van keuzes en de (her)prioritering van projecten en activiteiten. De basis van deze gesprekken is echter nog te vaak de geplande, beschikbare capaciteit en niet de daadwerkelijk benodigde capaciteit. Door uit te gaan van de vergelijking tussen de geplande, beschikbare en de daadwerkelijk benodigde capaciteit wordt de betrouwbaarheid van de ramingen (realiteitswaarde) verder versterkt.

De (bij)sturing in raming van de doelrealisatie op basis van activiteiten en projecten en de hiervoor benodigde middelen is en blijft een aandachtspunt. Belangrijk uitgangspunt hierbij dient te zijn de resultaten van de analyse van de daadwerkelijk benodigde capaciteit (formatie) en werkelijk beschikbare en benutte capaciteit (bezetting).

In de tweede bestuursrapportage werd aangegeven dat het risico aanwezig is dat op basis van optimisme, loyaliteit en betrokkenheid van de medewerkers een te rooskleurige raming / jaareindeverwachting voor de realisatie van reguliere activiteiten en projecten is opgenomen. Dit is ook wat zich in 2019 voordoet. Natuurlijk zijn er verschillen die door externe en interne factoren zijn te verklaren (meer belastingopbrengsten door economische groei, lagere kosten door knijpen in de kosten binnen de grenzen van de mogelijkheden, achterwege blijven van onvoorziene ontwikkelingen / calamiteiten). De veelheid processen waarbij sprake is van kostenoverschrijdingen geeft aan dat de beschouwing van de jaareindeverwachting aan de hand van feiten en onderliggende stukken kan worden aangescherpt. Het doortrekken van de lijn van het voeren van het goede gesprek over de plannen en activiteiten naar de inzet van de financiële middelen is een volgende stap. In het jaarrekeningtraject heeft dit reeds geleid tot een extra kritische beschouwing van de verzoeken tot budgetoverheveling van 2019 naar 2020.

1.3 De financiële resultaten over 2019 in één oogopslag

In onderstaande tabellen zijn het exploitatieresultaat en het investeringsvolume weergegeven ten opzichte van de begroting 2019, de begroting 2019 na wijziging en de jaareindeverwachting.

Exploitatie 2019 (bedragen x € 1.000)	Rekening	Begroting	Begroting na wijziging	JEV 2e Burap
Lasten	€ 120.875	€ 122.192	€ 122.892	€ 125.368
Baten	€ 122.166	€ 118.347	€ 118.347	€ 120.242
Totaal voor bestemming	€ -1.290	V € 3.845 N	€ 4.545 N	€ 5.127 N
Resultaatbestemming uit 2018	€ 272	€ -	€ 272	€ 272
Nog te bestemmen resultaat	€ -1.562	V € 3.845 N	€ 4.273 N	€ 4.855 N
<u>Onderdeel baten:</u>				
Waterschapsbelastingen	€ 109.641	€ 107.668	€ 107.668	€ 108.445
Investerings 2019 (bedragen x € 1.000)	rekening	begroting	Begroting na wijziging	JEV 2e Burap
Bruto investeringen	€ 24.082	€ 39.889	€ 39.462	€ 32.269
Inkomsten (m.n. subsidies)	€ -3.395	€ -5.711	€ -5.711	€ -2.679
Netto investeringen	€ 20.687	€ 34.179	€ 33.751	€ 29.589

1.4 Opbouw Jaarstukken 2019

De Jaarstukken 2019 bestaat uit twee delen.

- Het jaarverslag, met de belangrijkste ontwikkelingen in 2019, het in 2019 gerealiseerd beleid in de verschillende programma's en beleidsvelden met toelichtingen per programma/beleidsveld en de verplichte paragrafen.
- De jaarrekening met het financiële deel met de exploitatierekening 2019 naar kostendrager, naar programma's/beleidsvelden, de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten en de balans per 31 december 2019 met toelichting.

1.5 Voorstel resultaatbestemming

Er zal een afzonderlijk voorstel voor resultaatbestemming aan u worden voorgelegd. Na vaststelling wordt dat besluit opgenomen in het jaarverslag.

Het nog te bestemmen resultaat 2019 is € 1.562.000 positief.

Voor zuiveringsbeheer is het resultaat voor bestemming 2019 € 474.000 positief. In het separaat aan het bestuur voor te leggen voorstel resultaatbestemming 2019 zal het volgende voorgesteld worden:

Taakreserve Zuiveringsbeheer:

Budgetoverheveling taak zuiveringsbeheer van 2019 naar 2020	€	0
Administratieve rentetoevoeging aan (taak)reserves tegen een rekenrente van 2,8%	€	876.000
Onttrekking aan bestemmingsreserve GTD (Gemeenschappelijk Technologische Dienst)	-/-	€ 26.000
Toevoeging aan bestemmingsreserve Leven-de-Dommel	€	275.000
<i>Restant: Onttrekking aan de taakreserve zuiveringsbeheer</i>	-/-	<u>€ 651.000</u>
Totaal	€	474.000

Voor watersysteembeheer is het resultaat voor bestemming 2019 € 1.088.000 positief. In het separaat aan het bestuur voor te leggen voorstel resultaatbestemming 2019 zal het volgende voorgesteld worden:

Taakreserve Watersysteembeheer:

Budgetoverheveling taak watersysteembeheer van 2019 naar 2020	€	0
Administratieve rentetoevoeging aan (taak)reserves tegen een rekenrente van 2,8%	€	104.000
Vrij laten vallen deel bestemmingsreserve Hoogwater	-/-	€ 51.000
Onttrekking aan bestemmingsreserve GTD (Gemeenschappelijk Technologische Dienst)	-/-	€ 22.000
Toevoeging aan bestemmingsreserve Leven-de-Dommel	€	1.125.000
<i>Restant: Onttrekking aan de taakreserve watersysteembeheer</i>	-/-	<u>€ 68.000</u>
Totaal	€	1.088.000

2 PROGRAMMA'S EN BELEIDSVELDEN

Programma Leven-de-Dommel

1. Doelen van het programma

In 2016 en 2018 waren er perioden van extreme wateroverlast en extreme droogte. Samen met de streek onderzocht het waterschap hoe hiermee beter kan worden omgegaan. Dit heeft geresulteerd in het Actieplan Leven-de-Dommel. Naar aanleiding van de droogte in 2018 en de evaluatie van het actieprogramma eind 2018 is het actieplan bijgesteld. Deze actualisatie - het Actieplan Leven-de-Dommel 1.1. - is op 3 juli 2019 door het algemeen bestuur vastgesteld. De looptijd van het Actieplan Leven-de-Dommel 1.1. is gelijkgesteld aan die van de bestuursperiode.

De ambitie is dat het waterschap zichtbaar en samen met het gebied streeft naar een robuust, veerkrachtig en slim stuurbaar watersysteem dat tegen een stootje kan in droge en natte periodes.

De tweede opeenvolgende extreem droge zomer van 2019 benadrukt nogmaals de urgentie van het actieplan.

Integrale programmatische aanpak

De karakteristieke verwevenheid in ons gebied tussen bebouwing, landbouw en natuur vereist een integrale aanpak van alle acties in dit actieplan. Het indelen in verschillende clusters van maatregelen helpt om overzicht te krijgen en prioriteiten te stellen, maar in alle gevallen is een integrale aanpak de basis van ons handelen in en met de streek. In 2019 hebben we daarom ook gewerkt aan het integraal verbinden van maatregelen aan elkaar en aan de beoogde doelen. Via deze programmatische aanpak worden de onderlinge verbanden zichtbaar en is aan te geven wat de bijdrage aan de doelen is, van de verschillende activiteiten. Dit helpt bij het maken van keuzes als blijkt dat maatregelen veel of weinig effect / voortgang hebben. Zo kan de inzet bij zeer effectieve activiteiten vergroot worden. Als blijkt dat de inspanningen en middelen niet in verhouding staan tot hetgeen we willen bereiken kunnen we zoeken naar een alternatieve aanpak. De doelen (prestaties) moeten eind 2022 gereed zijn en worden tussentijds gemonitord of de activiteiten moeten worden bijgesteld om de doelen te halen.

2. Prestaties van het programma

Het Actieplan Leven-de-Dommel 1.1. bestaat uit zeven clusters van acties.

De zeven clusters zijn in volgorde van prioriteit:

1. Water vasthouden en slim sturen in het landelijk gebied: in het hoofdsysteem én in de haarvaten.
2. Sponswerking bebouwd gebied vergroten: in de praktijk en in gemeentelijke plannen.
3. Samen met gebiedspartners werken aan het juiste gebruik op de juiste plek: op perceelsniveau en beekniveau met onderhoud, beheer, projecten, beleid en innovatie.
4. Risicogestuurd maaibeheer: concreet maaiplan opstellen voor elke watergang met een duidelijk doel, bijbehorende boodschap en advies aan derden.
5. Onttrekkingen van grond- en oppervlaktewater (o.a. voor beregening): samen met gebiedspartners in het nieuwe verbrede strategisch (grond)wateroverleg het beleid en de communicatie verbeteren.
6. Waterverdeling: onderzoek naar mogelijkheden voor keuzes en verbetering van de sturing van water in tijden van wateroverlast en droogte.
7. Bodem als spons: versterken van de rol als aanjager van bodemverbeteringsprojecten.

In de tabellen zijn de resultaten per cluster van maatregelen benoemd.

Cluster	SMART Doel	Resultaat 2019																		
<p>Water vasthouden en slim sturen in het landelijk gebied in het hoofdsysteem én in de haarvaten.</p>	<p>Voor 100% van de A-watergangen is inzichtelijk hoe slim gestuurd kan worden d.m.v. combinatie van BOS, automatisering stuwen en inzet bestaande waterbergingsgebieden en in 10% van deze A-watergangen zijn één of meer maatregelen uitgevoerd.</p>	<p>Op kaart is zichtbaar waar er momenteel in A-watergangen sturingsmogelijkheden zijn, zijn gepland en zijn gerealiseerd. Betreft waterbergingen wintersituatie (inzet in zomersituatie tbv knelpunten stedelijke gebied / waterconservering wordt verder onderzocht). Automatiseren stuwen. Systeem voor keuzes peilbeheer (Beslissingsondersteunend syteem). Op basis van de te bereiken doelen wordt gekeken waar welke extra maatregelen de meeste toegevoegde waarde hebben. Voor droogte is het eerste scenario in voorbereiding waarbij ook het risicogestuurd maaibeheer wordt meegenomen.</p>																		
	<p>Alle grondgebruikers met maatregelen in haarvaten hebben de mogelijkheid om vrijblijvend advies van het waterschap te krijgen hoe te handelen met weersextremen.</p>	<p>Perceelswijzer app sinds 31-12-2019 beschikbaar. Met deze app is het mogelijk: - om informatie te ontvangen van grondwaterpeilen en stuwstanden van geautomatiseerde stuwen in de nabijheid van iemands percelen; - meldingen te doen; - de mogelijkheid om gebiedsspecifieke boodschappen te verspreiden, is in ontwikkeling.</p>																		
<p>De sponswerking van het landelijk gebied is aantoonbaar toegenomen. Met name in de haarvaten van het watersysteem door het uitvoeren van (waterconserverende) maatregelen die ook helpen om wateroverlast te beperken.</p>		<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="958 1289 1050 1732">Gerealiseerd en op kaart inzichtelijk</th> <th data-bbox="958 107 1050 1289">Totaal</th> <th data-bbox="958 107 1050 107">Toename t.o.v BURAP2</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="1050 1289 1110 1732">Schotbalkstuwen voorzien van nieuwe plankjes</td> <td data-bbox="1050 107 1110 1289">10</td> <td data-bbox="1050 107 1110 107">0</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1110 1289 1170 1732">Schotbalkstuwen geplaatst in C-watergangen</td> <td data-bbox="1110 107 1170 1289">4</td> <td data-bbox="1110 107 1170 107">1</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1170 1289 1230 1732">Nieuwe schotbalkstuwen geplaatst in B-watergangen</td> <td data-bbox="1170 107 1230 1289">32</td> <td data-bbox="1170 107 1230 107">12</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1230 1289 1291 1732">Houten drempels geplaatst</td> <td data-bbox="1230 107 1291 1289">14</td> <td data-bbox="1230 107 1291 107">0</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1291 1289 1339 1732">Nieuwe schotbalkstuwen in A-watergangen geplaatst</td> <td data-bbox="1291 107 1339 1289">22</td> <td data-bbox="1291 107 1339 107">13</td> </tr> </tbody> </table>	Gerealiseerd en op kaart inzichtelijk	Totaal	Toename t.o.v BURAP2	Schotbalkstuwen voorzien van nieuwe plankjes	10	0	Schotbalkstuwen geplaatst in C-watergangen	4	1	Nieuwe schotbalkstuwen geplaatst in B-watergangen	32	12	Houten drempels geplaatst	14	0	Nieuwe schotbalkstuwen in A-watergangen geplaatst	22	13
Gerealiseerd en op kaart inzichtelijk	Totaal	Toename t.o.v BURAP2																		
Schotbalkstuwen voorzien van nieuwe plankjes	10	0																		
Schotbalkstuwen geplaatst in C-watergangen	4	1																		
Nieuwe schotbalkstuwen geplaatst in B-watergangen	32	12																		
Houten drempels geplaatst	14	0																		
Nieuwe schotbalkstuwen in A-watergangen geplaatst	22	13																		

Cluster	SMART Doel	Resultaat 2019
<p>Sponsverking bebouwd gebied vergroten: in de praktijk en in gemeentelijke plannen.</p>	<p>In 70% van onze gemeenten zijn klimaatstresstesten vertaald in een klimaatagenda en verankerd in gemeentelijk beleid.</p> <p>In samenwerking met betrokken partijen zijn aan de randen van bebouwd gebied zeker 10 klimaatbuffers ingericht waarmee overtollig stedelijk water kan infiltreren of worden gebruikt voor andere functies (en kan hiermee een oplossing zijn voor knelpuntlocatie zomerpiekbuien).</p>	<p>100% van de gemeenten hebben een stresstest licht gereed. 44% van de gemeenten hebben een verdiepende stresstest uitgevoerd. In 11% van onze gemeenten (3 gemeenten) is klimaatrobuust verankerd in gemeentelijk beleid.</p> <p>2 buffers bebouwd gebied ingericht: Toename 3.300 m³ berging door inrichting 2 'blauwe sportparken</p> <ul style="list-style-type: none"> - 800 m³ Sint-Michielsgestel - 2.500 m³ De Neul, Sint Oedenrode <p>5 buffers in voorbereiding. Ca 30 kansrijke locaties worden onderzocht op effect en haalbaarheid.</p>
<p>Herstel grondwateraanvulling stedelijk gebied. Het oppervlak waarin (met bijdrage van het waterschap):</p> <ul style="list-style-type: none"> • verhard oppervlak is afgekoppeld met een infiltratievoorziening van 15 mm berging, of: • ontharden verhard oppervlak naar halfontharding / groen met infiltratie. 	<p>Herstel grondwateraanvulling stedelijk gebied. Het oppervlak waarin (met bijdrage van het waterschap):</p> <ul style="list-style-type: none"> • verhard oppervlak is afgekoppeld met een infiltratievoorziening van 15 mm berging, of: • ontharden verhard oppervlak naar halfontharding / groen met infiltratie. 	<p>Toename 25.400 m³ berging binnen stedelijk gebied t.b.v. toename infiltratie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 3.000 m³ Bladel - 3.800 m³ Kreijenbeek Valkenswaard -17.500 m³ Son en Breugel -1.100 m³ Vught <p>In totaal zijn 58 schoolpleinen onthard waarvan 31 in 2019.</p>

Cluster	SMART Doel	Resultaat 2019
<p>Samen met gebiedspartners werken aan het juiste gebruik op de juiste plek: op perceelsniveau en beekniveau met onderhoud, beheer, projecten, beleid en innovatie.</p>	<p>Alle kritische plekken in watersysteem (A-watervang) zijn aangepakt / hebben een Plan van Aanpak waardoor het beekdal klimaatrobuuster is voor alle gebruikers.</p>	<p>Ruim 100 knelpuntlocaties staan op kaart en zitten in de fases van verkenning oplossingen tot planuitwerking. Daarnaast 4 kritische plekken zitten in reeds vastgestelde projectplannen. 2 kritische plekken worden verkend.</p>
	<p>Er zijn zeker 8 klimaatbuffers in het landelijk gebied ingericht voor zowel opvang van extreem veel afvoer ter voorkoming van wateroverlast, als ook het optimaliseren van infiltratie ter voorkoming van droogte.</p>	<p>20 potentiële locaties in landelijk gebied geïnventariseerd. 5 klimaatbuffers zitten in reeds vastgestelde projectplannen.</p>
	<p>25% van het aantal bekende knelpuntlocaties als gevolg van interactie afstromend hemelwater met oppervlaktewater tijdens zomerpiekbuien, hebben een plan van aanpak en worden opgepakt.</p>	<p>De inventarisatie is in concept gereed waarbij nog een verdiepingsslag nodig is om de knelpunten beter te kunnen duiden. Voor 1 knelpunt wordt een plan van aanpak opgesteld. (N.B. andere knelpunten zijn opgepakt als klimaatbuffer)</p>
<p>Risicogestuurd maaibeheer: concreet opstellen voor elk watervang met een duidelijk doel, bijbehorende boodschap en advies aan derden.</p>	<p>100% van de A-watervang heeft een stuw- en maaibeheerplan dat naast het reguliere beheer 2 aanvullende beheerscenario's kent (droogte / overvloedig water).</p>	<p>De evaluatie van het maaibOS Boven Dommel is gereed. Het maaibOS geeft inzicht in hoeverre de peilen reageren op mogelijke beheerscenario's. Voor droogte is het eerste scenario in voorbereiding.</p>

Cluster	SMART Doel	Resultaat 2019
<p>Onttrekking en van rond- en oppervlaktewatersysteem (o.a. bere enin) sa en et gebiedspartners in het nieuwe verbrede strate isch (rond)wateroverle het beleid en de co unicatie verbeteren.</p>	<p>Er is beleid dat zich richt op axi aal infiltreren van re enwater naar het rondwater en het streven naar een efficiënt (rond)water gebruik en -verdelin .</p>	<p>Naar aanleiding van de droo te van 2018 en 2019 hebben we een interne coördinatie roep rondwater op ezet. Hierdoor blijven we beter op de hoo te van de toestand en kunnen benodi de acties sneller en eer ecoördineerd uitzetten. We hebben input eleverd aan de Beleidstafel Droo te en participeren in het rote droo teonderzoek uit evoerd door een consortiu in opdracht van de provincie. Het Breed Bestuurlijk Bere enin soverle is over e aan naar een Breed Bestuurlijk Grondwateroverle , we werken ook daarin nauw sa en et de provincie en de belan hebbenden aan de voorbereidin en voor een eer inte raal rondwaterbeleid wat uiteindelijk tot een kli aantrobuust (rond)watersysteem oet leiden.</p>
<p>Waterverdelin : onderzoek naar o elijkheden voor keuzes en verbeterin van de sturin van water in tijden van wateroverlast en droo te.</p>	<p>We hebben inzicht voor een concreet gebied hoe een kli aantrobuust watersysteem er uit ziet, hoe het in sa enhan (da elijks) functioneert in perioden van te veel en te weini water. O daar ee invullin te kunnen even aan de rui telijke op aven waar wij als waterschap voor ko en te staan sa en et onze e eenten, de provincie en de partners in de streek.</p>	<p>In het kader van het Strate isch rondwaterbeheer wordt (opdracht vanuit het Breed Bestuurlijk Grondwateroverle) voor een deelstroo ebied (Chaa se Beken) in Brabant een theoretisch onderzoek uit evoerd. Voor dit ebied wordt bepaald wat er nodi is o hier een kli aantrobuust rond- en oppervlaktewatersysteem te realiseren en wat dat voor effect heeft op de huidi e functies. Aan de hand van de uitko sten wordt besproken (april 2020) welke keuzes er li en en wat voor (aanvullend) instru entariu nodi is o een en ander te realiseren.</p>

<p>Bodem als spons: versterken van de rol van aanjager bodemverbeteringsprojecten.</p>	<p>Versterken van de rol van aanjager van bodemverbeteringsprojecten.</p>	<p>DB-besluit voor verbreding regeling 'Kleine Kringloop' naar 4 m schouwpaden. In 2019 was de hoeveelheid ondergewerkt maaisel (ondanks de droogte): 10.061 m3</p> <p>Daarnaast wordt ook maaisel door TBO's beschikbaar gesteld voor bokashi en in ons gebied afzet: 1.800 m3</p> <p>Via agrarisch natuurbeheer is beheerpakket bodem beschikbaar voor bodemstructuur-verbeterende maatregelen. Binnen beheergebied van de Dommel is hier voor 250 ha gedurende 2 jaar een pakket voor afgesloten.</p> <p>Daarnaast werden er vanuit 'Wel goed water geven' (i.s.m. ZLTO) bodemmaatregelen uitgevoerd.</p> <p>Bij 11 grondeigenaren zijn bodemsensoren geplaatst waarmee ze zelf de bodemkwaliteit kunnen monitoren.</p> <p>In vijf voedselbossen vindt bodemmonitoring plaats.</p>
--	---	--

3. Middelen (investeringen en exploitatie)

Exploitatie

Exploitatie Leven-de-Dommel (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Lasten			
Rentelasten	0	7	7
Afschrijvingen	0	13	13
Goederen en diensten	632	485	1.272
Subtotaal Lasten	632	505	1.292
Baten			
Opbrengsten van derden	0	0	0
Bijdragen	180	0	0
Subtotaal Baten	180	0	0
Totaal	452	505	1.292

Toelichting

Goederen en diensten (N = nadelig verschil, V= voordelig verschil)

De begroting na wijziging is aanzienlijk hoger dan de oorspronkelijke begroting.

De stijging ten opzichte van de oorspronkelijke begroting wordt veroorzaakt door:

- Verschuiving exploitatiekosten voor sponswerking in de stad van beleidsveld Waterketen naar programma Leven-de-Dommel (cf. AB besluit 27 november 2019) € 360.000
- verschuiving investeringsuitgaven voor sponswerking in de stad naar exploitatie (cf. AB besluit van 27 november 2019) € 427.000

Totaal is de realisatie € 640.000 lager dan de begroting na wijziging.

De belangrijkste verschillen zijn:

- Uitgaven sponswerking stad lager. Bijdrageregeling is in najaar 2019 van start gegaan en wordt naar verwachting in 2020 breder ingezet. € 540.000 V
- Inzet vrije ruimte lager dan verwacht € 100.000 V

Bijdragen

De bijdragen zijn hoger dan begroot. Waar mogelijk werd DHZ-subsidie ingezet.

Bestemmingsreserve Leven-de-Dommel

Op 19 april 2017 heeft het algemeen bestuur ingestemd met Actieplan Leven-de-Dommel en het financiële kader voor de jaren 2018 t/m 2021. In 2019 is de programmaperiode verruimd met 1 jaar t/m 2022. Het financiële kader bedraagt € 1.900.000 per jaar (2018 t/m 2021), te verdelen in personeelskosten (€ 400.000) en overige exploitatiekosten inclusief kapitaallasten (€ 1.500.000). In 2018 en 2019 is er door het algemeen bestuur nog aanvullend exploitatiebudget toegekend voor totaal ca. € 2.100.000 voor de jaren vanaf 2019 (voor sponswerking in de stad).

In 2019 zijn veel activiteiten in gang gezet. De exploitatie-uitgaven blijven echter nog achter op de planning. Om de doelen van het Actieplan Leven-de-Dommel toch te kunnen realiseren wordt voorgesteld om het verschil in exploitatie-uitgaven tussen kader en realisatie (dus exclusief kapitaallasten) te reserveren in de vorm van een bestemmingsreserve. Dit betekent een voorstel voor resultaatbestemming van € 1.400.000 ten gunste van een bestemmingsreserve Leven-de-Dommel. Deze bestemmingreserve wordt, naast de reeds geplande uitgaven in het kader van het Actieplan Leven-de-Dommel voor de jaren 2020 t/m 2022, in het restant van de programmaperiode ingezet voor de dekking van de kosten die direct verband houden met de geplande exploitatie-activiteiten in Actieplan Leven-de-Dommel. De geplande investeringen in het kader van het Actieplan Leven-de-Dommel blijven ongewijzigd gehandhaafd.

Investerings

Programma Leven-de-Dommel	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Uitgaven	-40	2.661	2.234
Inkomsten	-13	0	0
Totaal netto uitgaven	-53	2.661	2.234

Toelichting

De investeringen voor het programma Leven-de-Dommel (jaarschijf 2019) zijn totaal ca. € 2,3 mln. lager dan begroting na wijziging. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- In 2019 zijn diverse projectvoorstellen (projecten Watersysteem inrichtingsdoelen) goedgekeurd die (deels) vanuit het programma gefinancierd worden (bijv. Kromhurken, Grootte Beerze, Gebiedsproces Beekloop). Uitgaven zullen echter pas vanaf 2020 gerealiseerd worden in beleidsveld Watersysteem.
- Vertraging in projecten door derden (o.a. aanpak negatieve overstorten door Gemeenten).
- Vertraging in project Stuwen Peelrijt door extra inventarisatie welke stuwen geautomatiseerd moeten worden (om een goede uitvraag te kunnen doen en behalve de locatie ook inzicht nodig hoe ze er bij stonden) en nader onderzoek vanuit bedrijfsvoering naar wat er nodig is om besturing anders in te richten.
- Uitgaven voor de realisatie van klimaatbuffers en eventuele aankoop van de hiervoor benodigde gronden blijft achter. Door verbeterde focus zullen de uitgaven in de komende jaren flink toenemen.
- Verschuiving investeringsuitgaven inzake sponswerking stad naar exploitatie. Dit is reeds verwerkt in de begroting na wijziging. Deze verschuiving veroorzaakt de negatieve uitgaven in 2019 (door overboeking investeringsuitgaven uit 2018 naar de exploitatie).

Programma Dienstverlening - Waterpartner

1. Doelen van het programma

Het programma richt zich op de doelen die bereikt moeten worden in het kader van dienstverlening en die gericht zijn op de klant = partner. Met 'klant' bedoelen we in eerste instantie de externe klant, dat is ten slotte voor wie we het doen. We zien al onze gebruikers, dus alle inwoners, bedrijven, belangenorganisaties en samenwerkingspartners in ons gebied als klant. Om deze klanten goed van dienst te kunnen zijn is het noodzakelijk dat we intern goed samenwerken. Dit betekent dat medewerkers die niet direct klantcontact hebben ook een belangrijke bijdrage leveren aan een goede dienstverlening. Dit programma richt zich daarom op alle medewerkers van waterschap De Dommel en legt met name de focus op hoe wij ons gedragen richting onze klanten en daarmee een verandering in onze houding, gedrag en vaardigheden.

Voor de komende periode voorzien we een aantal concrete ontwikkelpunten voor de organisatie die door het kernteam zullen worden opgepakt en/of worden geagendeerd. Deze hebben we verkend op basis van het door Twynstra en Gudde ontwikkelde programmasturingsmodel dat uitgaat van een bovenliggende strategische doelstelling en verbeterdoelen die noodzakelijk zijn om van situatie A naar B te komen. Vervolgens zijn die verbeterdoelen vertaald in SMART-doelen en inspanningen om het bereiken van die SMART-doelen mogelijk te maken. Hierbij hebben we de ambitie vertaald in de volgende percentages: 100% van de medewerkers *weet of is zich bewust van* de klantbehoefte etc. (bewust onbekwaam) en 70-80% van de medewerkers *heeft de vaardigheden en past dit toe* (bewust bekwaam).

We zetten in op de volgende verbeterdoelen:

- Beter identificeren en kennen van onze klanten;
- Cultuur (houding en gedrag), de klant meer zien en behandelen als waterpartner;
- Efficiëntere en effectievere informatie en communicatie;
- Beter aanpassingsvermogen, blijven leren en ontwikkelen.

2. Prestaties van het programma

De voorafgaande periode stond in het teken van de opstart van het programma. Nu, Burap 3 periode, zijn er al zaken gerealiseerd. Verandering van houding en gedrag laat zich slecht in percentages vatten. Uiteraard monitoren we de geleverde inspanningen en houden plannings bij voor de te behalen doelen. Ongeveer één derde van de benodigde inspanningen is in deze periode voltooid. We zijn daarmee goed op weg voor de doelstelling 'bewust bekwaam' handelen.

Voorbeelden van resultaten die voor het programma zijn geleverd zijn:

- Met 11 interne ambassadeurs voor het programma is in de processen gewerkt aan het beter identificeren en kennen van onze klanten. Tevens zijn er 6 nieuwe interne ambassadeurs geworven in andere processen om in 2020 hier ook mee aan de slag te gaan.
- Voor het verbeterdoel beter aanpassingsvermogen, blijven leren en ontwikkelen hebben we een netwerkbijeenkomst Dienstverlening bij De Dommel georganiseerd samen met Brabantse Delta en Aa en Maas om met en van elkaar te leren.
- We hebben samen met Brabant Water, die de belastinggerelateerde telefoongesprekken voor ons afhandelt, en het KCC onderzoek gedaan naar optimalisatie voor telefoonverkeer zodat in 2020 verbeteringen in de dienstverlening kunnen worden doorgevoerd.
- De voorbereidingen voor de implementatie van het nieuwe zaakstelsel Djuma zijn afgerond, zodat we in 2020 bij de eerste processen met het nieuwe systeem kunnen gaan werken.
- Er is gewerkt aan de verbetering van de website, waaronder het onderzoek naar de digitoegankelijkheid van de website.
- De servicenormen zijn opnieuw vastgesteld en hier is aandacht aan besteed in de organisatie.
- Er zijn klant coördinatoren geworven binnen de organisatie die zich bezig gaan houden met klantcontacten waar meer aandacht voor nodig is vanwege complexiteit/looptijd/klachten etc.

3. Middelen (investeringen en exploitatie)

Exploitatie

Exploitatie Dienstverlening - Waterpartner (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Lasten			
Rentelasten	0	0	0
Afschrijvingen	0	0	0
Goederen en diensten	76	0	190
Subtotaal Lasten	76	0	190
Baten			
Opbrengsten van derden	0	0	0
Bijdragen	0	0	0
Subtotaal Baten	0	0	0
Totaal	76	0	190

Toelichting verschil begroot en realisatie

Conform hetgeen in de begroting 2019 aangegeven is er € 190.000 exploitatiebudget vanuit beleidsveld Bestuur & Bedrijfsvoering verschoven naar programma Dienstverlening-Waterpartner.

In de begroting na wijziging was een bedrag begroot voor werkzaamheden voor het aanpassen van werkprocessen voor de keten in het kader van de Omgevingswet. De werkprocessen die hiermee samenhangen en de dienstverlening verbeteren kunnen pas in 2020 worden opgepakt omdat het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) nog niet gereed is. Daarnaast bleek dat we in meerdere applicaties e-formulieren zouden kunnen realiseren. Er is voor gekozen om eerst uit de zoeken wat de beste manier is. Hierdoor is dit niet meer in 2019 uitgevoerd.

Tevens bleek dat de opstart van het programma meer tijd nodig had, waardoor de werkzaamheden voor bewustwording en de op te starten trainingen voor medewerkers en klant coördinatoren pas in 2020 plaats kunnen vinden.

Investeringen

Programma Dienstverlening – Waterpartner	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Uitgaven	44	0	610
Inkomsten	0	0	0
Totaal netto uitgaven	44	0	610

Toelichting:

Het nieuwe zaakstelsel Djuma (implementatie zaakgericht werken) heeft meer voorbereidingstijd nodig gehad dan was voorzien waardoor de werkzaamheden grotendeels in 2020 worden uitgevoerd.

Beleidsveld Watersysteem

1. Doelen van het beleidsveld

Het beleidsveld Watersysteem omvat de inrichting, beheer en onderhoud van watersystemen, vergunningverlening en handhaving, Keur en beleid, innovatie en strategie met betrekking tot watersysteembeheer.

2. Prestaties van het beleidsveld

Beleid en innovatie:

Droge voeten

Hoogwatertoets Den Bosch

Waterschappen Aa en Maas en De Dommel hebben gezamenlijk een studie uitgevoerd naar het beschermingsniveau van Den Bosch en omstreken onder invloed van het veranderende klimaat. Uit de studie blijkt dat het huidige regionale watersysteem geschikt is om een extreem hoge afvoer vanuit de Aa en De Dommel te verwerken, nu en bij een toekomstige situatie bij normale waterstanden op de Maas. Bij hoge Maaswaterstanden is dat niet het geval; niet alleen voor het klimaatscenario 2050 maar ook voor het scenario 'huidig klimaat'. Besloten is om samen met gebiedspartners oplossingsrichtingen voor de korte en lange termijn te verkennen voor deze situatie. Daar wordt nu uitvoering aan gegeven.

Pilot landgoederen

Brabantse landgoederen hebben in 2018 bezwaar gemaakt op de aanpassing (uitbreiding) van begrenzing van de waterbergingsgebieden en de reserveringsgebieden waterberging in de Verordening ruimte. De provincie is vervolgens een pilot gestart om samen met de landgoedeigenaren en de waterbeheerders te verkennen wat de invloed is van klimaatontwikkelingen (wateroverlast én droogte) op het behoud van het cultuurhistorisch erfgoed. De conclusie van de pilot is dat op de onderzochte landgoederen – Beukenhorst en Zwijnsbergen – cultuurhistorisch erfgoed geen direct risico loopt. Provincie, waterschappen en gemeenten zullen samen met de landgoederen bekijken welke concrete vervolgstappen gezet kunnen worden voor klimaatadaptatie, wellicht als onderdeel van de Erfgoed Deal.

Evaluatie zomerpiekbuien

Er is een Bestuursopdracht Verkenning effect zomerpiekbuien opgesteld met als gewenst resultaat: Knelpunten in het watersysteem als gevolg van zomerpiekbuien zijn in beeld gebracht. Bij de knelpunten is bekend wat de bijdrage is van het stedelijk water: overstorten, regenwateruitlaten etc. Er is een globaal beeld opgeleverd van mogelijke knelpunten in de zomer die wellicht ook in de winter optreden. Maatregelen op dergelijke locaties hebben dan mogelijk een dubbelfunctie (voor zomer en winter) en zijn daarmee doelmatiger.

HWBP

Waterschap De Dommel heeft de alliantieprincipes van het HWBP letterlijk onderschreven. Er is afgesproken met de netto betalende waterschappen om meer gezamenlijk op te trekken. In de laatste maanden van 2019 is er veel aandacht geweest voor de evaluatie van de subsidieregeling en onze positie daarin. Dit wordt vervolgd in 2020.

Regionale keringen

Het overzicht van regionale keringen is bijgesteld. De regionale kering bij Sportpark De Neul is vervallen en er worden nu andere maatregelen voorbereid en er zijn drie regionale keringen aangewezen door de provincie: De Hogt, Hanevoet en langs de A67 bij Heeze. Deze keringen zijn al op orde. Tevens is de discussie gevoerd over de bestuurlijke overweging om de bebouwde kom te beschermen met regionale keringen. Dit blijkt niet altijd kosteneffectief en kan een grote impact hebben op bewoners.

Kader Richtlijn Water

In de aanloop naar de 3e planperiode van de KRW zijn afgelopen jaar veel voorbereidende werkzaamheden verricht. Belangrijkste mijlpaal daarin is geweest het actualiseren van de doelen (GEP's) voor de verschillende KRW waterlichamen. Deze vormen de basis voor het gesprek met partners in het gebied en het opnieuw kritisch bekijken van de voorgenomen maatregelen tot 2027. Het pakket inrichtingsmaatregelen in het SGBP is opgesteld vanuit het doel van de waterkwaliteit.

Steeds duidelijker wordt dat het nodig is om in te zetten op breder systeemherstel en om te komen tot robuuste en maatschappelijke geaccepteerde maatregelen. Er kan derhalve niet alleen worden volstaan met een klassiek c.q. beperkt beekherstel direct in de oevergebieden. In 2019 is ook de KRW monitoringscyclus succesvol afgerond waarin we verbeteringen hebben doorgevoerd t.a.v. meetlocaties en parameters.

Biodiversiteit

Er is een evaluatie uitgevoerd van Actieplan biodiversiteit 2009. Dit was input voor een BOT-sessie in oktober met het dagelijks bestuur en een beeldvormende gecombineerde commissievergadering in december. Een eerste schets van interne en externe constellatie is gemaakt. Deelname aan het landelijke Deltaplan biodiversiteitsherstel wordt overwogen en een nieuw werkgroep Biodiversiteit is opgezet.

Klimaatadaptatie

Deelname aan Themagroep PC Ruimtelijke Adaptatie UvW. Deelname Kernteam Zuid Nederland DPRA. Inbreng klimaatadaptatie bij de Landschapstriënnale. Verkennen toepassing van aquathermie in stroomgebied Waterschap de Dommel.

Transitie landbouw

We hebben een sessie in het dagelijks bestuur opgezet, voorbereid door het strategieteam Landbouw Transitie. Met betrekking tot de Stikstofcrisis is rol en positie WDD zijn diverse notities opgesteld voor het dagelijks bestuur.

EO Wijersprij's Slimme Maakpark

Samen met het Huis van de Brabantse Kempen, de provincie Noord-Brabant, Natuurmonumenten, Natuurgrenspark De Groote Heide, Rabobank De Kempen en Commonland hebben we een opdracht voor de Kempen geformuleerd. De landbouw en de maakindustrie zijn de motoren voor regionaal sterk verankerde internationale economische ontwikkelingen. Aan de andere kant is er ook de impact van de industrie, infrastructuur en intensieve veehouderij op de natuur en verblijfskwaliteit van het landschap. De opdracht is slimme oplossingen te bedenken voor de knelpunten van dit gebied. En voor het waterschap gaat dit specifiek over de realisatie van k

beekdalen en het tegen gaan van verdroging. De meerwaarde voor ons ligt vooral in water op de kaart zetten, participeren in een gebiedstraject, versterken en uitbreiden van het netwerk en mogelijk opdoen van goede innovatieve ideeën.

Brabantse Bodem

Uitvoering voor Interbestuurlijk programma (IBP) vitaal platteland. Dit is een onderdeel van het Van Gogh Nationaal park. Voor de zomer hebben we met de partners (provincie Noord-Brabant, Brabants Landschap, ZLTO, Gemeente Tilburg, Brabantse Milieufederatie) een plan gemaakt en na de zomer zijn we met de uitvoering begonnen.

Proces-innovaties

Lancering Winnovatie

Winnovatie is een broedplaats voor uitdagingen en vernieuwende ideeën. Een plek waar waterorganisaties samen denken én doen en met kansrijke ideeën innovatieve oplossingen ontwikkelen. Dé manier om gezamenlijk voorbereid te zijn op de toekomst. Dit is geïnitieerd en gelanceerd door de 3 Brabantse waterschappen, geadopteerd door Het Waterschapshuis en in 2020 zullen alle andere waterschappen geleidelijk aansluiten.

Embassy of Water

De Embassy of Water is een vrije, creatieve innovatiehub waar we met de verschillende partners; o.a. de gemeente Eindhoven, provincie Noord-Brabant, Brainport Development en een groep ontwerpers, met behulp van designthinking op een alternatieve manier naar watervraagstukken hebben gekeken. Samen hebben we de watervraagstukken geformuleerd in creatieve werksessies, designers aan partners gekoppeld om in 6 weken van vraagstuk naar ontwerp te komen, welke vervolgens met de opgaven aan de slag zijn gegaan. De ontwerpen zijn tijdens de Dutch Design Week 2019 op de waterambassade op het Campinaterrein gepresenteerd. In 2020 willen we een permanente vrije ontwerpruimte zijn voor meer complexe vraagstukken die niet altijd even gemakkelijk binnen de Dommel zelf kunnen worden uitgevoerd, en waarbij we gelijkwaardig kunnen samenwerken met de andere partners.

Samenwerking Design Academy

De opdracht Reststromen is afgesloten en gepresenteerd op de Embassy of Water tijdens de Dutch Design Week eind oktober. Begin februari 2020 wordt het prototype opgebouwd in het Dommelcafé in het Innovatie presentatiemeubel.

Nature 2.0 / Odyssey Hackathon

Via Nature 2.0 werken we samen met Rijkswaterstaat, Enexis en het ministerie van Defensie om te ontdekken hoe een kritische infrastructuur er in de wereld van de toekomst uit mag komen zien, en hoe we samen kunnen werken rondom de vraagstukken van de toekomst. In deze eerste fase hebben we een gezamenlijke challenge ontworpen voor de Nature 2.0 track op de Odyssee Hackathon, waarbij we 10 teams van technisch specialisten in een weekend van challenge naar ontwerp laten bouwen, om daarmee de eerste bouwstenen te leggen voor onze rol als kritische infrastructuur van de toekomst. Bovendien ontdekken we hoe we van een competitief evenement, een co-creatieve broedplaats kunnen maken en hoe we mensen kunnen stimuleren kennis te delen en krachten te bundelen om gezamenlijk tot de beste oplossingen te komen. Deze samenwerking met Rijkswaterstaat, Enexis en Ministerie van Defensie is bedoeld voor de lange termijn, gezien de overeenkomsten in vraagstukken waarmee we te maken hebben. Zoals bijvoorbeeld de transitie van de samenleving, klimaatproblematiek, decentralisatie, ecosystemen, regeneratief organiseren, de opkomst van AI, enz. Daarmee is het ook onderdeel van de overgang naar het Waterschap als netwerkorganisatie.

Value4water

Deelname aan de samenwerking met de TU Delft op inzet van nieuwe democratische processen bij watervraagstukken.

Ruimte & Water

Design Thinking en Ruimtelijke Adaptatie

Klimaatverandering en extremere weersomstandigheden hebben gevolgen voor de manier waarop we wonen en werken. Naast overheden en bedrijven zijn inwoners een belangrijke schakel van deze verandering. Met de methode van Design Thinking worden inwoners ook onderdeel van de oplossing. Daarom startten we in 2017 een coalitie van twaalf gemeenten, provincies en waterschappen uit Zuid-Nederland het project Design Thinking & Ruimtelijke Adaptatie. Samen met designers zochten we oplossingen voor klimaatadaptatie die uitgaan van de inwoner.

Op hoofdlijnen worden in Design Thinking drie essentiële stappen onderscheiden:

1. Empathisch onderzoek. Wat beweegt mensen? Het gaat dan niet over standpunten of belangen, maar over intrinsieke motivatie.
2. Reframing. We kijken welke achterliggende drijfveren en thema's vaak terugkomen. Waar zien we deze drijfveren ook terugkomen op andere plekken in de samenleving en wat leert ons dat over andere manieren waarop we naar het vraagstuk kunnen kijken?
3. Prototyping. Als we op basis van het empathisch onderzoek komen tot nieuwe manieren van kijken, dan volgen daaruit mogelijke oplossingen. Prototyping is een proces waarin gecontroleerd onderzocht kan worden wat (niet) werkt. Met kleine iteratieslagen ontstaan zo werkende oplossingen.

In het najaar van 2018 zijn de tussenresultaten gepresenteerd tijdens de Dutch Design Week in Eindhoven (20 – 28 oktober) en het Nationaal Deltacongres in Zwolle (1 november). Het project is bovendien geselecteerd als Impactproject van het Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Begin 2019 is de definitieve rapportage van het project opgeleverd.

Samenwerking TUe Bouwkunde

In het kader van onze samenwerkingsovereenkomst is er een programma gedraaid over ontwerpen met water. Dit wordt eind januari 2020 afgerond met een mini-symposium gericht op watersensitive urban design.

Landschapstriënnale 2020

In 2019 is besloten om samen met de Brabantse waterschappen en de gemeente Meierijstad mee te doen met de Landschapstriënnale 2020 en daarvoor het living lab Brabantse beekdalen te adopteren. Ambitie en strategie is dat we de Landschapstriënnale gebruiken om een krachtige beweging te krijgen die uitdraagt dat 'water' bepalend is als kwaliteitsimpuls voor leven en werken in het landschap. Resultaat in 2019 is een plan van aanpak waarin de doelen zijn geformuleerd en waarin de boodschap is uitgedragen dat de beekdalen van enorme waarde zijn voor de Brabantse identiteit en als gebied die nodig is om een bijdrage te leveren aan het klimaatadaptief maken van ons landschap.

BrabantStad Het Volgende Landschap

Het landschap is de plek is waar alle opgaven in samenhang landen en waarin een sterk vestigingsklimaat, een gezonde leefomgeving en een uniek, hoogwaardig landschap samengaan. Een topeconomie vraagt om een toplandschap. Hoe we hieraan kunnen werken heeft BrabantStad in 2019 verwoord in 'Het Volgende Landschap'. Mede door inbreng van de waterschappen zijn de beekdalen daarin als het verbindende element benoemd. Op basis van 5 casussen is dit verder in beeld gebracht. Het heeft in BrabantStad de beweging versterkt die de urgentie om te werken aan klimaat

verhoogt en dat de (robuuste) beekdalen een sterke waarde zijn als basis om te werken aan het toekomstige landschap. Daarmee is 'Het Volgende Landschap' een vervolgstap in de verkenning die de Brabantse overheden maken sinds Mozaïek Brabant (Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam, 2014), de Wateragenda (2017), de Brabantse Omgevingsvisie (2018) en de Reisgids klimaatrobuuste beekdalen (2018).

Landbouw

Natte Landbouw

Gestimuleerd dat 5 ha. langs de beek wordt ingericht met 'natte teelten'. Inbreng kennis natte landbouw vanuit de lopende projecten zoals Carbon Connects en samenwerking met HAS, Helicon en Technasium Boxtel en ecosysteemdiensten uit het Gemeenschappelijk LandbouwBeleid. Voor Carbon Connects gaan we in 2020 aanplanten in Soerendonk, Scheiendsven en Biest-Houtakker.

Landbouw-innovaties

Participatie in project Wel Goed Water Geven (ZLTO). In 2019 is Leven-de-Dommel geld ingezet voor de volgende projecten:

- (1) Diepwortelende groenbemesters voor het opheffen van bodemverdichting in Someren (ook is de zadenmix uitgedeeld op de agrarische dagen Someren).
 - (2) Bodemmonitoring in voedselbossen, ook met bodemsensoren i.s.m. HAS Geo Media Design en BMF en stichting Voedselbosbouw Nederland binnen de Green Deal.
 - (3) Bodemkennis in Leende bij Hei Heg Hoogeind.
 - (4) Verbeterde bodem door en voor melkkoeien in Moergestel (hiervoor komt nog een DHZ aanvraag).
 - (5) Cofinanciering voor het project Bodem als Basis van prof David Kleijn van de WUR onderzoek naar toepassen van maaisel als bodemverbeteraar en het effect op de gewassen en het bodemleven.
- Ook is het Lumbricus-programma weer opgestart.

Biomimicry (bouwen met natuur)

Applied Water Physics

In 2019 zijn voorbereidingen getroffen voor deelname aan het onderzoeksprogramma Applied Water Physics van Wetsus. Dit programma richt zich op de effecten van vortices, magnetisme en elektriciteit op water.

Effectieve Micro-organismen

In 2019 diverse EM-trajecten uitgevoerd (Effectieve Micro-organismen), zoals: mestverrijking, biobaggeren stadswateren, onderhoud waterharmonica en Bokashi. Maaisel inzetten als bodemverbeteraar door implementeren 'kleine kringloop' (onderwerken als bokashi).

Blue Habitats

In de Tongelreep liggen drijvende eilanden; 'Blue Habitats'. Hier onderzoeken we het effect van diverse materialen onder drijvende objecten. Deze moeten de onderwater ecologie een boost geven.

Waterharmonica's

Eind 2019 is de evaluatie van onze 5 Waterharmonica's opgestart met name vanuit het perspectief van beheer en onderhoud en inbedding in de reguliere organisatie. Ook is veel energie gestoken in de optimalisatie van waterharmonica Soerendonk en het algenvrij houden van de flowformcascade.

Waterbewustzijn

Waterschijf van 5

De Waterschijf van Vijf is inmiddels een Dommelcampagne geworden die het waterbewustzijn moet vergroten. Er zijn voorbereidingen getroffen om de bekendheid te toetsen en nieuwe ideeën op te halen bij inwoners.

Beheer en onderhoud:

Kwaliteitsimpuls legger

De kwaliteitsimpuls richt zich op een compleet en betrouwbaar legger-instrumentarium. Voor dit project is 3 jaar uitgetrokken met als richtdatum de implementatie van de Omgevingswet in 2021.

In 2019 zijn de volgende activiteiten opgestart of afgerond:

- De inventarisatie 'Beschermingszones op maat' is afgerond en verwerkt in een partiële herziening legger 2019.
- Er is gestart met een vergelijkbaar deelproject voor de zoneringskaarten 'Profielen van vrije ruimte' langs beken met een KRW functie.
- Er is gestart met het compleet maken van B-watgangen op de legger.

Gegevensbeheer op orde (GOO)

GOO is een meerjarig project dat in 2019 gericht was op de volgende resultaten:

- o Op orde brengen van de interne werkprocessen gericht op het op orde houden van wijzigingen en nieuwe data. In 2019 zijn de objecten watgangen en keringen afgerond.
- o Binnen de processen waterketen is gestart met een vergelijkbaar project voor de onderdelen Ondergrondse leidingen en Gemalen.
- o Binnen de processen Watersysteem is de inhaalslag onderdeel Stuwen in 2019 afgerond. In totaal zijn dan 1300 stuwen in A-wateren opnieuw ingemeten en vastgelegd in systemen. In 2019 zijn we gestart met de inhaalslag van ca 2.300 km watgangen en 7.000 duikers in A-watgangen. Voor dit deelproject is 3 jaar uitgetrokken.
- o Voor het verzamelen van data voor de keringen is een succesvolle pilot van 50 km² uitgevoerd met behulp van een vliegtuig (wolkpunten). De data wordt verwerkt voor het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en de Legger. De pilot wordt uitgebreid naar alle keringen.
- o Een tweede pilot wordt voorbereid voor onderwatermetingen met een sonarboot.

Gebiedsgericht werken

In 2018 is gestart met 5 gebiedsteams waarin externe plannen, realisatie en beheer signalen, kansen en knelpunten op elkaar afstemmen. In 2019 is geëvalueerd of de gebiedsteams tot een betere kwaliteit in gebiedsaanpak leiden en/of efficiënter werken betekenen. De tactische gebiedsteams zijn opgestart en volop in ontwikkeling. Er is een tussenevaluatie geweest welke verbeteringen heeft laten zien op alle doelen. Deelnemers weten de bedoeling en willen meer tactisch handelen. Kaart wordt opgesteld, afwegingskader is opgesteld, programmering van projecten is opgestart. Deelnemers werken en denken anders.

Spuiwerken

De overdracht van de Spuiwerken in het Wilhelminakanaal naar Rijkswaterstaat is afgerond. Dit traject van circa 3 jaar is in 2019 afgerond met de ondertekening van een overeenkomst.

Onderhoud Peilgestuurde kunstwerken

Twee jaar geleden is gestart met het risico-gestuurd onderhoud op de kunstwerken. Op basis van inspecties zijn onderhoudswerkzaamheden realistisch gepland. Met deze aanpak is het in 2019 gelukt om nagenoeg alle geplande activiteiten uit te voeren binnen het daarvoor beschikbaar gestelde budget. De volgende stap is verkrijgen van het meerjarenbeeld van alle onderhoudsinspanningen om de functionaliteit van alle kunstwerken in stand te houden.

Beheersing Plaagsoorten

De benodigde inspanningen voor exotenbestrijding blijft groeien. Naast de zeer intensieve aanpak van o.a. Japanse duizendknoop, waternavel en knolcyperus zorgt de Amerikaanse rivierkreeft inmiddels voor steeds meer schade aan de oevers. De aanpak, de omvang en de financiële consequenties zijn op dit moment nog onbekend.

PFAS in grond en baggerspecie

De PFAS/PFOS-problematiek heeft vorig jaar tot extra kosten en vertraging geleid. In het laatste kwartaal lag er een handelingskader. Er zijn meer onderzoeken uitgevoerd en door de vele aanvragen hebben de onderzoeken een lange doorlooptijd gehad. De voorbereiding van de Klotputten is tijdelijk stilgelegd. De kering Bleijendijk kon vooruitlopend op het kader uitgevoerd worden.

Strategisch omgevingsmanagement

Onderwijs

Gestart met behoeftepeiling van verschillende onderwijsinstellingen naar een mogelijke samenwerking met de waterschappen. Ook zijn er interne gesprekken gevoerd met personen die momenteel relaties onderhouden met onderwijsinstellingen. Dit met tot doel om enerzijds meer gestructureerd onze tijd te investeren in het onderwijs en anderzijds om een betrouwbare partner te zijn voor het onderwijs. Komend jaar zullen we de bevindingen omzetten in externe en interne afspraken.

Natuur

Met de manifestpartners is in 2019 een versnelling afgesproken voor realisatie van NNB. Er worden nu afspraken gemaakt zodat de waterdoelen en opgaven direct meegenomen worden. Met de manifestpartners besproken om te groeien naar een professionelere organisatie zodat de partijen aan de verwachtingen kunnen voldoen.

Vlaanderen

In 2019 hebben er kennismakingsgesprekken plaatsgevonden tussen onze watergraaf en de waterbestuurders van de provincie Antwerpen en de provincie Limburg. Vanuit dit overleg is afgesproken elkaar wederzijds vroegtijdig te informeren wanneer er onttrekkingsverbod danwel in Vlaanderen een captatieverbod ingaat. Met betrekking tot de Beekloop blijft de huidige verdringingsreeks in stand en starten we in 2020 gesprekken met Vlaanderen om met name in de natte periode (wanneer Vlaanderen zelf geen watertekort heeft) meer water te ontvangen vanuit het kanaal. In januari wordt in Vlaanderen gestart met een beekdalplan De Dommel.

Industrie

Vanuit SOM industrie start eind januari een pilot duurzame waterhuishouding met de grote industrie (Coca Cola, IFF, Fujifilm en Agristo) en publieke sector (provincie, Brabant Water, gemeente Tilburg, Brabantse Delta en De Dommel). Bedoeling is dat gebiedsgericht in beeld wordt gebracht waar kansen liggen om watervraag en -aanbod bij elkaar te brengen. De pilot wordt ondersteund door het bedrijf Frontier Ventures die met hun model Aquavest in staat wordt geacht om dit langs objectieve afwegingscriteria vorm te geven. Onlangs is het bedrijf genomineerd voor Water Innovator of the Year.

Landschapspark Pauwels, incl. Vloevelden

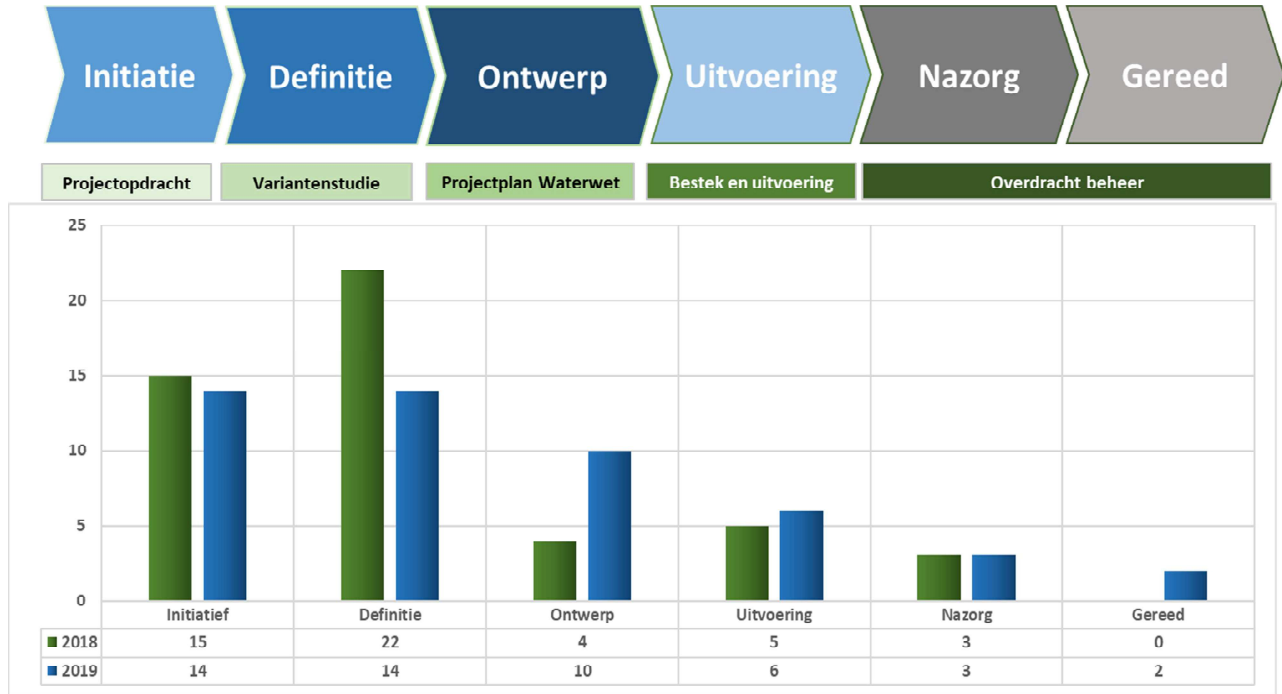
In het Landschapspark Pauwels (Tilburg) werkt het waterschap samen met gebiedspartners, geheel conform de aanpak van Leven-de-Dommel. Gedurende het najaar 2019 is gewerkt aan de haalbaarheidsstudie over de bergingscompensatie voor de beoogde bouw van het TenneT trafostation in de waterberging van de RWZI. Deze studie resulteerde in een integrale ontwerpschets voor de vele ontwikkelingen in dit gebied. Het is daarin gelukt om de urgentie van de TenneT bergingscompensatie een plek te geven naast de vele andere doelen en opgaven in dit gebied, waaronder een waterharmonica en de noodberging van de stedelijke riolering. De tijdsdruk is enorm, maar realisatie is haalbaar: zowel praktisch als procedureel. De eerste reactie van bestuurders van waterschap, gemeente en TenneT was enthousiast, men wil toe werken naar een intentieverklaring om samen de ingezette koers van deze haalbaarheidsstudie vast te houden.

Van Gogh Nationaal Park

Op 10 oktober 2019 hebben de 40 bestuurders van betrokken regiopartijen de samenwerkingsovereenkomst ondertekend, om samen in maart 2020 te komen tot een gedragen aanvraag bij LNV voor het Van Gogh Nationaal Park (VGNP). Waterschap De Dommel fungeerde daarvoor als vertegenwoordiger van de Brabantse waterschappen in de ambtelijke Kerngroep en in de Stuurgroep. In oktober en november is gewerkt aan het Masterplan. Gesprekken met LNV leidden ertoe dat onze Brabantse aanpak veel inspiratie geeft voor de herziening van de aanpak van nationale parken, waar LNV op dit moment mee bezig is.

Realisatie – projectenportfolio inrichten watersysteem:

In totaal zijn er voor de inrichtingsopgave Watersysteem 49 projecten opgenomen in het investeringsportfolio. In de inrichtingsprojecten wordt invulling gegeven aan de WBP4 doelen Mooi Water, Voldoende Water, Droge Voeten, Schoon Water en Natuurlijk Water. Afhankelijk van het doel zijn concrete prestaties als projectresultaat benoemd. In ieder project worden één of meerdere WBP-prestaties gerealiseerd. Diverse projectfasen worden onderscheiden waarbij elke overgang in projectfase wordt afgesloten met een overgangsdokument. In onderstaand figuur is het aantal projecten opgenomen per projectfase en de verschuiving tussen peildatum eind 2018 en peildatum eind 2019.

Prestatietabel Realisatie Watersysteem

Prestaties inrichtingsopgave	Rekening 2019	Begroting 2019
waterberging (ha)	0	100
regionale keringen (km)	2,5	2,5
GGOR NNP (ha)	0	69
Integrale Beleids GGOR (ha)	0	300
Inrichten Waterlopen (km)	0	3,7
Vispassages (stuks)	1	2
Venherstel (stuks)	0	0
Slibvang (stuks)	0	0

Toelichting tabel

Project Run-Grootgoor

Het projectplan Run-Grootgoor is in 2019 definitief vastgesteld. In het projectplan zijn de volgende prestaties opgenomen:

- 100 hectare waterberging
- 69 hectare NNP
- 1 vispassage
- 1,7 kilometer inrichting waterlopen

Op het projectplan is beroep aangetekend. De behandeling van het beroep bij de rechtbank vindt plaats in het eerste kwartaal 2020. De realisatie is hierdoor vertraagd.

Regionale kering Beukenhorst

De prestatie (2,5 km. regionale kering) is tijdig gerealiseerd in goede afstemming met en tevredenheid van de omgeving (direct omwonenden). In het kader van duurzaamheid heeft de aannemer gebruik gemaakt van schonere brandstof in materieel voor transport en grondverzet. De PFAS-problematiek heeft geleid tot hogere kosten in verband met extra onderzoek en langere transportafstanden van het aan te leveren zand en klei. Het totale project (inclusief nazorgfase) wordt gerealiseerd binnen de kengetalraming en daarmee binnen de begrotingsraming.

Integrale GGOR - Groene Woud

GGOR Landbouw Groene Woud betreft een initiatief van en door derden. De trekker van het gebiedsproces is de Agrarische Natuurvereniging Het Groene Woud. In 2019 hebben de agrariërs input geleverd voor een regionaal bod. Aansluitend is gekeken naar in welke mate het waterschap een rol kan en wil spelen in de realisatie van de voorgestelde maatregelen. De afgelopen jaren heeft het waterschap in hoofdzaak gefaciliteerd met verstrekken van inhoudelijk advies en het organiseren van informatiebijeenkomsten. Enkele 'altijd-doen' maatregelen zijn uitgevoerd en voor de peilgestuurde drainage in de attentiezone van de NNP Scheeken is afgesproken een proefperiode te doorlopen. In 2019 is met Brabants Landschap gesproken over de planning voor de realisatie van NNP Scheeken. Voorgenomen was de presatie als gereed te melden in 2019. De insteek van het waterschap is één integraal plan te maken en daarmee invulling te geven aan de integrale GGOR. De prestatie wordt derhalve gekoppeld aan de realisatieplanning van NNP Scheeken.

Inrichten waterlopen - initiatief derden

In 2019 waren 2 inrichtingsprojecten gepland als initiatief door derden. Het betreft een tweetal Ecologische Verbindingszones. Beide projecten zijn vertraagd in verband met het niet tijdig verkrijgen of reserveren van financiële middelen van de initiatiefnemer.

Opheffen visbarrières

In het waterlichaam de Run is een vispassage gerealiseerd. De functionaliteit van de stuw is vergroot door volledige renovatie en automatisering van het werktuigbouwkundige deel van de stuw en levert daarmee tevens een bijdrage aan actieplan Leven de Dommel (slim sturen).

In 2019 zijn voor diverse projecten ontwerp projectplannen Waterwet (PPWW) ter inzage gelegd en/of definitief vastgesteld:

- Run Grootgoor - definitief PPWW vastgesteld (3 zienswijzen en beroep).
- Kering Essche Stroom – ontwerp, definitief PPWW vastgesteld (0 zienswijzen).
- Oude Strijper Aa - ontwerp PPWW en definitief PPWW vastgesteld (4 zienswijzen).
- Grootte Beerze - ontwerp PPWW vastgesteld (5 zienswijzen).
- Kampina - ontwerp PPWW vastgesteld (3 zienswijzen).

Ontwikkelingen grondvoorraad

Stand van zaken voorraadrekening waterschap

De voorraadrekening toont de oppervlakte van grond die het waterschap in eigendom heeft. Dit zijn de gronden op plekken waar projecten gepland zijn en gronden die als ruilgrond kunnen worden ingezet voor projecten om grond op de juiste plek te krijgen. De voorraadrekening mag maximaal 400 hectare groot zijn.

In onderstaande tabel zijn de ontwikkelingen van de voorraadrekening voor 2019 opgenomen

Ontwikkeling voorraadrekening 31 december 2018 – 31 december 2019

Mutaties 2019 in hectaren	grondvoorraad	waarde grondvoorraad
Saldo voorraad 01-01-2019	170 ha	€ 11.793.946
bij: Aankoop	84 ha	
Overgeboekt van afgesloten projecten	<u>2 ha</u>	
<i>Subtotaal bijboekingen</i>	86 ha	
af: Verkoop	20 ha	
Overgeboekt naar projecten	<u>0 ha</u>	
<i>Subtotaal afboekingen</i>	<u>20 ha</u>	
Saldo voorraad 31-12-2019	236 ha	€ 18.216.802

3. Middelen (investerings en exploitatie)

Exploitatie Watersysteem (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Lasten			
Rentelasten	2.620	2.613	2.612
Afschrijvingen	4.388	4.400	4.399
Personeelslasten	80	75	89
Goederen en diensten	19.615	17.557	17.725
Subtotaal Lasten	26.703	24.645	24.825
Baten			
Opbrengsten van derden	430	175	175
Bijdragen	194	0	0
Subtotaal Baten	624	175	175
Totaal	26.079	24.470	24.650

Toelichting

Goederen en diensten (lasten)

Totaal is de realisatie voor goederen en diensten € 1.890.000 hoger dan de begroting na wijziging.

De belangrijkste verschillen zijn:

- Beheer watersysteem € 1.117.000 hoger, met name veroorzaakt door hogere bijdrage aan het HWBP, zoals in Burap 2019-2 reeds gerapporteerd.
- Onderhoud watersysteem € 164.000 hoger, met name veroorzaakt door meer maaiwerkzaamheden door uitstel en daardoor meer inhuur (+ € 540.000), minder uitgevoerde baggerwerkzaamheden door PFAS problematiek (- € 292.000) en minder uitgaven bestrijding plaagsoorten (- € 117.000).
- Realisatie watersysteem € 560.000 hoger, met name veroorzaakt door afwaardering en aankoopkosten grond (€ 260.000) en afboeken projectuitgaven en -inkomsten (€ 300.000). In 2019 zijn projectuitgaven op een viertal projecten afgeboekt (totaal € 695.000). Het betreft hier projecten die in periode 2012-2014 zijn stilgelegd en waarvan gedacht werd dat ze tijdig opgepakt konden worden zodat de uitgaven mee konden in het vervolg. Nu zijn de uitgevoerde onderzoeken en voorbereidingen niet meer bruikbaar en moeten de projecten afgeboekt worden. De kosten mogen niet meegenomen worden bij de doorstart. De prestaties blijven en worden opgepakt in de volgende WBP-planperiode. Het betreft hier de volgende projecten:
 - P017611 Nieuwe Leij Tilburg (€ 328.000)
 - P016107 EVZ Beekse Waterloop Nuenen (€ 51.000)
 - P035401 Vispassage Venbergse Watermolen (€ 137.000)
 - P035501 Vispassage Dommelsche Watermolen (€ 179.000)

Tegenover de afboeking van projectuitgaven staat een nog gerealiseerde subsidie (opbrengst) van € 400.000 voor het in 2018 afgesloten project Waterberging Valkenswaard-Zuid.

- Advies watersysteem € 230.000 lager, met name veroorzaakt door minder inhuur externen voor oppakken nieuwe initiatieven. De inzet van capaciteit is in 2019 met name gaan zitten in het op orde brengen van het hydrologisch instrumentarium.
- Innovatie watersysteem € 136.000 hoger, met name veroorzaakt door extra kosten project Bodem & Water (echter wel gedekt vanuit DHZ subsidie), extra inhuur ten

behoefte van DPRA en een niet begrote bijdrage aan provincie Noord-Brabant voor droogte onderzoek zandgrond.

- Externe planvorming € 62.000 hoger, met name veroorzaakt door meer inhoudelijke en financiële vraag vanuit externe partijen voor onderzoek bij planvorming.
- Monitoring waterbeleid € 172.000 hoger, met name veroorzaakt door extra inhuur van capaciteit voor doorvoeren simkaart wisseling bij 1.500 meetlocaties (noodzakelijk door Brabant brede aanbesteding data abonnement).

Opbrengsten van derden en Bijdragen (baten)

Totaal is de realisatie voor deze categorieën € 449.000 hoger dan de begroting na wijziging. De hogere opbrengsten worden met name veroorzaakt door gerealiseerde boekwinsten op verkoop van gronden en machines (€ 242.000) en dekking exploitatielasten vanuit DHZ subsidie (€ 195.000).

*Investerings (bedragen * € 1.000)*

<i>Beleidsveld Watersysteem</i> <i>Realiseren inrichtingsopgave</i>	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Uitgaven	7.867	13.121	13.121
Inkomsten	-2.971	-4.977	-4.977
Totaal netto uitgaven	4.896	8.144	8.144

<i>Beleidsveld Watersysteem</i> <i>Overig</i>	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Uitgaven	4.016	3.859	3.859
Inkomsten	-180	-734	-734
Totaal netto uitgaven	3.836	3.125	3.125

<i>Beleidsveld Watersysteem</i> <i>TOTAAL</i>	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Uitgaven	11.883	16.980	16.980
Inkomsten	-3.151	-5.711	-5.711
Totaal netto uitgaven	8.732	11.269	11.269

Totaal netto € 2,5 mln minder dan begroot, waarvan € 5,1 mln minder uitgaven en € 2,6 mln minder inkomsten.

Toelichting bij uitgaven realiseren inrichtingsopgave:

De belangrijkste verschillen worden op hoofdlijnen als volgt verklaard:

- projecten met resultaat in 2019:
 - Vertraging op projecten Run Grootoor doordat projectplan niet is gerealiseerd in verband met juridische beroepsprocedure: € 0,9 mln.
 - Lagere uitgaven project Beukenhorst doordat een deel van de projectkosten (onder andere onderhoud en asfalteringswerkzaamheden in de nazorgfase) in boekjaar 2020 gerealiseerd wordt en de totale projectkosten lager zijn dan de op kostenkengetal gebaseerde begrotingsraming (meevaller): € 0,7 mln.
- projecten met resultaat na 2019:
 - Projectuitgaven Kleine Beerze zijn lager door vertraging bij aankoop van gronden (grondpositie is nog niet definitief): € 1,4 mln.

- Vertraging op projecten Essche Stroom door langere doorlooptijd vergunningaanvraag en uitvoeringswerkzaamheden startten in boekjaar 2020: € 1,0 mln.
- Lagere bijdragen aan realisatie projecten door derden: € 0,6 mln (tempo door derden blijft achter op planning).

Toelichting inkomsten realiseren inrichtingsopgave:

Inkomsten zijn lager door lager investeringsniveau (minder uitgaven).

Toelichting op verschillen tabel Watersysteem Overig:

Totaal netto € 0,7 mln meer dan begroot, waarvan € 0,2 mln meer uitgaven en € 0,5 mln minder inkomsten. De belangrijkste verschillen worden op hoofdlijnen als volgt verklaard:

- Overdracht spuiwerken aan Rijkswaterstaat: + € 2,5 mln.
- Uitgaven baggeren DL136 Ekkersrijt lager door PFAS problematiek: - € 0,6 mln.
- Uitgaven en inkomsten baggeren Klotputten lager door PFAS problematiek: - € 0,2 mln.
- Uitgaven vervangingsinvesteringen lager dan begroot: - € 0,2 mln.
- Vertraging in gebiedsproces Someren doordat het maken van plannen en het creëren van draagvlak langer duurde dan verwacht: - € 0,7 mln.
- Vertraging project herstel Nieuwe Gender (samenwerkingsovereenkomst met Gemeente Eindhoven): - € 0,4 mln.

Investeringsprogramma Beleidsveld Watersysteem 2019-2023

De programma-omvang 2019-2023 van Beleidsveld Watersysteem wordt bepaald door de te leveren prestaties in deze periode.

Uitgaande van de netto kosten is de programma-omvang:

Kader Bestuursperiode (conform Beleidsbegroting 2020): € 67.993.000

Bij de Beleidsbegroting 2020 zijn de projecten gescreend vanuit de toekomstvisie en de daaruit voortkomende plannen. De geraamde investeringsuitgaven voor het Watersysteem bedragen conform de Beleidsbegroting 2020 € 85 mln. (tot en met 2027).

In de bestuursperiode 2019-2023 (is programmaperiode) zijn de uitgaven op basis van de geactualiseerde ramingen voor de Beleidsbegroting 2020 totaal ca. € 68 mln. Hierin was nog sprake van een niet ingevulde programmaruimte van ca. € 1 mln. Eventuele tegenvallers in het programma moeten derhalve grotendeels gecompenseerd worden door lagere uitvoeringskosten bij lopende en toekomstige projecten of door keuzes om anders of niet uit te voeren.

Bij de Voorjaarsnota 2021 worden de investeringsramingen aangepast aan de meest actuele gegevens op dat moment, de programma-omvang voor de bestuursperiode en tot en met 2027 weergegeven en de eventuele programmaruimte.

Beleidsveld Waterketen

1. Doelen van het beleidsveld

Het beleidsveld Waterketen omvat de bouw, beheer en onderhoud van de zuiveringstechnische werken, de beheersing van lozingen en beleid, innovatie en strategie met betrekking tot zuiveringsbeheer.

2. Prestaties van het programma

Beleid, Innovatie en strategie

RWZI's

In 2019 is de door het AB vastgestelde toekomstvisie verder uitgewerkt. Het AB heeft kennis genomen van deze uitwerking en de oplossingsrichtingen die hierin zijn voorgesteld. De RWZI's Eindhoven en Tilburg worden geoptimaliseerd waarbij verbeterinvesteringen voor capaciteitsuitbreiding en prestatieverbetering zo goed mogelijk worden gecombineerd met noodzakelijke onderhoudsinvesteringen. We verwachten dat aanzienlijke synergie te behalen is zowel financieel als qua doorlooptijd. Voor RWZI Eindhoven zijn de voorbereidingen voor de aanpassingen van de beluchting in de RWZI in gang gezet. Deze dienen zowel voor capaciteitsvergroting als voor de reductie van piekmissies. Voor RWZI Tilburg is het technologisch ontwerp voor de aanpassing van de beluchting gestart. Tegelijk worden de praktijkproef voor nutriëntverwijdering en pilots voor nieuwe stoffen voorbereid op de RWZI's. Voor de RWZI Boxtel is besloten het voorontwerp te combineren met de uitvoering in een bouwteam. Onderhoudsinvesteringen worden met verbeteringen (betere zuiveringsprestaties) gecombineerd.

Bronaanpak

Pilots bronaanpak vinden plaats, zowel provinciebreed als vanuit het project Schone Maaswaterketen. Als pilot hebben we bijvoorbeeld voor de toepassing van het Pharmafilter bij het Catharinaziekenhuis voor bronaanpak van medicijnen een bijdrage toegezegd.

Reductie piekmissies

Voor de verdere reductie van piekmissies is de demo installatie van de Dommelbeluchting aangepast en in 2020 zal een prestatiemeting plaatsvinden. Een locatie voor het tweede station is bepaald. De realisatie wacht tot dat de demo voldoende robuust is gebleken. Voor de overige clusters is een eerste ronde van workshops uitgevoerd waarin monitoringresultaten zijn gerapporteerd en beoordeeld en een tweede ronde volgt. Hieruit zal voor de meeste clusters helder worden of er aanvullende maatregelen nodig zijn. Tilburg is hierbij bijzonder omdat deze RWZI pas recent functioneert zoals bedoeld vanwege de AWZI en Energiefabriek waardoor nog zal moeten blijken of voldoende operationele gegevens voorhanden zijn voor onderbouwde maatregelenkeuzes.

Verwaarding en innovaties

Voor het verwaarden uit afvalwater door de productie van bioplastics in het PHARIO project is de geplande demo nog niet gestart. Dit mede doordat de aangevraagde Life subsidie niet is toegekend, en gewerkt wordt nu aan andere subsidie- en financieringsbronnen. De pilot voor superkritisch vergassen in het Supersludge project zal dienen als basis voor een go/no-go voor de demonstratieplant, samen met Aa en Maas en partners uit het bedrijfsleven.

De realisatie van de Biomakerij op Strijp-S volgens de eerder bedachte opzet wordt steeds minder waarschijnlijk en wordt heroverwogen. Verkend wordt nu met de gemeente Eindhoven welke kansen er zijn voor klimaatrobustheid door waterconservering in de bodem en welke rol de Biomakerij daarbij kan spelen.

Europese OP-Zuid subsidie is toegekend voor de Proeftuin Circulair Bouwen (De Kleine Aarde 2.0). Het waterschap brengt deze subsidie in bij de betrokken partners (waaronder Woonstichting JOOST, Heijmans, de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij), teneinde dit kennis- en expertisecentrum op het gebied van duurzaamheid nieuw leven in te blazen. Hierin doen we ook onderzoek naar nieuwe sanitiatie, in dit geval met scheiding van waterstromen in het huis.

Met de gemeente Eindhoven is een eerste verkenning gedaan naar de toepassing van Aquathermie via warmteterugwinning uit effluent van de RWZI Eindhoven. Dit heeft potentie en krijgt zeer waarschijnlijk een vervolg.

Een onderzoeksprogramma is gestart om voor alle RWZI's de lachgasemissies in beeld te brengen en maatregelen voor reductie te vinden en te testen. Dit zowel in nationale (met STOWA) als internationale samenwerkingsverbanden. Daarnaast worden kansen om emissie van methaangas te beperken, meegenomen in de verkenningen voor biogas.

Beheer en onderhoud (prestaties RWZI's)

Prestaties RWZI's

Op alle 8 zuiveringslocaties zijn de zuiveringsrendementen hoog en er wordt ruim binnen de gestelde grenzen van het Activiteitenbesluit gebleven. Ook RWZI Tilburg heeft in 2019 goed gepresteerd en niet alleen voldaan aan de gedoogbeschikking, maar ook aan het Activiteitenbesluit. RWZI Boxtel heeft een lastige start gehad door extra aanvoer (gevolg van een slecht presterende industriële AWZI). Dit blijft een risico voor de toekomst.

In onderstaande tabel geven de oranje cellen een signaal weer dat bij een voortschrijdende situatie een overtreding kan optreden.

Marap 3 Toetsing Activiteiten besluit - Periode jan t/m dec 2019					
Zuiveringseenheid	Parameter	Aantal metingen	Aantal overschrijdingen	Aantal overtredingen	Laatste meting
RWZI Biest-Houtakker	CZV/BZV/Ntot/Ptot/OB	1.200	0	0	22-12-19
RWZI Boxtel	CZV/BZV/Ntot/Ptot/OB	1.500	0	0	23-12-19
RWZI Eindhoven	CZV/BZV/Ntot/Ptot/OB	1.500	2 (OB)	0	23-12-19
RWZI Haaren	CZV/BZV/Ntot/Ptot/OB	1.200	2 (OB)	0	22-12-19
RWZI Hapert	CZV/BZV/Ntot/Ptot/OB	1.200	0	0	30-12-19
RWZI Sint-Oedenrode	CZV/BZV/Ntot/Ptot/OB	1.200	0	0	22-12-19
RWZI Soerendonk	CZV/BZV/Ntot/Ptot/OB	1.200	1 (OB)	0	22-12-19
RWZI Tilburg	CZV/BZV/Ntot/Ptot/OB	1.500	1 (OB)	0	23-12-19
		Som WS:	6	0	

OB staat voor onopgeloste bestanddelen

Bovenop het landelijke Activiteitenbesluit hanteert waterschap De Dommel aanvullende eisen om aan de KRW te voldoen. Dit zijn de zogenaamde plancijfers. De toetsing van de resultaten laat zien dat het geplande investeringsprogramma nodig is om deze eisen in de toekomst te kunnen halen (bv. de parameter ammonium (NH₄) bij piek regen momenten). Daarnaast zien we dat externe lozingen en een enkele technische uitval ook het halen van plancijfers moeilijk kan maken. In alle gevallen zijn de effecten voor watersysteem minimaal geweest.

Alle meldingen van bedrijfsmomenten met mogelijk effect op omgeving zijn tijdig aan bevoegd gezag gemeld en zo nodig opgeschaald om effecten te beheersen.

Onderhoud

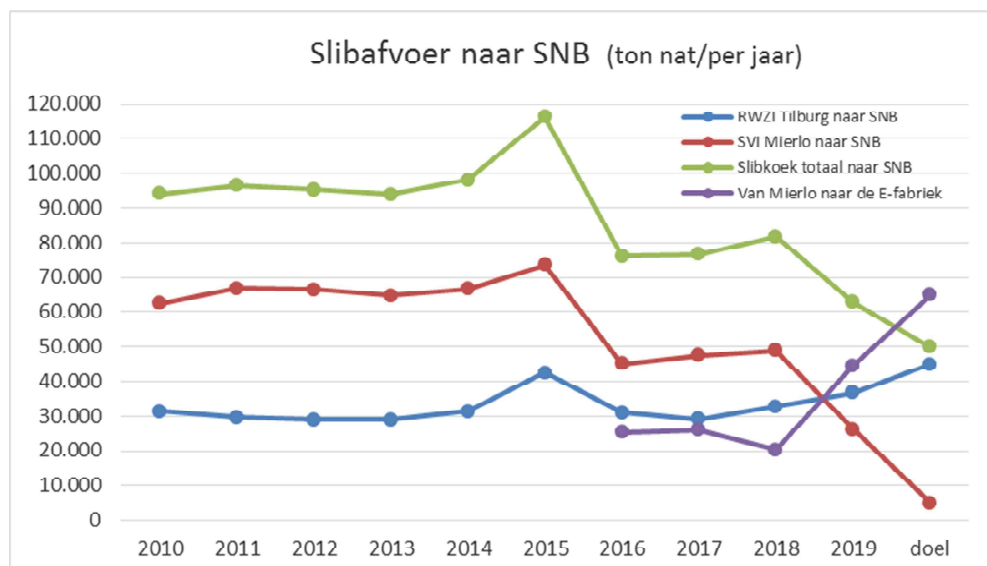
Het onderhoud binnen de waterketen is erop gericht dat we het juiste onderhoud op het juiste moment op de juiste wijze uitvoeren. En dit allemaal binnen de risicogrenzen. Als er veel onderhoud op een fout moment (te vaak of te laat) wordt uitgevoerd, heeft dit invloed op de financiële middelen (hogere kosten). Als we te reactief bezig zijn, wordt het onderhoud niet planbaar. We halen onze norm van 75% planbaar onderhoud.

In een aantal gevallen heeft het falen van installaties geleid tot dreigende emissies naar oppervlaktewater. Door slagvaardig optreden zijn de effecten (daadwerkelijke emissies) minimaal gebleven. Een voorbeeld is het falen van een gemaal. Als dit gebeurt, kunnen we geen rioolwater uit het stelsel transporteren. Maar door slim gebruik te maken van de buffercapaciteit of door het inzetten van transporten, worden overstorten over het algemeen voorkomen.

In 2019 is een succesvol traject uitgevoerd in het kader van de werkplek op orde. Op de locaties Soerendonk en Eindhoven is door middel van de systematiek van LEAN 5S een aangename en veilige werkomgeving gecreëerd, waarin efficiënt en professioneel gewerkt kan worden. 5S is een gestructureerde aanpak om via **S**orteren, **S**choonmaken, **S**chikken en **S**tandaardiseren de gewenste omgeving in **S**tand te houden. Vanwege dit succes, waarbij alle deelnemers trots zijn op het resultaat, is besloten om dit principe verder uit te rollen binnen de organisatie.

Majeure projecten: Energiefabriek Tilburg

In het algemeen bestuur van november 2019 is verantwoording afgelegd over het majeure project Energiefabriek Tilburg. De Energiefabriek is in de steady-state beland (stabiele situatie voor de bedrijfsvoering). Er zijn veel minder storingen en er kan gewerkt worden aan verdere optimalisatie. De ontwerpdoelstelling was dat 100% van al het slib van ons waterschap verwerkt kon worden op Tilburg. In 2019 was de maximale en gemiddelde jaardoorzet 76% (droge stof) van het slib. De beperking in slibdoorvoer zit in de hogere gasopbrengst dan verwacht. Met minder slib inname op Tilburg vanuit Mierlo is de 100% doelstelling van gasproductie gehaald. Een hogere gasproductie zou in de praktijk betekenen dat dit via fakkels verbrand zou moeten worden. Dit is een ongewenst/niet toegestaan milieueffect. Focus voor 2020 is de gasafzet naar Attero te verhogen en slibontwatering te optimaliseren, zodanig dat slibverwerkingscapaciteit hoger wordt en gas veilig afgezet kan worden en opbrengsten worden verhoogd.

Krediet Energiefabriek

Bij het investeringsbedrag Energiefabriek is rekening gehouden met 100% verrekening van de inkoop BTW. Op dit moment loopt overleg met de Belastingdienst inzake deze verrekening tijdens de bouwfase. Deze 100% verrekening over het investeringsbedrag zal neerwaarts worden bijgesteld. Tegenover dit nadeel staat een voordeel op de verrekening van BTW over de met BTW-belaste exploitatie-uitgaven. Hiervoor is vooralsnog geen BTW verrekend. Naar verwachting zal er sprake zijn van een extra last voor het geïnvesteerde bedrag. Naar verwachting kan deze extra last worden gedekt binnen het beschikbaar gestelde krediet. Voor de toekomstige exploitatie-uitgaven zal echter sprake zijn van niet gecalculerde BTW-verrekeningen. Naar verwachting zal het effect op de jaarlijkse exploitatielasten beperkt zijn.

Overige Majeure projecten

1. P049002 Rioolgemaal Aalst capaciteitsprobleem
2. P063103 Ophogen nabezinktanks
3. P071204 Ren rioolst. Leenderheide-Rielsedijk
4. P063302 Oppervlaktewaterbeluchting

Ad. 1 en 3: Het project P049002 Rioolgemaal Aalst en de renovatie van riool zuid (P071204) ter hoogte van Leenderheide-Rielsedijk heeft een relatie met elkaar. Het nieuwe tracé van riool zuid en de uitvoeringsvorm (persleiding/vrij verval) is van invloed op de pompkeuze in riool Aalst. Hier is momenteel voldoende aandacht voor.

Ad. 2: Bij P063103 Ophogen nabezinktanks is in 2019 één nabezinktank opgehoogd. Conform planning worden in 2020 de overige 11 nabezinktanks opgehoogd.

Ad. 4: De oppervlaktebeluchting (P063302) is in een fase waarbij voor 2 aanvullende locaties in De Dommel geschikte plaatsen gezocht worden en de demo oppervlaktewaterbeluchting beoordeeld wordt op functioneren en prestatie en effect.

Externe planvorming: werkeenheden

In de werkeenheden wordt gewerkt aan Doelmatig Waterbeheer. De evaluatie van het jaarprogramma vindt plaats in het eerste kwartaal van 2020. De trend is taakverbreding naar de gehele openbare ruimte en klimaatopgave. Hieronder wordt ingezoomd op de 3 werkeenheden in ons gebied. In de tabel hieronder staan de gerealiseerde percentages voor de doelstellingen kosten, kwetsbaarheid en kwaliteit.

	Waterportaal	Hart van Brabant	Meerij
Kosten	100%	100 %	100 %
Kwetsbaarheid	80%	80%	80%
Kwaliteit	70%	80%	75%

Waterportaal (Zuid-Oost Brabant)

Vanuit de werkeenheden Waterportaal zijn 2 regionale klimaatadaptatieprojecten opgesteld die zijn ingediend bij het ministerie van I en W in het kader van het subsidieprogramma DPRA (Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie). Met deze projecten wordt op regionale schaal klimaatadaptatie opgepakt.

Werkeenheden Hart van Brabant

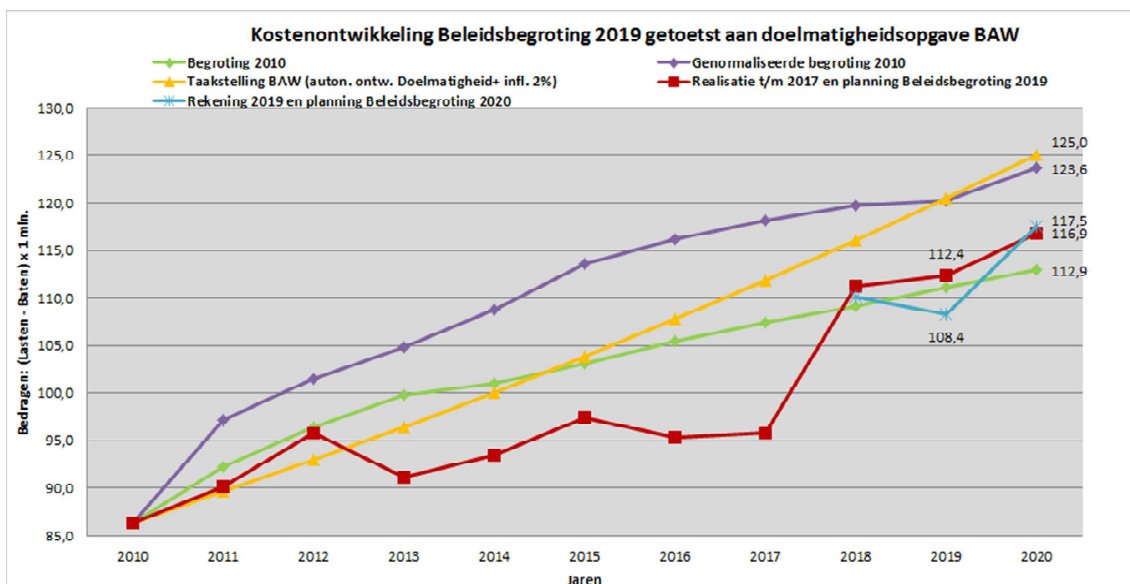
De projecten die in het jaarplan 2019 zijn opgenomen zijn afgerond of lopen nog door naar 2020. Op basis van een quick scan communicatie is verbinding gemaakt met de communicatieadviseurs REKS (Regionale Energie Klimaatadaptatie Strategie). Verder is een blauwdruk opgeleverd voor een Verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (VGRP) dat zoveel mogelijk Omgevingswetproof is. We noemen het PWR (Programma Wate

Werkeenheid Meierij

Op basis van de in 2019 vastgestelde watervisie is er een operationeel team opgericht dat vanuit haar eigen werkveld een verkenning heeft uitgevoerd hoe we doelmatiger kunnen samenwerken rondom beheer van riolering. In 2020 zullen hieruit de eerste projecten voortkomen op het vlak van gezamenlijk aanbesteden en kennisuitwisseling over onderwerpen die bij meerdere partijen spelen. Daarnaast zijn er stappen gezet voor een verdiepingsslag klimaatstresstesten, regionale risicodialoog en het communicatieproject klimaatbewust. Voor de thema's wateroverlast, hitte en droogte zijn er eerst interne regionale risicodialoogen gevoerd en voorbereidingen getroffen voor de regionale risicodialoogen met externe partners zoals de landbouw, terreinbeherende organisaties, GGD en wooncorporaties.

Doelmatig Waterbeheer

Grafiek Doelmatig Waterbeheer en bestuurlijke eisen kostenontwikkeling richting 2020

De genormaliseerde begroting 2010 is de begroting inclusief de opgave uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de bijdrage die moet worden geleverd aan de muskusrattenbestrijding. Deze activiteit heeft de provincie in 2010 aan de waterschappen overgedragen.

Toelichting

In bovenstaande grafiek geeft de rode lijn de ontwikkeling uit de Beleidsbegroting 2019 weer. Voor het jaar 2019 waren de verwachte netto kosten € 112,4 mln. De blauwe lijn laat de werkelijke netto kosten voor 2019 zien (€ 108,4) en voor het jaar 2020 de verwachte ontwikkeling van de netto kosten uit de Beleidsbegroting 2020. De totale netto kosten in 2019 zijn ca. € 4,0 mln. lager dan verwacht bij de Beleidsbegroting 2019 (€ 3,8 mln. voor zuiveringsbeheer en € 0,2 mln. watersysteembeheer). De totale netto kosten zijn naar verwachting in 2020 € 7,5 mln. lager dan de taakstelling BAW (gele lijn). Het verschil in verwachting 2020 tussen de rode en blauwe lijn wordt veroorzaakt door wijzigingen uit het Beleidsplan 2019-2023 en de Beleidsbegroting 2020.

3. Middelen (investerings en exploitatie)

Exploitatie Waterketen (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Lasten			
Rentelasten	5.593	5.899	5.899
Afschrijvingen	12.249	12.961	12.961
Personeelslasten	81	100	100
Goederen en diensten	21.599	22.527	22.212
Subtotaal Lasten	39.522	41.487	41.172
Baten			
Opbrengsten van derden	1.293	853	853
Bijdragen	325	270	270
Subtotaal Baten	1.618	1.123	1.123
Totaal	37.904	40.364	40.049

Toelichting

Kapitaallasten

De kapitaallasten (rentelasten en afschrijvingen) zijn totaal ca. € 1 mln. lager dan de begroting na wijziging. Dit wordt verklaard door vertraging in de oplevering van projecten, nader toegelicht onder de volgende tabel bij Investerings Waterketen.

Personeelslasten

Betreft kosten in verband met Arbowetgeving.

Goederen en diensten (N = nadelig verschil, V= voordelig verschil)

De goederen en diensten zijn totaal € 0,6 mln. lager dan begroting na wijziging. De belangrijkste verschillen zijn:

- Kosten in verband met calamiteit Legionella (niet begroot) € 360.000 N
- Kosten slibverwerking SNB hoger (meer tonnen slibkoek) € 959.000 N
- Lagere kosten elektriciteit (teruggave Energiebelasting en minder piekverbruik) € 391.000 V
- Lagere kosten chemicaliën (minder verbruikt door werkende AWZI Tilburg, nog niet al het slib verwerkt in Tilburg en zuinig met doseren) € 828.000 V
- Diverse overige lasten beheer waterketen lager € 202.000 V
- Lagere kosten voor onderhoud door gecalculeerd risico dat niet is opgetreden en minder capaciteit beschikbaar € 120.000 V
- Lagere kosten Beleid en innovatie waterketen (m.n. IMPAKT!) € 188.000 V
- Lagere kosten Monitoring (waterkwaliteit en rioolwater) € 117.000 V
- Overige verschillen, lagere kosten diverse processen € 85.000 V

Opbrengsten van derden

De opbrengsten van derden zijn totaal ruim € 0,4 mln. hoger dan de begroting na wijziging door meer opbrengst HBE's Energiefabriek en opbrengst Spinder.

Bijdragen

De bijdragen zijn hoger dan de begroting na wijziging. Dit betreft een saldo van een tweetal ontvangen schadevergoedingen en een lagere bijdrage IMPAKT! (ook lagere lasten IMPAKT! in 2019).

Investerings Waterketen

(bedragen *€ 1.000)

Beleidsveld Waterketen	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Uitgaven	10.839	14.498	14.498
Inkomsten	-232	0	0
Totaal netto uitgaven	10.607	14.498	14.498

Toelichting

De investeringen voor het beleidsveld Waterketen (jaarschijf 2019) zijn totaal ca. € 3,9 mln. lager dan begroot.

De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- Projecten vanuit Externe planvorming (zoals nooduitlaat Tilburg en specifieke bijdrageregelingen afkoppelen verhard oppervlak) zijn in grote mate afhankelijk van derden, netto investeringsuitgaven hierdoor lager dan begroot. € 0,3 mln.
- Netto uitgaven voor projecten vanuit Beleid en innovatie waterketen zijn lager dan begroot met name doordat ook hier voor een belangrijk deel samengewerkt wordt met externe partijen, hetgeen een vertragende werking heeft (zoals bij biomakerij en Phario), dan wel te nemen maatregelen nog niet uitgewerkt zijn (piekemissies overige clusters). € 2,5 mln.
- De netto uitgaven voor projecten Realisatie waterketen zijn lager dan begroot vooral door afronding van lopende werkzaamheden Energiefabriek in 2020 en doordat het aanpassen van riool Nuenen voor een lager bedrag gerealiseerd is dan begroot. € 1,1 mln.

Projecten Waterketen afgerond in 2019 (resultaten en voor welk doel):

Instandhouden transport:

- Rioolgemaal Esch (vervanging).
- Rioolgemaal Gerwen en Nederwetten (vervanging).
- Rioolgemaal Aalst capaciteitsprobleem (statische en dynamische studie).
- Aanpassen riool Nuenen (relining van het riool).
- Renovatie rioolstelsel Leenderheide-Rielsedijk (2 stuks tijdelijke leidingen aangelegd)
- Renovatie transportleiding De Meern-Aalst (scheuren betonnen rioolkoker waterdicht geïnjecteerd).

Instandhouden RWZI/Slib

- RWZI Hapert mechanische renovatie nabezinktanks (vervanging ruimerbruggen nabezinktanks 1 en 2).

KRW (Schoon water)

- Aanpassen Moerasbos Hapert.
- Technische uitvraag beluchting RWZI Eindhoven.
- Toekomstvisie zuiveren Eindhoven en Tilburg.

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	Totaal project-raming in BB2019	Totaal project-raming in BB2020*	Afgesloten in jaar-rekening 2019 voor	Programma-ruimte t.o.v. kader BB2020
Projectnummer/-naam				
P070001 Vervangen RG Esch	278	287	286	0
P060501 RG Gerwen en RG Nederwetten	553	566	569	-3
P049002 Rioolgemaal Aalst capaciteitsprobleem	427	385	294	91
P074201 Aanpassen riool Nuenen	1.323	777	758	19
P071204 Ren rioolst. Leenderheide-Rielsedijk	4.176	3.919	3.908	11
P071205 renov transportleid De Meern - Aalst	402	291	275	15
P074401 LTAP RWZI Hapert mech.renovatie NBT	686	402	396	7
P073801 Aanpassen Moerasbos Hapert	408	353	354	-2
P059907 Techn uitraag beluchting rwzi Eindh	152	153	139	13
P076901 Toekomstvisie zuiv Eindhoven Tilburg	250	244	245	-1
Totaal afgesloten projecten in 2019	8.654	7.377	7.226	151

**bij het opstellen van de Beleidsbegroting 2020 zijn de totale projectramingen voor deze in 2019 afgesloten projecten geactualiseerd naar de inzichten van dat moment en als zodanig meegenomen in de totale programma-omvang van het Investeringsprogramma Beleidsveld Waterketen 2019-2023.*

Investeringsprogramma Beleidsveld Waterketen 2019-2023

De programma-omvang 2019-2023 van Beleidsveld Waterketen wordt bepaald door de te leveren prestaties in deze periode. Naast de maatregelen voor de KRW bestaat deze voor een groot deel uit renovaties en vervangingen om RWZI's, rioolgemaal en transportleidingen in stand te houden.

Uitgaande van de netto kosten is de programma-omvang:

Kader Bestuursperiode (conform Beleidsbegroting 2020): € 151.026.000

Bij de Beleidsbegroting 2020 zijn de projecten gescreend vanuit de toekomstvisie en de daaruit voortkomende plannen. De geraamde investeringsuitgaven voor de Waterketen zijn zowel in het Beleidsplan 2019-2023 als de Beleidsbegroting 2020 € 284 mln. (tot en met 2027).

In de bestuursperiode 2019-2023 (is programmaperiode) zijn de uitgaven op basis van de geactualiseerde ramingen voor de Beleidsbegroting 2020 totaal ca. € 151 mln. Hierin was geen sprake van programmaruimte. Eventuele tegenvallers in het programma moeten gecompenseerd worden door lagere uitvoeringskosten bij lopende en toekomstige projecten of door keuzes om anders of niet uit te voeren.

Er is een start gemaakt met de gefaseerde feitelijke invulling van extra capaciteit om de investeringen voor de komende 5 tot 10 jaar te kunnen realiseren zoals toegelicht in het Beleidsplan. Daarnaast gaat er gewerkt worden in projectclusters om zo slimme combinaties van projecten te maken, afstemming per cluster te verbeteren, betrokkenheid te vergroten en kennisontwikkeling te stimuleren.

Bij de Voorjaarsnota 2021 worden de investeringsramingen aangepast aan de meest actuele gegevens op dat moment, de programma-omvang voor de bestuursperiode en tot en met 2027 weergegeven en de eventuele programmaruimte.

Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering

Het beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering omvat bestuur en externe communicatie, heffing en invordering, opstellen WaterBeheerProgramma en de ondersteuning die betrekking heeft op de totale bedrijfsvoering van de organisatie.

1. Doelen van het beleidsveld

Concerndoel:

Het AB en DB in staat stellen goed te besturen.

Alle randvoorwaarden om tot een goede uitvoering van onze waterdoelen te komen behoren tot de doelen van dit Beleidsveld, zoals:

- voldoende en kwalitatief goed personeel;
- een geborgde veiligheid en arbeidsomstandigheden;
- een goede communicatie zowel extern als intern;
- een geborgde informatieveiligheid.

Ook het maken van het WaterBeheerProgramma zelf. Een speciale doelstelling is de Omgevingswet die op 1 januari 2021 in werking treedt.

Programmadoelen:

- Betrouwbaarheid van de informatie voor het bestuur (DB en AB) is geborgd, zodat zij op basis van deze informatie kunnen (bij)sturen voor het eigen waterschap en de verbonden partijen.
- De rol (rolopvatting en rolinvulling) van het bestuur (AB en DB) is helder en sluit aan bij de ontwikkelingen in de omgeving en de bestuurlijke wensen.
- Waterschapsector en waterschap hebben een positief imago.
- De ontwikkeling en de invulling van internationale samenwerking sluit aan bij de afspraken op Rijks-/Unieniveau en bij de visie van het waterschapsbestuur.

2. Prestaties van het beleidsveld

Bestuur

De verkiezing van een nieuw Algemeen Bestuur in maart 2019 is goed verlopen. Overdrachtsdocumenten zijn op tijd en volledig aangeleverd. Er was ondersteuning bij de vorming van een nieuw Dagelijks Bestuur. Het inwerkprogramma met een keuzemenu aan activiteiten, informatie en bijeenkomsten werd door het nieuwe Algemeen Bestuur gewaardeerd. Het opkomstpercentage lag hoger dan vier jaar geleden, en de indruk bestaat dat de publicitaire campagne van de Waterschappen landelijk en van De Dommel in het gebied zeker heeft bijgedragen aan het genereren van aandacht voor de verkiezingen.

Na de zomer is het Algemeen Bestuur ondersteund bij de vorming van een nieuwe werkgroep Bestuurlijke Vernieuwing, waarbij het accent lag op aanpassing van de bezetting van commissies en de bevoegdheidsverdeling tussen Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur.

Communicatie

Naast de campagne bij de verkiezingen en de najaarscampagne "Bewuster omgaan met water", is dit jaar extra ingezet op het ontwikkelen van een nieuwe website en op het doorontwikkelen van het gebruik van social media. De website werd in 2019 door bijna 200.000 unieke bezoekers bezocht, dat is een stijging van meer dan 50 procent.

Waterschapsverkiezingen, informatie van partijen en informatie over Belastingen worden het meest bekeken. Aantal volgers op alle social media kanalen nam flink toe, zo groeide het aantal Facebook volgers van 8500 volgers in 2018 naar bijna 10.000 volgers in 2019. De digitale nieuwsbrief Boeren met water is 4 maal uitgebracht en kende in 2019 788 abonnees. De artikelen worden ook via social media verspreid en bereiken zo ook een breder publiek.

Er was ook aandacht voor hoe bewoners water beleven. Zo werd er een overzichtskaart gemaakt met 50 mooie plekken in ons gebied, zijn de oude fietsroutes geactualiseerd en waren we betrokken bij 9 evenementen, van Zondag Waterdag tot GLOW, en van Swim to Fight Cancer tot een open excursie bij RWZI Eindhoven. Er werden 130 groepen ontvangen op 4 excursielocaties.

Organisatie en Personeel

Het wordt steeds belangrijker dat in de organisatie snel en flexibel ingespeeld kan worden op vraagstukken en thema's die in ons gebied, bij gemeenten, (agrarische) ondernemers en samenwerkingspartners spelen. Dat vraagt extra aandacht voor accountmanagement, voor de planning van capaciteit, en voor onderlinge afstemming. Er is in 2019 veel aandacht besteed aan het leren werken met methoden als scrum, agile werken, programmatisch werken. We merken dat deze manieren van organiseren geschikter zijn om lastige vraagstukken met meerdere belanghebbenden aan te pakken. In 2019 is het budget deskundigheidsbevordering geheel gebruikt; ondanks de werkdruk her en der blijft men investeren in kennis en vaardigheden. Dat is voor een organisatie als een waterschap van groot belang, zo werken we aan blijvende inzetbaarheid van medewerkers.

Capaciteit en P-budget

In 2019 zijn heel wat vacatures vervuld, binnen de financiële grenzen van het personeelsbudget; enkele vacatures als uitbreiding bijvoorbeeld vanwege het investeringsprogramma in de Waterketen en ook een aantal vacatures ter vervanging van verloop door pensionering, of vertrek naar een andere baan. Bij capaciteitsvragen en vertrek van medewerkers vindt besluitvorming over de formatie door de manager plaats binnen het budget dat men ter beschikking heeft. Daarbij wordt altijd afgewogen wat per situatie het beste is: zelf uitvoeren, uitbesteden of samenwerken met anderen. Het nieuwe introductieprogramma sluit goed aan bij de behoefte van nieuwe medewerkers om zo snel mogelijk ingewerkt te raken en aan de slag te kunnen.

In 2019 hebben we aan de hand van een doorkijk naar de trends in arbeidsmarkt, demografische ontwikkelingen, verschuivingen in de aard van het waterschapswerk in kaart gebracht welke verschuivingen in samenstelling van personeel (omvang, kennis, kunde) de komende 10 jaar te verwachten is. Op deze wijze wordt gezorgd voor blijvende goede bezetting en personele inzetbaarheid op de taken van het waterschap. Per 31-12-2019 bedroeg de formatie 439 fte (eind 2018; 425 fte).

Personeels- en salarisadministratie (E-HRM)

Het waterschap verzorgt sinds 2018 de personeels- en salarisadministratie voor de 3 Brabantse waterschappen en verricht voor Aa en Maas ook de salarisbetalingen. Op deze wijze realiseren de 3 Brabantse waterschappen efficiencyvoordelen en zijn ze minder kwetsbaar in het uitvoeren van wet- en regelgeving (zoals bijvoorbeeld aanpassingen vanwege nieuwe CAO). In de loop van 2019 heeft Brabantse Delta besloten niet aan te sluiten voor de daadwerkelijke salarisbetalingen bij deze samenwerking, ook al was dat eerder wel de bedoeling. De bezetting van de personeels- en salarisadministratie is daarop aangepast.

Ziekteverzuim

Het verzuim was over heel 2019 4%, met een meldingsfrequentie van 1,11. Ter voorkoming van langdurig verzuim volgen leidinggevenden cursussen over het voeren van verzuimgesprekken. Met de bedrijfsarts werden afspraken gemaakt over reïntegratietrajecten. Ook dit jaar was er extra aandacht voor vitaliteit (zijn onder meer workshops gehouden voor medewerkers die zwaarbelastend werk doen en volgden leidinggevenden een korte cursus over signaleren en voorkomen van burn-out). Ook was er aandacht voor vitaliteit (voeding, bewegen en mentale gezondheid), ruim een kwart van de medewerkers neemt aan activiteiten van vitaliteit deel. Het fruit dat sinds dit jaar op alle vestigingen wordt aangeboden, valt goed in de smaak en draagt bij aan welzijn en welbevinden.

Arbo en Veiligheid

De organisatie heeft het afgelopen jaar goede stappen gezet in relatie tot Arbo en Veiligheid. Wetende dat we niet op alle vlakken de meest ideale situatie in 1x kunnen behalen, is op basis van risico's een aantal trajecten gestart. De twee belangrijkste zijn de explosieveiligheid en de elektrische veiligheid. Een belangrijk neveneffect van de ontwikkelingen is het veiligheidsbewustzijn van de medewerker. Hierin zien we een positieve ontwikkeling. Vooral dit leidt tot significant veiligere werkomgevingen. Om de ontwikkeling te borgen is er een dashboard ontwikkeld, waarin de voortgang van de ontwikkeling gepresenteerd wordt.

In 2019 zijn de lopende verbetertrajecten binnen de waterketen ook vertaald in beleid en implementatie op de werkplekken. Beleid is door de directie vastgesteld voor:

- LOTOTO (Lock out, Tag out, Try Out: veilig stellen bij werkzaamheden).
- Besloten ruimten.

Daarnaast is er een verdiepende risico-inventarisatie Biologische Agentia uitgevoerd. De actiepunten die hieruit volgen worden in 2020 geïmplementeerd. Dit sluit aan op de legionella problematiek die in heel 2019 op RWZI Tilburg actueel is gebleven. Bij het ontbreken aan duidelijke normen en regelgeving zijn afspraken in overleg met Veiligheidsregio, GGD, RIVM en collega waterschappen uitgewerkt in een informatiekaart.

Binnen watersysteem is het VCA managementsysteem geactualiseerd op basis van een nieuwe norm en opnieuw succesvol gecertificeerd.

Tevens is een bijdrage geleverd aan de landelijke actualisatie van de arbocatalogus 'omgaan met publieksagressie'. Deze wordt in 2020 aan de inspectie SWZ voorgelegd ter goedkeuring.

In totaal zijn er in 2019 39 (bijna) ongevallen, incidenten en gevaarlijke situaties gemeld (23 in 2018). Deze stijging is met name te danken aan de forse toename van het aantal gemelde gevaarlijke situaties en bijna ongevallen. Dit is een positief effect van de toegenomen meldingsbereidheid en veiligheidsbewustzijn.

Opvallend is dat de meeste meldingen afkomstig zijn van waterketen maar dat geen van allen ongevallen met verzuim zijn. De ongevallen met verzuim betreffen allemaal

relatief kleinere ongelukjes en ongelukkige situaties. Maar soms wel met letsel zoals een gebroken arm (door uitglijden).

Ongevallen met verzuim	6
Ongeval zonder verzuim	7
Meldingen agressie	2
Gevaarlijke situatie / bijna ongeval	24
Meldingen Watersysteem	6
Meldingen Waterketen	21
Overig	4
Externen in opdracht	8

Wet- en regelgeving

Op 1 januari 2020 werd de wet 'Normalisering Rechtspositie Ambtenaren' van kracht. Met de 2 andere waterschappen in Brabant is samengewerkt in 2019 om zo efficiënt mogelijk alle gevolgen in beeld te krijgen. In goed overleg met de Ondernemingsraad is een Personeelshandboek samengesteld, zijn afspraken gemaakt over het gaan invoeren van lokaal overleg (als opvolger van het Georganiseerde overleg) en zijn voorlichtingsbijeenkomsten voor medewerkers en leidinggevenden georganiseerd over de gevolgen van deze wet.

Organisatieontwikkeling van de Dommel

In 2019 is extra aandacht besteed aan het in samenhang oppakken van de opgaven van het waterschap, zodanig dat elke leidinggevende duidelijk heeft wat zijn/haar proces daarin te doen staat. Gezamenlijk is zo het bestuursprogramma vertaald naar acties en opdrachten. Ook het uitwerken van de verschillende onderdelen van de programma's Leven-de-Dommel en Dienstverlening-Waterpartner draagt bij aan efficiënte en effectieve uitvoering van het werk. De samenwerking tussen processen is merkbaar verbeterd, en kan nog beter. Dat krijgt in 2020 dus opnieuw aandacht. Ook het werken met gebiedsteams voor het slagvaardig oplossen van tactische vraagstukken in een gebied, zorgt voor betere resultaten. In 2020 wordt dit nog verder versterkt.

In het afgelopen jaar is met medewerkers, managers en OR gesproken over het vergroten van de wendbaarheid en van de slagvaardigheid van de organisatie. Het beeld dat zich aftekent wijst op de noodzaak om bewust bij de start van een vraag/initiatief/vraagstuk na te denken over de beste organisatie-aanpak. Ook is duidelijk dat er bij een aantal medewerkers behoefte bestaat aan houvast in het dagelijkse werk rondom de afwegingen die steeds gemaakt moeten worden. Beide punten worden in 2020 opgepakt.

Informatiemanagement

Bescherming persoonsgegevens (privacy)

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. In 2018 heeft waterschap De Dommel zich gericht op het voldoen aan de basisvereisten van de AVG, waarmee de organisatie voldoet aan de AVG. In 2019 heeft de organisatie het volwassenheidsniveau vier gerealiseerd. De waterschappen hebben dit niveau als doelstelling gesteld. Het proces bescherming persoonsgegevens is met dit volwassenheidsniveau volledig beheerst. De inrichting van organisatie en processen is geïntegreerd. Monitoring op naleving en periodieke evaluatie van aanpak vindt plaats en zo nodig worden verbeteringen doorgevoerd.

Het volwassenheidsniveau is bereikt op basis van de realisatie van de aanbevelingen van een nulmeting assessment privacy, die door PwC voor alle waterschappen is uitgevoerd. In 2021 zal een 1-meting voor alle waterschappen worden gehouden.

In 2019 zijn zes datalekken intern gemeld. Datalekken op grond van de AVG zijn gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens. In 2019 waren dat er twee. Alle gemelde datalekken zijn geëvalueerd en hebben waar nodig tot aanpassingen in het proces geleid.

Informatiebeveiliging

De organisatie heeft zich in 2019 voorbereid op een nieuw gezamenlijk normenkader voor informatiebeveiliging binnen de gehele overheid, gebaseerd op de internationaal erkende en actuele ISO-normatiek: de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Eén van de verplichtende maatregelen van de BIO is dus dat er een informatiebeveiligingsbeleid is opgesteld door de organisatie. In 2019 heeft het bestuur een informatiebeveiligingsbeleid vastgesteld. Daarnaast heeft de organisatie beschreven beveiligingsmaatregelen omgezet naar het nieuwe normenkader, dat vanaf 1 januari 2020 van kracht is geworden. De maatregelen en de voortgang zijn beschreven in een Information Security Management System. Een Information Security Management System vormt een belangrijk hulp-, bewijs- c.q. beheersmiddel van een aantoonbare PDCA-cyclus.

Net als bij gegevensbescherming wordt voor informatiebeveiliging gestreefd naar een procesvolwassenheidsniveau vier. Binnen het Procesplan Informatievoorziening is in 2020 daartoe het project "Voldoen aan Baseline Informatiebeveiliging Overheid en realisatie procesvolwassenheidsniveau vier" opgenomen. Met de implementatie van de maatregelen en het uitvoeren van de activiteiten, zal in 2020 worden voldaan aan de BIO en het procesvolwassenheidsniveau vier worden gerealiseerd.

Procesautomatisering

In de landelijke benchmarkscore van de nulmeting procesautomatisering die eind 2019 is onderzocht bevindt De Dommel zich boven het gemiddelde qua implementatie en voldoen aan de BIO. We hebben de netwerken, segmentatie en de backup-restore goed op orde, en gaan in 2020 de logging en de beveiligingsprocedures implementeren en de leveranciers toetsen op naleving van de gestelde informatiebeveiligingseisen.

Crisisbeheersing

In 2019 is gestart met de nieuwe werkwijze en rollen voor calamiteiten. De implementatie van het Netcentrisch Werken (NCW) loopt door in 2020. In 2020 dient de calamiteitenorganisatie volgens NCW te werken.

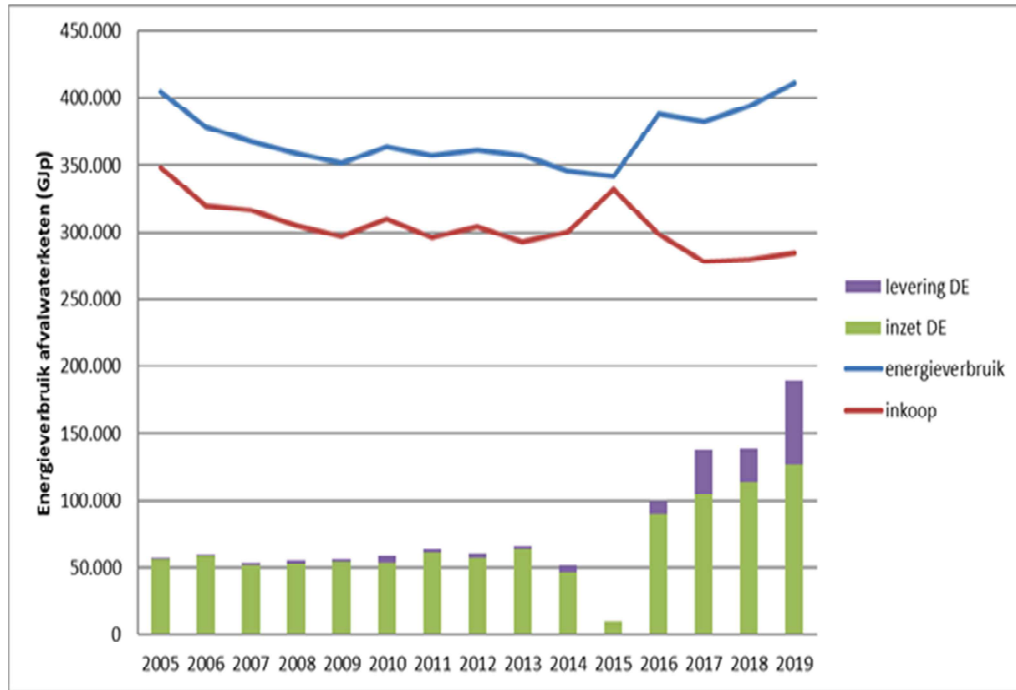
Omgevingswet

Het maatschappelijk doel van de wet is het verbeteren en in stand houden van een veilige en gezonde leefomgeving én ruimte bieden voor ontwikkeling.

De omgevingswet wordt formeel in 2021 van kracht. Daarna is een transitieperiode voorzien die in 2029 afloopt. In het afgelopen jaar is met name gewerkt aan de voorbereiding van het juridische instrumentarium (waterschaps verordening) en de aansluiting op het komende Digitale Stelsel Omgevingswet. Hoewel het niet geheel duidelijk is of de huidige invoeringsdatum landelijk gehandhaafd blijft, is De Dommel voldoende voorbereid voor invoering van de Wet op 1 januari 2021.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Klimaatakkoord / Duurzaamheid

In 2019 is productie van duurzame energie (DE) 46 % van het eigen energieverbruik (de geprognostiseerde productie is 57%). De Energiefabriek heeft in 2019 stabiel gedraaid en een hoge gasproductie gerealiseerd. Voor de eerste keer voldoen we als waterketen aan de doelstelling uit het klimaatakkoord (40% zelfvoorzienend). Het totale energieverbruik is toegenomen. Dit komt door het verhogen van doorvoercapaciteit op de Energiefabriek. In 2019 is het Spinderwindpark gerealiseerd en december 2019 zijn de windmolens in gebruik genomen. De verwachte energieproductie van de turbines op het terrein van de RWZI Tilburg komt overeen met ruim 20% van ons energieverbruik. Deze productie draagt bij aan de ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn.

Fosfaatterugwinning

Binnen de eigen bedrijfsvoering vindt momenteel geen winning van struviet plaats. Vanwege de problemen in de voorbehandeling van het zuiveringsslib op de RWZI Tilburg kan de Phospaq niet bedreven worden. Vooralsnog is vanwege een efficiënte bedrijfsvoering gekozen om de route centrale fosfaatwinning via SNB aan te houden.

Regionale Energie Strategie (RES)

De waterschappen zijn betrokken bij het opstellen van de Regionale Energiestrategieën (RES'en). Bij drie van de vier regio's in Noord-Brabant is De Dommel betrokken. Vanwege de verwevenheid van de Brabantse regio's en de drie Brabantse waterschappen vindt er onderlinge afstemming en vertegenwoordiging plaats op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau. In 2019 is vanuit meerdere regionale werkgroepen gewerkt aan de realisatie van het "Bod" (concept RES). In het regionale bod wordt de beoogde opgave voor grootschalige opwek verwoord, met de bijbehorende zoekgebieden en uitgangspunten. Vanuit het waterschap sturen wij voornamelijk op de geïntegreerde aanpak, waarbij de energietransitie wordt gekoppeld aan andere maatschappelijke regionale ontwikkelingen, en in het bijzonder het waterbeheer. Daarnaast wordt een regionale structuur warmte opgesteld, welke gericht is op de verduurzaming van de verwarming van de gebouwde omgeving (verkenning van de warmtevraag en het regionale duurzame warmteaanbod). Hieraan dragen wij specifiek bij voor het inzichtelijk krijgen van de mogelijkheden en het potentieel van aquathermie. In 2019 is het AB geïnformeerd over de ontwikkelingen en hebben we er zorg voor gedragen dat onze bestuurders ook uitgenodigd worden voor de regionale informatieavonden voor de gemeenteraden.

De regio Hart van Brabant werkt net als de andere regio's aan een RES, maar heeft in 2019 besloten om hier de opgaven voor klimaatadaptatie aan te verbinden (Regionale Energie Klimaatadaptatie Strategie: REKS). Het waterschap maakt deel uit van het team dat deze opstelt. Eind 2019 zijn de eerste ontwerpschetsen hiervoor opgesteld. Hierbij zijn enkele grote gebieden geselecteerd voor energie-opwekking. Ook zijn innovaties ontstaan in toepassingen, zoals de combinatie tussen de aanplant van CO2-bossen, natuurontwikkeling, verdienmodellen voor de landbouw en daaraan gekoppeld ruimte voor water voor de waterdoelen van overlast en conservering. Deze schetsen worden verder uitgewerkt in 2020.

In mei-juni 2020 worden de concept RES'en ter vaststelling voorgelegd aan het DB. Hierbij wordt vooraf het AB geïnformeerd.

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)

De waterschappen hebben het Manifest MVI ondertekend en dat betekent dat het waterschap zich geëngageerd heeft aan het meten van MVI en het gebruik van de MVI-zelfevaluatiemiddel.

Het waterschap laat zich certificeren voor de CO2 prestatieladder. De aanbestedingen uit 2019 waarbij duurzaamheid een grote rol heeft gespeeld, zijn:

- Levering brandstof, blauwe diesel/HVO 50%
- Slibtransport
- Leasen van auto's
- Energie
- Bedrijfskleding.

In de organisatie wordt vanuit diverse processen en via projecten invulling aan MVI gegeven. Voor projecten wordt in toenemende mate het instrument Duurzaam GWW toegepast om aan de hand van de omgevingswijzer en het ambitieweb te bepalen hoe en voor welke thema's er invulling aan MVI wordt gegeven.

Duurzaam vervoersbeleid

De volgende acties zijn uitgevoerd in 2019:

- Aan de fietsregeling (aanschaf fiets voor woon werkverkeer vanuit IKB) hebben 56 medewerkers deelgenomen. Het budget is voor 2/3 deel verbruikt.
- De aanpassing van de fietsenstallingen en douche- en kleedfaciliteiten zijn uitgevoerd.
- Er is een overeenkomst gesloten met Amber voor elektrische deelauto's; start ervan waarschijnlijk 2^e kwartaal 2020.

Participatiewet

Het waterschap ligt op koers wat betreft de doelstelling vanuit de participatie wet en de eigen doelstelling van het waterschap daarin; in 2019 bleef de realisatie iets achter bij de geplande doelstelling, omdat het moeilijk bleek geschikte mensen te vinden.

	Realisatie	Doelstelling Dommel	Doelstelling Overheid
2016	7,3 fte	6 fte	3 fte
2017	9,1 fte	9 fte	4,5 fte
2018	11,2 fte	12 fte	6 fte
2019	13 fte	14 fte	8 fte

Internationale Samenwerking

In het kader van de Blue Deal is De Dommel penvoerder van het programma InspirAgua in Colombia. Vanaf 2020 wordt dit programma in Colombia gecoördineerd door een Nederlandse programmamanager, afkomstig van De Dommel. Zijn functie wordt betaald door het bureau van de Blue Deal. Naast De Dommel zijn nog 6 andere waterschappen betrokken bij de verschillende projecten in Colombia. Verschillende medewerkers zijn het afgelopen jaar in Colombia geweest om kennis en expertise over te dragen en te leren van oplossingen en innovaties bij deze projecten. Het is voor medewerkers zeer leerzaam om internationaal actief te zijn en hun ervaringen werken door in verbeteringen in de eigen praktijk.

3. Middelen (investerings en exploitatie)

Exploitatie Bestuur en Bedrijfsvoering (bedragen * € 1.000)

Omschrijving		Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Lasten	Rentelasten	356	392	392
	Afschrijvingen	1.926	2.072	2.072
	Personeelslasten	36.498	36.437	36.514
	Goederen en diensten	14.970	15.874	16.005
	Toevoeging aan voorziening	191	265	265
	Onvoorzien	0	516	165
Subtotaal Lasten		53.941	55.556	55.413
Baten	Baten ivm salarissen/soc. Ist	1.007	949	949
	Opbrengsten van derden	3.403	3.655	3.655
	Bijdragen	563	443	443
	Geactiveerde uren	3.359	3.155	3.155
	Renteresultaat	1.449	1.180	1.180
	Dividenduitkeringen	306	0	0
	Ottrekking aan voorziening	15	0	0
Subtotaal Baten		10.102	9.382	9.381
Totaal nettolasten		43.839	46.174	46.032
Waterschapsbelasting		110.553	108.621	108.621
Kwijtschelding/oninbare waterschapsbel.		-912	-952	-952
Totaal Waterschapsbelastingen		109.641	107.669	107.669
Totaal		-65.802	-61.495	-61.637

Toelichting

Kapitaallasten

De kapitaallasten (rentelasten en afschrijvingen) zijn totaal ca. € 0,2 mln. lager dan de begroting na wijziging. Dit wordt verklaard door de vertraging in de oplevering van projecten.

Goederen en diensten (N = nadelig verschil, V= voordelig verschil)

De goederen en diensten zijn totaal ca. € 1,0 mln. lager dan de begroting na wijziging. De belangrijkste verschillen zijn:

- Informatievoorziening; door met name lagere kosten beheer applicatie voor ondersteunen van vergunningverlening, toezicht en handhaving en lagere kosten doordat vanwege capaciteitsgebrek er geen tijd is geweest om onvoorzien, nieuwe projecten op te pakken en er ook minder advisering van derden nodig is geweest.

€ 545.000 V

- Technische infrastructuur, doordat de voorbereiding voor de vervanging van switches op de zuiveringen en gemalen in het kader van Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) vertraagd is, worden deze in het 1^e kwartaal van 2020 vervangen en de kosten voor computer-apparatuur zijn lager omdat vervangingen uitgesteld zijn. € 320.000 V
- Overige ondersteunende processen, totaal zijn de lasten voor goederen en diensten van de overige processen lager dan begroot. € 170.000 V

Toevoeging/onttrekking aan voorziening

Dit betreft het saldo van de toevoegingen aan voorzieningen pensioenen en wachtgeld die op basis van actuariële berekeningen lager zijn dan begroot en een toevoeging aan voorziening dubieuze debiteuren (belastingen) die niet begroot was.

Onvoorzien

De post onvoorzien uit de begroting 2019 (€ 516.000) is ingezet voor:

- € 30.000 voor niet begrote wervingskosten HRM
- € 60.000 voor niet begrote programmakosten voor opstart acties / projecten Programma Dienstverlening Waterpartner
- € 15.000 voor NBWB netwerkdag
- € 200.000 voor kosten huisvesting Hapert
- € 45.700 voor inzet strategisch grondverwerper

Het restantbedrag van € 165.000 uit de begroting na wijziging is niet meer benut.

Opbrengsten van derden

Betreft vooral lagere (belasting-)opbrengsten Brabantse Delta voor het zuiveren van grensoverschrijdend afvalwater door verbetering van het productieproces van een meetbedrijf.

Renteresultaat

Het renteresultaat is hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt doordat de rente op de kapitaalmarkt die wij betalen lager is dan de rekenrente die wij hanteren op onze activa-financiering.

Dividenduitkering

In de begroting was geen rekening gehouden met een dividenduitkering vanuit de Nederlandse Waterschapsbank.

Waterschapsbelasting

Economisch gaat het goed en dat heeft geleid tot hogere (definitieve) aanslagen dan verwacht. Dat heeft enerzijds vooral betrekking op een stijging van de opbrengsten van de watersysteemheffing gebouwd als gevolg van gestegen WOZ waarden en anderzijds een stijging van de opbrengsten van de zuiveringsheffing (tabel)bedrijven als gevolg van een toename ingenomen water en hebben er minder restituties plaatsgevonden. Watersysteemheffingen zijn totaal ca. € 0,1 mln. hoger dan begroot en zuiveringsheffing zijn totaal ca. € 1,6 mln. hoger dan begroot.

We voeren een streng, consequent, maar rechtvaardig invorderingsbeleid, wat geresulteerd heeft in hogere invorderingsopbrengsten van ca. € 0,2 mln.

Kwijtschelding / oninbare waterschapsbelasting

Er zijn minder belastingaanslagen dan verwacht als oninbaar afgeboekt en de kwijtschelding is iets lager dan begroot.

P-budget

Overzicht p-budget
(bedragen * € 1.000)

	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Salaris	32.690	33.109	33.155
Salaris gerelateerd	701	687	687
Flexibel inzetbaar	1.459	858	872
Verkoop verlofdagen	-438	-95	-95
Opbrengsten salaris gerelateerd	-1.458	-1.191	-1.191
Opbrengsten geactiveerde uren	-3.359	-3.155	-3.155
Subtotaal vrij inzetbaar flexibel	29.595	30.213	30.273
Opleidingskosten	828	829	860
Overige algemene personeelskosten	1.526	1.331	1.331
Subtotaal geormerkt	2.354	2.160	2.191
Totaal personeelsbudget	31.949	32.373	32.464

Het algemeen bestuur heeft het sturen op formatie losgelaten. Gestuurd wordt voortaan op het budget. Hierdoor kunnen er verschuivingen plaatsvinden binnen het totale personeelsbudget. Dit zie je onder andere terug in een verschuiving in de realisatie van kosten tussen vast en flexibel personeel. Het verschil tussen realisatie en begroting na wijziging wordt verder met name veroorzaakt door hogere bijdragen van derden en meer geactiveerde uren. De stijging van de verkoop verlofdagen moet in relatie gezien worden met de hogere overige algemene personeelskosten. Hierin zit namelijk de dotatie aan de reservering voor nog niet opgenomen vakantiedagen verwerkt.

Aansluiting P-budget 2019 met exploitatietabellen (bedragen * € 1.000)	Rekening 2019 Beleidsveld WS	Rekening 2019 Beleidsveld WK	Rekening 2019 Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering	Rekening 2019 TOTAAL
<i>Personeelslasten</i>	80	81	36.498	36.659
Af: personeelslasten geen onderdeel van p-budget (kosten Arbo-dienst, kosten vacatures en overige kosten ivm Arbo-wetgeving)	-12	-81	-189	-282
Kosten dienstreizen in p-budget (uit Goederen en diensten)	0	0	389	389
<i>Bijdragen</i>	0	0	-563	-563
Af: bijdragen niet salaris gerelateerd	0	0	112	112
<i>Baten ivm salarissen/soc.lst</i>	0	0	-1.007	-1.007
<i>Opbrengsten geactiveerde uren</i>	0	0	-3.359	-3.359
Totaal p-budget	68	0	31.881	31.949
<i>(cursief: bedragen zijn conform exploitatietabellen)</i>				

Investerings

Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Uitgaven	1.357	5.750	5.140
Inkomsten	0	0	0
Totaal netto uitgaven	1.357	5.750	5.140

Toelichting

De ICT investeringen uit het beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering zijn lager dan in de begroting na wijziging: € 1.258.000

Dit wordt vooral veroorzaakt door vertraging vanwege capaciteitsproblemen van de GOO projecten en herbezinning op de systeemondersteuning hiervan, optimalisatie van applicatie voor ondersteunen van vergunningverlening, toezicht en handhaving niet meer nodig, DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet) vertraagd en dataontsluiting Verbreed WKC vertraagd.

De overige investeringen uit het beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering zijn lager dan in de begroting na wijziging: € 2.525.000

De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- Organisatie verkiezingen lager dan begroot € 880.000
- Diverse huisvestingsprojecten vertraagd of uitgesteld naar 2020 € 1.245.000
- Aanschaf communicatiemiddelen vertraagd € 120.000
- Aanpassingen duurzame mobiliteit vertraagd € 280.000

3 UITGANGSPUNTEN, HOOFDLIJNEN EN VERPLICHTE PARAGRAFEN

3.1 Ontwikkelingen sinds vorig jaar

Het jaar 2019 was het jaar waarin de uitvoering van werkzaamheden van de afwikkeling van de calamiteiten, wateroverlast en de confrontatie met een periode van droogte (Actieplan Leven-de-Dommel) tot het reguliere werk is gaan behoren. Net zoals de activiteiten om, als waterschap zelfstandig maar vooral samen met de omgeving, invulling te geven aan de doelen en resultaten uit WBP 4, de KaderRichtlijn Water, Natura 2000, Programmatische Aanpak Stikstof, BestuursAkkoord Water en het Deltaplan Hoge Zandgronden tot de reguliere werkzaamheden behoren.

Ook de realisatie van de operationalisering van de Energiefabriek is een mijlpaal. Na een periode van stabiel draaien kan er vanaf 2020 gewerkt gaan worden aan het opstarten van de vervolgstappen in de verdere optimalisatie.

3.2 Uitgangspunten en normen

In de financieringsparagraaf wordt ingegaan op de consequenties van het aantrekken van middelen ter financiering van onder andere de investeringen.

De omslagrente is in 2019 gehandhaafd op 2,80%. De afgelopen jaren hebben we tegen relatief lage tarieven leningen af kunnen sluiten en hebben we onze kapitaalbehoefte gedeeltelijk gefinancierd met goedkope kortlopende kasgeldleningen en met rekening-courant krediet. Voor een nadere toelichting zie de financieringsparagraaf.

De gemiddelde inflatie over 2019 bedroeg circa 2,6%.

3.3 Incidentele lasten en baten

In 2019 zijn er enkele incidentele lasten en baten geweest. Deze posten zijn qua aard en omvang in de inleiding benoemd of in programma's nader toegelicht. De belangrijkste staan hieronder toegelicht.

In 2019 zijn projectuitgaven op een viertal projecten afgeboekt (totaal € 695.000). Het betreft hier projecten die in periode 2012-2014 zijn stilgelegd en waarvan gedacht werd dat ze tijdig opgepakt konden worden zodat de uitgaven mee konden in het vervolg. Nu zijn de uitgevoerde onderzoeken en voorbereidingen niet meer bruikbaar en moeten de projecten afgeboekt worden. De kosten mogen niet meegenomen worden bij de doorstart. De prestaties blijven en worden opgepakt in de volgende WBP-planperiode. Het betreft hier de volgende projecten:

- P017611 Nieuwe Leij Tilburg (€ 328.000)
- P016107 EVZ Beekse Waterloop Nuenen (€ 51.000)
- P035401 Vispassage Venbergse Watermolen (€ 137.000)
- P035501 Vispassage Dommelsche Watermolen (€ 179.000)

Tegenover de afboeking van projectuitgaven staat een nog gerealiseerde subsidie (opbrengst) van € 400.000 voor het in 2018 afgesloten project Waterberging Valkenswaard-Zuid.

In 2019 zijn de projectuitgaven voor project P064901 Rijksmonumenten Moerenburg (€ 119.000) afgeboekt, omdat deze niet tot een activa leidt.

In 2019 zijn de projectuitgaven voor project P049002 RG Aalst (€ 123.000) afgeboekt. Van 2014 tot en met 2016 zijn hier veel uren op geboekt en enkele onderhoudskosten. Deze hebben niet geleid tot de activiteiten die nu in een nieuw project zullen worden uitgevoerd.

Binnen onderhoud watersysteem zijn tractoren verkocht (€ 98.000).

Binnen beheer waterketen zijn maatregelen genomen ter bescherming tegen Legionella (€ 360.000). Dit is gestart in 2018 en doorgelopen in 2019. Afdekking en tijdelijke doseerinstallatie zijn nu gereed.

Binnen beheer waterketen is een claim ontvangen welke loopt via SNB bij de transporteur van € 160.000. Deze heeft met vervuild slib gereden. De Cambi is hierdoor stilgevallen. Deze claim liep al vanaf 2018. In 2019 heeft De Dommel 50% van dit bedrag vergoed gekregen.

In 2019 is er ter waarde van € 221.000 grond aangekocht tegen een hogere aanschafwaarde dan de marktwaarde of grond verkocht voor een lager bedrag dan de aankoopprijs (of lagere marktwaarde).

Hiertegenover staan grondverkoppen ter waarde van € 125.000 tegen een hogere verkoopprijs dan waartegen deze in het verleden zijn aangeschaft.

3.4 Kostentoerekening

Alle kosten en opbrengsten van De Dommel worden toegerekend naar de kostendragers Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer zoals in de beleidsbegroting is vermeld. Hierbij wordt de BBP structuur gevolgd die door de Unie van Waterschappen in samenwerking met de waterschappen is ontwikkeld.

Per 1-1-2019 is door u een nieuwe kostentoedelingsverordening vastgesteld. De uitgangspunten van deze kostentoedelingsverordening zijn meegenomen bij het bepalen van de tarieven en de tariefsontwikkeling.

3.5 Bestemmingsreserves en voorzieningen

Bestemmingsreserves zijn afgezonderde delen van het eigen vermogen met een vooraf bepaalde bestemming. Waterschap de Dommel kent de volgende bestemmingsreserves:

Overige bestemmingsreserves	(x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Bestemmingsreserve GTD		282	311
Bestemmingsreserve Wateroverlast		51	111
Totaal		333	422

Bestemmingsreserve GTD

Onder deze bestemmingsreserve is verantwoord de financiële verrekening van de desintegratiekostenvergoeding als gevolg van de ontvlechting van de GTD per 31 december 1996 voor een totaalbedrag van € 1.335.000. Deze afkoopsom, ontvangen van de diverse waterschappen, is vastgesteld na extern onderzoek. Tot en met het jaar 2033 wordt rente bijgeschreven. Jaarlijks valt een deel van de afkoopsom vrij ten gunste van de exploitatie. Mutaties in 2019 conform de door u vastgestelde resultaatbestemming 2018 zijn:

- Rentetoevoeging + € 20.000
- Vrijval - € 48.000

Bestemmingsreserve Wateroverlast

Onder deze bestemmingsreserve is verantwoord de inschatting van de extra kosten in de exploitatie in verband met de wateroverlast in juni 2016.

Per 31-12-2017 bedroeg deze reserve € 1.000.000. Na de resultaatbestemming 2018 resteert nog € 51.000.

Vorzieningen

Waterschap de Dommel heeft de volgende voorzieningen getroffen:

Vorzieningen	(x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Vorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen		1.259	1.104
Totaal		1.259	1.104

Vorzieningen zijn voornamelijk verplichtingen en risico's waarvan de omvang en/of tijdstip van nakoming niet exact te bepalen zijn, maar die wel redelijkerwijs zijn in te schatten.

Wachtgeldverplichtingen: € 97.000

In 2019 is een nieuwe wachtgeldverplichting aangegaan voor een oud-bestuurslid. Hiervoor is een voorziening gevormd zodat aan de toekomstige verplichtingen kan worden voldaan.

Pensioenen: € 1.162.000

Voor tweeëntwintig voormalige DB-leden bestaan al langer pensioenverplichtingen. In 2019 is voor één voormalig DB-lid geld gestort in de pensioenvoorziening. In verband met nieuwe actuariële berekeningen is er € 51.000 toegevoegd aan de voorziening. In 2019 is er € 88.000 uitgekeerd ten laste van deze voorziening.

3.6 Waterschapsbelastingen

De waterschapsbelastingen (tarieven) zijn gelijktijdig met de beleidsbegroting 2019 vastgesteld. Ontwikkelingen in de belastingeenheden en de daaruit voortvloeiende afwijkingen in de belastingopbrengsten worden in beleidsveld 5 Bestuur en Bedrijfsvoering weergegeven.

Watersysteemheffing

Betreft de belasting voor het bestrijden van kosten verbonden aan de zorg voor het watersysteem. Binnen de watersysteemheffing wordt een onderscheid gemaakt in een viertal belastingcategorieën met elk een eigen aandeel in de op te brengen watersysteemheffing. Dit aandeel wordt aan de hand van de kostentoedelingspercentages bepaald:

- Ingezetenen
- Ongebouwd (niet zijnde natuur)
- Natuur
- Gebouwd

In 2018 is door u een nieuwe kostentoedelingsverordening vastgesteld, welke in is gegaan per 1-1-2019.

Zuiveringsheffing

Betreft de belasting voor het bestrijden van kosten voor het zuiveren van afvalwater dat direct of indirect afgevoerd wordt op een zuiveringstechnisch werk dat in beheer is bij het waterschap.

Verontreinigingsheffing

Betreft de belasting voor het bestrijden van kosten voor maatregelen tot het tegengaan en voorkomen van verontreiniging van het oppervlaktewater als gevolg van het direct lozen vanuit een woon/bedrijfsruimte op het oppervlaktewater.

3.7 Weerstandsvermogen

Deze paragraaf bevat:

- 1) Het beleid over de weerstandscapaciteit en de risico's.
- 2) Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de eindstand van het begrotingsjaar van de algemene reserves en de voorzieningen;
- 3) Een inventarisatie van de risico's.

1. Beleid over de weerstandscapaciteit en de risico's

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Een te laag weerstandsvermogen betekent dat bij elke financiële tegenvaller een (begrotings-) wijziging volgt in de vorm van tariefsverhoging of bezuinigingsmaatregel, waardoor programmadoelstellingen onder druk kunnen komen te staan.

De basis voor de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit is een actueel risicoprofiel van De Dommel. Per risico zijn de financieringsvormen bepaald en zijn de schadescenario's vastgesteld.

Met behulp van een op maat gemaakt statistisch model (Monte Carlo simulaties) zijn de risicoscenario's gemodelleerd, waarmee een uitspraak gedaan kan worden over de financiële gevolgen van de gedefinieerde risico's voor De Dommel. De impact van alle individuele risico's is bepaald, maar ook van alle risicoscenario's gezamenlijk. Met behulp van het model kan een uitspraak worden gedaan over de gemiddelde verwachte schade en ook van de verwachte schadelast in een extreem slecht schadejaar (bijvoorbeeld eens in de 25 jaar of eens in de 100 jaar).

Het weerstandsvermogen vormt een onderdeel van de taakreserves dat specifiek gereserveerd wordt voor dit doel. Het verhoudingsgetal voor verdeling over de taakreserve kwantiteit en kwaliteit wordt bepaald door de verhouding van exploitatielasten van enig begrotingsjaar van die taken.

2. Weerstandscapaciteit

In 2019 heeft actualisatie van de weerstandscapaciteit door AON plaatsgevonden, waarna in december het definitieve rapport is ontvangen. Naar aanleiding van deze actualisatie wordt in het AB van april een nieuw voorstel over de benodigde weerstandscapaciteit ter besluitvorming voorgelegd. De hoogte van de weerstandscapaciteit ligt in lijn met het vorige rapport van ongeveer € 5,8 mln. Daarbij kan met een zekerheid van 99% worden gezegd dat de totale schade in een willekeurig jaar lager is dan € 5,8 mln.

De feitelijke weerstandscapaciteit, bestaande uit de taakreserves kwantiteit en kwaliteit alsmede de in de begroting opgenomen post voor onvoorzien, is aanmerkelijk hoger dan het berekende (minimum) bedrag. Voor de verdeling naar kwantiteit en kwaliteit van het berekende (minimum) bedrag verwijzen we u naar pagina 106/107 onder Algemene reserves.

Hierna wordt ingegaan op risico's waar geen specifieke voorziening voor is getroffen. Indien nodig zullen deze uit de weerstandscapaciteit moeten worden gedekt.

3. Een inventarisatie van de risico's.

Risicomanagement wordt binnen het dagelijks bestuur en de directie tegen het licht gehouden waarbij gekeken wordt op welke wijze risicomanagement en risicobeheersing anders gestructureerd vorm en inhoud gaan krijgen. De aandacht voor risicomanagement zal in deze beschouwing - naast aandacht voor risico's op het gebied van financiële risico's en risico's in relatie tot de verbonden partijen (o.a. bedrijfsrisico's, governance) - in een breder perspectief worden geplaatst zoals strategische risico's en risicoprofiel van de organisatie in relatie tot de omgeving.

Risico's en risicoparagraaf

Gronden

Door de inwerkingtreding van het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) kan de waardedaling van in te richten gronden binnen de EHS vergoed worden.

In geval we de gronden na afronding van een project niet door kunnen leveren, is de restwaarde van de gronden 15% van de oorspronkelijke landbouwkundige waarde.

Aanbesteding

In het inkoop- en aanbestedingsbeleid is gekozen om te werken aan een bundeling van kennis door het opzetten van een inkoopteam. Dit team inkoop zal op afroep worden aangevuld met (aanbestedings-)juristen en de budgethouders/ projectleiders ter ondersteuning bij de aanbestedingstrajecten. Door deze kennisbundeling en de gestructureerde inzet van deze kennis verminderen de risico's met betrekking tot de aanbestedingen.

Omzetbelasting anti-afhaakovereenkomsten

In 2014 is onduidelijkheid ontstaan over het, onder omstandigheden, toestaan van subsidies in het kader van anti-afhaakregeling. In het verleden is bij de toekenning van deze subsidie aan de ontvangende partij (belastingplichtige) aangegeven dat de subsidiebedragen in het kader van de omzetbelasting vallen onder de omzetbelastingplicht. Het desbetreffende bedrijf is geïnformeerd over de eventuele omzetbelastingplicht en de mogelijke consequenties met betrekking tot het afdragen van omzetbelasting. Mochten wij in de toekomst overgaan tot het verstrekken van dergelijke subsidies zullen deze onder dezelfde voorwaarden met betrekking tot de omzetbelastingplicht worden verstrekt. Inmiddels is gebleken dat voorafgaand aan de eventuele verstrekking van nieuwe anti-afhaaksubsidies het meer dan wenselijk is om vooraf een set 'nadere regels anti-afhaaksubsidie' vast te stellen.

Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

- Terugwinnen van grondstoffen

Terugwinnen van grondstoffen op de zuivering heeft (mogelijk) gevolgen voor de verduurzamingsstrategie van SNB ten aanzien van de slibeindverwerking. Terugwinnen van grondstoffen is een belangrijk onderdeel om te komen tot een verdere verduurzaming van de totale afvalwaterketen. In de keten zullen partijen meer afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. SNB tracht met haar aandeelhouders te komen tot een visie over verduurzaming en de rol van SNB en de individuele aandeelhoudende waterschappen in dit proces.

- Wijzigingen in wet- en regelgeving

De positie van SNB is mede afhankelijk van bestaande wet- en regelgeving, met name op het gebied van milieu, waarbij de vrijstelling belasting voor zuiveringsslib ter discussie staat. Wijzigingen daarin, alsmede de toepassing ervan, kunnen consequenties hebben voor de bedrijfsvoering.

Een belangrijke wijziging is de wijziging in de Wet op de Vennootschapsbelasting, waardoor SNB per 1 januari 2016 vennootschapsbelastingplichtig is geworden. SNB heeft afspraken gemaakt met de Belastingdienst over de handelswijze inzake de vennootschapsbelasting. Deze afspraken worden periodiek geëvalueerd. Het verwerken van het slib voor derden valt onder de voorwaarden van de vennootschapsbelasting doch de afspraken met de belastingdienst beperken de financiële en administratieve lasten voor SNB.

- Kostenverdeelsleutels SNB

Bij het opstellen van de jaarrekening 2017 SNB is bestuurlijk ingestemd met de verdeling van de kosten van slibverwerking tussen de aandeelhoudende waterschappen onder de voorwaarde dat er voor het jaar 2018 een nieuwe, gewijzigde kostenverdelingsmethodiek wordt overeengekomen.

In het bestuurlijk overleg van de portefeuillehouders Waterketen van de aandeelhoudende waterschappen op 28 februari 2019 is een voorlopige overeenstemming bereikt over een nieuwe methodiek van kostenverdeling en de bijbehorende wijze van compensatie tussen de waterschappen. Deze voorlopige overeenkomst vormt de basis voor de verrekening van de slibverwerkingskosten 2018 in de jaarrekening 2018, de compensatieregeling 2019 en de verdeling voor latere jaren. De voorlopige overeenkomst is bekrachtigd in alle nieuwe algemeen besturen van de individuele waterschappen onder de voorwaarden van instemming van de Belastingdienst met de aangepaste werkwijze.

In deze jaarrekening zijn de kosten van slibverwerking door SNB als ware de Belastingdienst reeds akkoord met deze nieuwe werkwijze.

Uitbraak Corona virus

De uitbraak van het Corona virus begin 2020 heeft grote impact op de Nederlandse samenleving. De gevolgen van deze virus uitbraak zijn naar verwachting ook omvangrijk voor het Waterschap. Denk hierbij onder andere aan:

- mogelijk beperking in de uitvoering van de primaire wettelijke taken door ziekte van medewerkers;
- mogelijke risico's op de inbaarheid van openstaande belastingdebiteuren door een onzekere financiële positie bij bedrijven;
- mogelijk hoger ziekteverzuim waarvoor vervanging geregeld moet worden voor cruciale dienstverlening;
- mogelijk extra kosten door het langdurig werken op afstand en de beschikbaarstelling van ICT faciliteiten;
- mogelijk vertraging in de uitvoering van projecten ten opzichte van de begroting.

Het waterschap heeft beheersmaatregelen getroffen om onder deze omstandigheden uitvoering te geven aan de primaire wettelijke taken. Het ontbreekt op het moment van opmaken van het jaarverslag en de jaarrekening nog aan voldoende informatie over de consequenties om een financiële risicoberekening te maken. Naar verwachting kunnen de risico's worden opgevangen binnen het weerstandsvermogen.

3.8 Financiering

3.8.1 Algemeen

In de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO), de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO), Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden (UFDO), Besluit lening voorwaarden decentrale overheden en Regeling schatkistbankieren decentrale overheden zijn de kaders gesteld voor een verantwoorde professionele inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie van de decentrale overheden. Deze wetgeving en de daarin opgenomen bepalingen over kasgeldlimiet en renterisiconorm zijn het uitgangspunt in het treasurybeleid van Waterschap De Dommel.

3.8.2 Invloed van de economische en financiële crisis en de rente

De afgelopen jaren heeft de schuldencrisis invloed gehad op de economische stemming. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft besloten om vanaf maart 2015 extra geld te pompen in de Europese economie. Het steunprogramma van de ECB is in 2016 nog enigszins uitgebreid. In 2018 zijn de steunaankopen stapsgewijs verlaagd en per 1-1-2019 afgebouwd naar 0. In november 2019 zijn de steunaankopen weer opgestart met € 20 miljard per maand. Ook vindt nog herfinanciering plaats van aflopende leningen. De economische groei in Europa is teruggevallen van 1,9% over 2018 naar 1,4% over 2019.

Korte rente

De 3 maands Euribor rente was op 1-1-2019 -0,31% en is gedurende 2019 gedaald naar -0,39% op 31-12-2019.

Lange rente

De lange rente komt terug in de rente die wij op nieuwe leningen moeten betalen. De rentestanden van lange financieringen in 2019 zijn in eerste instantie gedaald, met een dieptepunt half augustus. Vervolgens is deze weer gestegen, echter nog wel lager dan in het begin van het jaar. De 10 jaar swap rente was op 1-1-2019 0,81% en op 1-1-2020 0,21%.

3.8.3 Financieringsstructuur

Binnen het waterschap is de financieringsstructuur van de kapitaalbehoefte vooralsnog ongewijzigd gelaten, door zoveel mogelijk met kort geld (rekening-courant krediet en kasgeldleningen) te werken met inachtneming van de kasgeldlimiet van € 28,1 mln.

3.8.4 Schatkistbankieren en Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën

Het wetsvoorstel Schatkistbankieren is geïntegreerd in de werkwijze van Waterschap De Dommel. Schatkistbankieren houdt in dat alle gemeenten, provincies en waterschappen hun vermogens bij het Ministerie van Financiën onderbrengen, waarvoor ze een rentevergoeding ontvangen. In 2019 hebben we geen structureel overtollige liquiditeiten gehad en is er derhalve geen geld bij het Ministerie van Financiën onder gebracht. Ook over de Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (Wet Hof) zijn afspraken gemaakt tussen de rijksoverheid en lagere overheden. De Wet Hof houdt in dat gemeenten, provincies en waterschappen in een jaar niet meer mogen uitgeven dan ze binnen krijgen met inachtneming van bepaalde grenzen en een afbouw van het bestaande tekort. In 2019 bleef Waterschap De Dommel binnen de kaders van de Wet Hof.

3.8.5 Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet (= het saldo van vlottende middelen en de vlottende schuld) is een percentage (ministeriële norm 23%) van het totaal van de jaarbegroting bij aanvang van het jaar. Dit betekent voor Waterschap De Dommel dat de kortgeld-schuld in 2019 maximaal € 28,1 mln. mag bedragen. Deze limiet is gericht op het beperken van het renterisico op de kortlopende financiering.

De regelgeving bepaalt dat de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet niet mag overschrijden. De ruimte die de kasgeldlimiet biedt, benut het waterschap zo optimaal mogelijk, steeds in overleg met de Treasurycommissie. Dit houdt in dat de kredietfaciliteit bij de Nederlandse Waterschapsbank (rood staan) als financieringsmiddel blijft worden ingezet zolang dit rentevoordelen biedt.

Waterschap De Dommel bleef in 2019 binnen de kaders van de kasgeldlimiet.

Over de laatste drie kwartalen van 2019 was de limiet € 23,3 mln.

Kasgeldlimiet	Bedrag
Norm	28,1 mln.
Realisatie	23,3 mln.

3.8.6 Renterisiconorm

De renterisiconorm (= het risico dat voort kan vloeien uit renteherziening en/of herfinanciering van lopende leningen), mag niet hoger zijn dan 30% van het begrotingstotaal (één momentopname per begrotingsjaar). Voor Waterschap De Dommel betekent dit dat de norm € 36,7 mln. bedraagt voor het jaar 2019. De achterliggende gedachte is dat door een spreiding in de rentetypische looptijden van de leningen, veranderingen in de rente vertraagt doorwerken in de rentelasten, en dus in het totaal van de exploitatielasten. Hierdoor is het waterschap minder gevoelig voor rentewijzigingen.

Onderstaand is voor 2019 de norm en de realisatie van het renterisico opgenomen.

Renterisiconorm	Bedrag
Norm	36,7 mln.
Realisatie	9,1 mln.

De realisatie betreft de opnieuw te financieren aflossingen.

3.8.7 Rekening-Courant

De rente die over het rekening courant krediet moet worden betaald is zeer laag. Deze bedraagt nu 0 procent. Alleen over de eerste € 500.000 roodstand wordt 0,25% rente betaald. Daarnaast hebben we in 2019 kasgeldleningen voor de zeer korte termijn afgesloten (twee à drie weken). Voor kasgeldleningen verstrekt de bank zelfs een geringe vergoeding tot bijna 0,5%. Per saldo hebben we op korte financieringen € 88.000 rente ontvangen. De kredietfaciliteit bij de NWB (Nederlandse Waterschapsbank) bleef € 35 mln. Door het benutten van deze faciliteit in plaats van langlopende leningen af te sluiten is dus een voordeel gehaald.

3.8.8 Leningen

Het saldo langlopende leningen van Waterschap De Dommel is gedaald van € 264,3 mln. op 1-1-2019 naar € 255,2 mln. op 31-12-2019.

3.8.9 Renteresultaat

Het renteresultaat is het saldo tussen de aan externe partijen (bank) betaalde rente en de intern aan producten/projecten toegerekende rente en zou in de ideale situatie op "0" moeten uitkomen. Dit ideaal wordt in de praktijk echter niet bereikt vanwege:

- verschillen tussen externe rente en (interne) rekenrente;
- financiering met eigen vermogen (reserves);
- tijdsverschillen in geplande en gerealiseerde investeringsuitgaven;
- verschillen in begrote en gerealiseerde exploitatie- en investeringsuitgaven.

In 2019 is de rekenrente gehandhaafd op 2,80%.

Het renteresultaat bedroeg in 2019 € 1.449.000 voor toevoeging van rente aan de algemene reserve, na toevoeging van bijna € 1,0 mln bedraagt het renteresultaat ongeveer € 469.000 positief. Dit positieve resultaat wordt als volgt verklaard.

De rentekosten zijn achtergebleven omdat er meer (goedkoop) kort is gefinancierd. Daarnaast zijn er geen langlopende leningen afgesloten. De toerekening van rente is ook lager, echter in mindere mate. Daarnaast zijn projecten later in gebruik genomen dan gepland, waardoor de toerekening aan onderhanden werk hoger is geweest.

3.8.10 Liquiditeit

Tijdens het opstellen van de beleidsbegroting 2019 in september 2018 was de verwachting dat de langlopende leningen per 1-1-2019 € 269 mln. en per 31-12-2019 € 290 mln. zouden bedragen. In werkelijkheid waren de leningen op 1-1-2019 € 264,3 mln. en per 31-12-2019 € 255,2 mln. Het lagere lening bedrag per 31-12-2019 heeft te maken met minder investeringen en een voordeel op het exploitatieresultaat. Ook is de schuld bij de bank in rekening-courant en met een kasgeldlening toegenomen, in het laatste kwartaal van 2019 met de nadruk op december.

Plannen inzake het risicobeheer

Het risicoprofiel van Waterschap De Dommel kan als laag worden geschetst. Krediet-, koers- en valutarisico's worden niet gelopen. Slechts forse mutaties in de renteniveaus voor lang geld zouden de voorliggende meerjarenraming in negatieve of positieve zin kunnen beïnvloeden.

Plannen inzake de waterschap financiering

Uit de liquiditeitsbegroting blijkt dat de financieringsbehoefte aanwezig zal blijven. Om adequaat in te kunnen spelen op de ontwikkeling op de kapitaalmarkt en de financieringsbehoefte van het waterschap, is een Treasurycommissie actief die de markt nauwgezet volgt en voorstellen in dit verband formuleert.

Plannen inzake het kasbeheer

Het eventueel aantrekken of het uitzetten van kort geld geschiedt naast de wettelijke kaders conform de voorschriften zoals zijn vastgelegd in het Treasurystatuut.

3.9 Verbonden partijen

In navolging van de implementatie van de Nota Verbonden partijen wordt het algemeen bestuur periodiek geïnformeerd over de ontwikkelingen van de verbonden partijen.

SNB

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Moerdijk

De deelname van De Dommel bij de oprichting van de NV SNB was gericht op het realiseren van het op duurzame wijze verwerken van slib waarbij de continuïteit van de slibverwerking een van de belangrijkste argumenten was. Deze continuïteit is geborgd en de nadruk is de laatste jaren meer en meer komen te liggen op het verlagen van de risico's en de kosten van de slibverwerking. Binnen de SNB is continu aandacht voor het verhogen van de efficiency c.q. verlagen van de kostprijs en voor het verder ontwikkelen van de duurzaamheid in het brede proces (ketengedachte) van de slibverwerking.

De waterschappen leggen steeds meer nadruk op de productie van energie en het zelf terugwinnen van grondstoffen. Hierdoor neemt het slibvolume in de toekomst af, waardoor op middellange termijn een overcapaciteit dreigt te ontstaan in de verwerking. SNB bepaalt, samen met de aandeelhoudende waterschappen en de verschillende stakeholders, een strategische visie met betrekking tot slibverwerking en de positie van SNB in de slibketen.

In 2019 zijn de voorgestelde aanpassingen in de methodiek van de kostenverdeling tussen de aandeelhouders bestuurlijk bekrachtigd. De voorgestelde wijzigingen zullen, na goedkeuring door de belastingdienst, met terugwerkende kracht tot en met 1 januari 2018 worden doorgevoerd.

Als waterschap De Dommel hebben wij vanuit het voorzichtigheidsprincipe de nieuwe kostenverdelingsmethodiek voor de jaren 2018 en 2019 reeds toegepast.

Waterschap De Dommel is voor 26,456% aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB).

Het eigen vermogen van SNB bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2018 € 58,6 mln. en op 31-12-2018 € 52,5 mln. en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2018 € 4,8 en op 31-12-2018 € 4,3 mln.

Het financiële resultaat over het jaar 2018 bedroeg na belasting volgens de definitieve jaarstukken € 5,3 mln. negatief.

De jaarstukken over het jaar 2019 van SNB waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed.

Aquon

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Tiel

Waterschap De Dommel is een van de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling van Aquon. Doelstelling van deze gemeenschappelijke regeling is het verzekerd zijn van een kwalitatieve goede dienstverlening op het gebied van laboratoria onderzoeken. Doelstelling is om naast de prestaties ten aanzien van de geleverde kwaliteit ook ten aanzien van de kostenontwikkeling op een meer dan voldoende niveau te presteren.

Aquon heeft vervolgstappen gezet naar een nieuwe structuur qua governance en overleg (platform voor Eigenaren, Opdrachtgevers en gebruikers) en de bijbehorende informatiestromen.

De vooruitzichten zijn goed en alle deelnemende waterschappen hebben uitgesproken ook de komende jaren te blijven participeren in Aquon. Belangrijk aandachtspunt voor het komende jaar is de ontwikkeling van Aquon en het vraagstuk rondom de centralisatie van de huisvesting. Het huisvestingsvraagstuk vraagt inzicht in de ontwikkeling van vraag van de waterschappen naar analyses (behoefte van de waterschappen en wettelijke eisen), de ontwikkeling van laboratoriumwerkzaamheden / -technieken in relatie tot de aard van de werkzaamheden van Aquon. Naar verwachting zal in 2020 een besluit worden genomen met betrekking tot de centralisatie van de huisvesting.

Waterschap De Dommel is voor 8,41% aandeelhouder in Aquon.

Het eigen vermogen van Aquon bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2018 € 293.592 en op 31-12-2018 € 0 en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2018 16,3 mln. en op 31-12-2018 € 16,6 mln.

Het financiële resultaat over het jaar 2018 bedroeg volgens de definitieve jaarstukken € 293.592 negatief.

De jaarstukken over het jaar 2019 van Aquon waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed.

Waterschapsbank (NWB)

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Den Haag

Waterschap De Dommel is een van de waterschappen welke aandelen heeft in de NWB. Deze aandelen zijn en blijven voorsnog in eigen handen. Ten aanzien van het bezit van deze aandelen zijn geen wijzigingen in de visie te verwachten en zijn ook geen beleidsvoornemens om de verhouding te wijzigingen.

Van de verschillende Europese kapitaaleisen vanuit de ECB voor de NWB heeft met name de eis ten aanzien van de "leverage ratio" effect op de bedrijfsvoering richting de aandeelhouders. Voor de NWB geldt dat zij aangemerkt is als "promotional bank" in plaats van "systeem bank" waardoor bij het bepalen van de leverage ratio de dienstverlening aan de publieke sector buiten beschouwing mag worden gelaten. De NWB voldoet ruimschoots aan de aangepaste eisen van deze "leverage ratio" van 3. De NWB zal naar verwachting over het boekjaar 2019 in 2020 starten met het uitkeren van dividend.

Waterschap De Dommel bezit 533 aandelen A à € 115 en 360 aandelen B à € 460.

Het eigen vermogen van de Waterschapsbank bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2018 € 1,6 miljard en op 31-12-2018 € 1,7 miljard en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2018 € 85,2 miljard en op 31-12-2018 € 81,7 miljard.

Het financiële resultaat over het jaar 2018 bedroeg volgens de definitieve jaarstukken € 100 mln. positief.

De jaarstukken over het jaar 2019 van de Waterschapsbank (NWB) waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet g

Het Waterschapshuis (HWH)

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke Regeling
Vestigingsplaats: Amersfoort

Het Waterschapshuis heeft als doel om door en voor het collectief van alle waterschappen en voor clusters van individuele waterschappen (middels vergaande samenwerkingsovereenkomsten) te komen tot de ontwikkeling van ICT-toepassingen en het vergroten van het bewustzijn met betrekking tot gegevensbescherming en informatieveiligheid (AVG en privacy). Deze samenwerking (schaalvergroting) is gericht op het realiseren van efficiencyvoordelen. Hierbij kan gedacht worden aan efficiencyvoordelen bij de ontwikkeling van ICT toepassingen evenals het realiseren van inkoopvoordelen (kwantumkorting, staffelkorting, licentiestaffels, etc.). De ontwikkeling van Het Waterschapshuis is een continu proces, waarbij middels het gebruik maken van het inlenen van personeel van de individuele waterschappen getracht wordt de verbinding met de (individuele) waterschappen te vergroten.

Waterschap De Dommel is voor 4,46% aandeelhouder in het Waterschapshuis.

Het eigen vermogen van HWH bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2018 € 0 en op 31-12-2018 € 0 en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2018 € 11,3 mln. en op 31-12-2018 € 10,9 mln.

Het financiële resultaat over het jaar 2018 bedroeg volgens de definitieve jaarstukken € 0.

De jaarstukken over het jaar 2019 van Het Waterschapshuis waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed.

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke Regeling
Vestigingsplaats: 's-Hertogenbosch

Waterschap de Dommel neemt samen met het Rijk, waterschap Aa en Maas en diverse Brabantse gemeenten deel in het BHIC. Het BHIC is ontstaan uit een fusie van het Rijksarchief in Noord-Brabant, het Streekarchief Brabant Noordoost en het Streekarchief Langs Aa en Dommel. Het BHIC verzorgt de archieftaak van het waterschap. De voortschrijdende digitalisering en het effect op de (toekomstige) taak en positie van het BHIC en de deelnemers in de GR zijn de bijzonder aandachtspunten.

Waterschap De Dommel is voor 3,71% aandeelhouder in BHIC.

Het eigen vermogen van BHIC bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2018 € 514.210 en op 31-12-2018 € 518.384 en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2018 € 5,8 mln. en op 31-12-2018 € 2,5 mln.

Het financiële resultaat over het jaar 2018 bedroeg volgens de definitieve jaarstukken € 22.529 positief.

De jaarstukken over het jaar 2019 van BHIC waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed.

3.10 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering en de ontwikkeling van de organisatie vertaalt zich naar een verdere sturing op het doen: het behalen van doelen en resultaten. Dit betreft de eigen doelen en resultaten maar ook de doelen die door derden moeten worden gerealiseerd.

Naast sturing op doelen en resultaten blijft de sturing op financiën (rechtmatigheid en doelmatigheid) een speerpunt. Dit geschiedt door focus te blijven richten op belangrijke speerpunten zoals kostenbewustzijn, werk met werk maken en slim samenwerken. Dit alles gericht op het verlagen van de maatschappelijke kosten van activiteiten of het verhogen van de resultaten bij gelijkblijvende kosten.

In de samenwerking wordt naast de samenwerking met andere waterschappen ook meer en meer aandacht besteed aan het samenwerken met gemeenten en met maatschappelijke organisaties en overige derden. In de samenwerking zien we naast de ontwikkeling in partners waarmee wordt samengewerkt ook een ontwikkeling in vormen van samenwerking op gang komen. Naast samenwerken met derden wordt ook meer gekeken naar mogelijkheden om de uitvoering door derden te faciliteren, bijvoorbeeld middels het verstrekken van geldelijke bijdragen (subsidies). Hiervoor is in 2018 reeds gestart met een algemene subsidieverordening en zijn enkele aanvullende/ ondersteunende subsidieregelingen opgesteld.

Het verbeteren van de doelmatigheid en doeltreffendheid in de werkwijze van het waterschap is een continu aandachtspunt. Door middel van het uitvoeren van audits, deelname aan diverse benchmarks, het bij elkaar in de keuken kijken en andere vormen van delen van kennis met elkaar, wordt getracht de bedrijfsvoering te verbeteren.

Daarnaast worden er op het gebied van het verbeteren van de doelmatig- en doeltreffendheid in de bedrijfsvoering ook bestuurlijke activiteiten uitgevoerd. Deze activiteiten worden gedaan door of onder verantwoordelijkheid van de (onafhankelijke) Rekenkamercommissie. De Rekenkamercommissie rapporteert over de onderzoeksresultaten aan het algemeen bestuur.

In het kader van het toetsen op de rechtmatigheid van de activiteiten worden de verbijzonderde interne controles uitgevoerd. Bij deze interne controles worden zeker ook de raakvlakken met doelmatig- en doeltreffendheid verkend.

3.11 Investerings

Voor de investeringen geldt dat er voor de sturing van de programma's een onderscheid wordt gemaakt tussen bruto uitgaven en bruto inkomsten waardoor per saldo de netto uitgaven voor waterschap De Dommel overblijven.

Samenvatting investeringen per programma * € 1.000	uitgaven	inkomsten	t.l.v. de Dommel
Leven De Dommel	-40	13	-53
Programma watersysteem	11.882	3.150	8.732
Programma watersysteem grondbank	8.344	1.921	6.423
Programma waterketen	10.839	232	10.607
Dienstverlening Waterpartner	44	0	44
Bestuur en Bedrijfsvoering	1.357	0	1.357
Totale investeringen * € 1.000	32.426	5.316	27.110

3.12 EMU-saldo

Deelnemers aan de Economische en Monetaire Unie (EMU) hebben in het Verdrag van Maastricht afgesproken dat het overheidstekort van een lidstaat in principe niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). In dit kader is afgesproken dat het EMU-saldo wordt opgenomen in de financiële cijfers. Voor Waterschap de Dommel betekent dit een indicatief toegestaan tekort van € 15,7 mln. in 2019. Met een tekort in 2019 van € 6,9 mln. blijven we binnen de norm.

EMU-Saldo * € 1.000	2018	2019	2019	2019
	Realisatie	Begroot	Realisatie	Vershil
1. EMU-exploitatiesaldo	-4.067	-3.844	1.408	5.252
2. Invloed investeringen (zie staat van vaste activa)				
-/- bruto-investeringsuitgaven	-19.409	-43.597	-32.426	11.171
+ investeringssubsidies	3.474	6.561	5.316	-1.245
+ verkoop materiële en immateriële vaste activa	19	0	53	53
+ afschrijvingen	18.649	19.446	18.564	-882
3. Invloed voorzieningen (zie staat reserves en voorzieningen)				
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	68	265	243	-22
-/- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie				
-/- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-90	-104	-88	16
+ evt. externe vermeerderingen van voorzieningen				
4. Invloed reserves (zie staat van reserves en voorzieningen)				
-/- evt. betalingen rechtstreeks uit reserves		0		0
+ evt. externe vermeerderingen van reserves				
5. Deelnemingen en aandelen				
-/- boekwinst				
+ boekverlies	0	0	0	0
EMU-Saldo Waterschap De Dommel	-1.356	-21.273	-6.930	14.343
EMU-saldo Het Waterschapshuis (4,46 van - 110.000)	-5			0
EMU-saldo Aquon (8,41% van -47.183)	-4			0
EMU-saldo BHIC (3,71% van ...)				0
EMU-saldo Coöperatie Boven Dommel i.o. (...% van ...)				0
EMU-Saldo verbonden partijen	-9	0	0	0
EMU-Saldo inclusief verbonden partijen	-1.365	-21.273	-6.930	14.343

...) Bedrag is nog niet bekend. Informatie hierover volgt nadat het AB van de betrokken onderneming de jaarstukken heeft behandeld. De hoogte is zodanig dat het niet of nauwelijks invloed heeft op het EMU saldo van Waterschap de Dommel.

Vershil (+ is positief en - is negatief)

Referentie waarde EMU saldo volgens wet Hof: -15.700

In de begroting wordt een negatief EMU-saldo van € 21,3 mln. genoemd.

Belangrijke componenten van het verschil tussen EMU-begroting en rekening zijn:

Plus: hoger EMU-exploitatiesaldo € 5,25 mln.

Plus: lagere (netto) investeringen € 9,9 mln. (begroot € 37,0 mln. realisatie € 27,1 mln.).

Min: lagere afschrijvingen € 0,9 mln. Omdat projecten later in gebruik worden genomen, zijn de afschrijvingskosten in 2019 achter gebleven.

JAARREKENING 2019

1 EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTENDRAGERS

1.1 Exploitatierkening naar kostendrager Watersysteembeheer

Watersysteembeheer (bedragen x € 1.000)		Rekening	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening
		2019	2019	2019	2018
11000 Eigen plannen	11000	948	1.240	1.253	883
12000 Plannen van derden	12000	195	60	454	-11
21000 Beheersinstrumenten watersystemen	21000	131	174	174	157
22000 Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	22000	9.645	9.391	9.391	10.166
23000 Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	23000	233	309	351	396
24000 Beheer hoeveelheid water	24000	2.275	2.221	2.221	2.087
25000 Calamiteitenbestrijding watersystemen	25000	348	161	175	358
26000 Monitoring watersystemen	26000	689	571	571	551
27000 Inrichten en onderhoud waterkeringen	27000	10.616	9.475	9.475	10.860
42000 Vergunningen en keurontheffingen	42000	10	32	32	22
43000 Handhaving keur	43000	-1	-3	-3	-31
52000 Handhaving WVO	52000	96	104	104	107
53000 Rioleringsplannen en subsidies lozingen	53000	672	672	672	688
54000 Aanpak diffuse emissies derden	54000	58	58	58	59
61000 Belastingheffing	61000	2.700	2.761	2.761	2.754
62000 Invordering	62000	175	122	122	131
02000 Kwaliteit	02000	-15	-	-	-5
71000 Bestuur	71000	316	356	356	354
72000 Externe communicatie	72000	115	194	194	98
80000 Ondersteunende beheerproducten	80000	4.196	4.489	4.618	3.989
P-lasten en overig indirect	99999	15.221	15.980	15.669	14.265
TOTAAL NETTOLASTEN BELEIDSPRODUCTEN		48.623	48.367	48.647	47.878
Onvoorzien		-	216	69	-
Gederfde baten a.g.v. kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen		295	315	315	259
Dividenden en overige algemene baten		-684	-460	-460	-387
TOTAAL OVERIGE LASTEN/BATEN		-390	71	-76	-128

Watersysteembeheer (bedragen x € 1.000)	Rekening	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening
	2019	2019	2019	2018
Opbrengst ongebouwd	4.045	4.264	4.264	3.891
Opbrengst ongebouwd, natuur	94	92	92	71
Opbrengst gebouwd	27.385	27.033	27.033	25.512
Ingezetenenomslag	16.988	17.012	17.012	16.570
Vervolgingskosten watersysteembeheer	449	300	300	326
Opbrengst verontreinigingsheffing	292	403	403	376
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING	49.253	49.104	49.104	46.747
RESULTAAT WATERSYSTEEMBEHEER VOOR BESTEMMING ("-" is nadeel)	1.020	666	532	-1.003
Resultaatbestemming 2018 (conform besluit AB 03-07-2019)	68		68	289
NOG TE BESTEMMEN RESULTAAT WATERSYSTEEMBEHEER ("-"=nadeel)	1.088	666	601	-715

De belangrijkste verschillen tussen de realisatie 2019 en begroting 2019 na wijziging in de exploitatie naar kostendrager Watersysteembeheer worden hieronder verklaard.

V= Voordeel, N= Nadeel.

Beleidsproduct Omschrijving **Bedrag**

11000 Eigen plannen (minder lasten) V € 304.000

In totaal zijn de kosten voor eigen plannen € 549.000 lager dan begroot. Hiervan heeft € 304.000 betrekking op Watersysteembeheer en € 245.000 op Zuiveringsbeheer.

De kosten van diverse onderzoeken zijn € 233.000 lager uitgevallen dan voorzien bij de begroting

12000 Plannen van derden (minder lasten) V € 258.000

De kosten voor plannen van derden zijn € 620.000 lager dan begroot. Hiervan heeft € 258.000 betrekking op Watersysteembeheer en € 362.000 op Zuiveringsbeheer.

In de begroting is voor de extra inzet sponswerking stad een bedrag opgenomen van € 787.000. Door vertraging van activiteiten is in 2019 een bedrag gerealiseerd van € 243.000, en zijn de kosten in totaal € 544.000 lager dan begroot. Hiervan wordt 50% doorberekend aan kwantiteitsbeheer (€ 272.000) en 50% aan zuiveringsbeheer.

22000 Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen (meer lasten) N € 254.000

- Binnen Watersysteem zijn geactiveerde uitgaven van projecten, waaronder Nieuwe Leij Tilburg (€ 328.000), ivm het niet realiseren van het projectresultaat naar de exploitatie overgeboekt voor een totaal bedrag van € 695.000
- In 2019 is een bijdrage voor de Waterberging Valkenswaard-Zuid gerealiseerd van € 405.000 die niet in de begroting was opgenomen.

27000 Inrichten en onderhoud waterkeringen (meer lasten) N € 1.140.000
• De bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is € 1.172.000 hoger dan begroot.

80000 Ondersteunende beheerproducten (minder lasten) V € 422.000

In totaal zijn de kosten op ondersteunende beheerproducten € 1.028.000 lager dan begroot. Hiervan heeft € 422.000 betrekking op Watersysteembeheer en de overige € 606.000 op Zuiveringsbeheer.

Verklaring belangrijkste verschillen:

- Informatiebeleid € 291.000 lager dan begroot;
- Informatiebeveiliging € 200.000 lager dan begroot;
- Applicatiebeheer GIS € 103.000 lager dan begroot;
- Applicatiebeheer Waterpro € 287.000 lager dan begroot;
- Wagenparkbeheer € 91.000 lager dan begroot

P-lasten en overig indirect (minder lasten) V € 447.000

In totaal zijn de kosten op P-lasten en overig indirect € 437.000 lager dan begroot. Bij Watersysteembeheer zijn de lasten € 447.000 lager dan begroot en bij Zuiveringsbeheer € 10.000 hoger dan begroot.

Verklaring belangrijkste verschillen:

- Meer subsidie i.v.m. inhuur personeel € 208.000.
- Geactiveerde uren per saldo € 204.000 meer projectinzet dan begroot.

Dividenden en overige algemene baten (meer opbrengsten) V € 224.000

In totaal zijn de baten op Dividenden en overige algemene baten € 575.000 hoger dan begroot. Hiervan heeft € 224.000 betrekking op Watersysteembeheer en € 351.000 op Zuiveringsbeheer. Bij het opstellen van de begroting was nog niet bekend dat er een dividend van € 306.000 van de Nederlandse Waterschapsbank ontvangen zou worden in 2019.

Het renteresultaat is € 269.000 voordelig. De rentekosten zijn achtergebleven omdat er meer (goedkoop) kort is gefinancierd. Daarnaast zijn er geen langlopende leningen afgesloten. De toerekening van rente is ook lager, echter in mindere mate.

Belastingopbrengsten Watersysteembeheer (meer opbrengsten) V € 150.000

- De opbrengst voor ongebouwd is € 220.000 lager dan geraamd. De belangrijkste oorzaak is de watersysteemheffing wegen (HR arrest met aangescherpte definitie wegen)
- De opbrengst voor gebouwd is € 353.000 hoger dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door een gestegen WOZ waarde die bij begroting 2019 nog niet bekend was.

Resultaatbestemming

De resultaatbestemming 2019 betreft het door het Algemeen Bestuur goedgekeurde bedrag aan budgetoverhevelingen van 2018 naar 2019. Door onvoorziene omstandigheden zijn deze zaken niet in 2018 maar in 2019 opgepakt. Het Algemeen Bestuur heeft de begroting gewijzigd.

1.2 Exploitatierkening naar kostendrager Zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer (bedragen x € 1.000)		Rekening	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening
		2019	2019	2019	2018
11000 Eigen plannen	11000	936	1.162	1.181	1.078
12000 Plannen van derden	12000	454	783	816	256
23000 Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	23000	581	632	758	550
25000 Calamiteitenbestrijding watersystemen	25000	66	21	21	27
26000 Monitoring watersystemen	26000	2.032	2.087	2.087	1.621
31000 Getransporteerd afvalwater	31000	4.672	5.175	5.235	4.681
32000 Gezuiverd afvalwater	32000	18.831	19.795	19.795	20.915
33000 Verwerkt slib	33000	11.387	11.609	11.609	13.765
61000 Belastingheffing	61000	347	391	391	349
62000 Invordering	62000	120	77	77	113
02000 Kwaliteit (derden: Aa en Maas en Brabantse Delta)	02000	-1.646	-1.865	-1.865	-1.976
71000 Bestuur	71000	474	534	534	531
72000 Externe communicatie	72000	173	291	291	147
80000 Ondersteunende beheerproducten	80000	5.690	6.135	6.296	5.407
P-lasten en overig indirect	99999	17.365	16.983	17.355	15.817
TOTAAL NETTOLASTEN BELEIDSPRODUCTEN		61.482	63.810	64.581	63.284
Onvoorzien		0	300	96	0
Gederfde baten a.g.v. kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen		617	637	637	545
Dividenden en overige algemene baten		-1.070	-720	-720	-605
TOTAAL OVERIGE LASTEN/BATEN		-453	217	13	-60
Zuiveringsheffing		61.186	59.447	59.447	59.731
Vervolgingskosten zuiveringsbeheer		113	70	70	106
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING		61.300	59.517	59.517	59.837
RESULTAAT ZUIVERINGSBEHEER VOOR BESTEMMING ("-" is nadeel)		270	-4.510	-5.077	-3.386
Resultaatbestemming 2018 (conform besluit AB 03-07-2019)		204		204	11
NOG TE BESTEMMEN RESULTAAT ZUIVERINGSBEHEER ("-"=nadeel)		474	-4.510	-4.873	-3.375

De belangrijkste verschillen tussen de realisatie 2019 en begroting 2019 na wijziging in de exploitatie naar kostendrager Zuiveringsbeheer worden hieronder verklaard.

V= Voordeel, N= Nadeel.

Beleidsproduct	Omschrijving	Bedrag
11000	Eigen plannen (minder lasten)	V € 245.000

In totaal zijn de kosten voor eigen plannen € 549.000 lager dan begroot. Hiervan heeft € 304.000 betrekking op Watersysteembeheer en € 245.000 op Zuiveringsbeheer.

De lagere kosten worden in hoofdzaak veroorzaakt door het project IMPAKT (integrale aanpak verbetering waterkwaliteit grensoverschrijdende waterlopen Dommel en Warmbeek / Tongelreep ad € 83.000) en lagere kapitaallasten ad € 89.000 dan begroot.

12000	Plannen van derden (minder lasten)	V € 362.000
-------	------------------------------------	-------------

- De kosten gerealiseerd voor de waterwerkplaats zijn € 119.000 lager dan begroot.
- In de begroting is voor de extra inzet sponswerking stad een bedrag opgenomen van € 787.000. Door doorschuiven / vertraging van activiteiten is in 2019 een bedrag gerealiseerd van € 243.000, en daarmee € 544.000 lager dan begroot. Hiervan wordt 50% doorberekend aan zuiveringsbeheer (€ 272.000).

31000	Getransporteerd afvalwater (minder lasten)	V € 563.000
-------	--	-------------

- De kosten voor onderhoud zijn € 263.000 lager dan geraamd
- Kapitaallasten € 71.000 lager dan begroot als gevolg van het later en/of goedkoper opleveren van projecten.
- Beheer transportstelsels € 224.000 lager dan begroot.

32000	Gezuiverd afvalwater (minder lasten)	V € 964.000
-------	--------------------------------------	-------------

- Onderhoudskosten € 186.000 lager dan begroot
- Kosten beheer zuiveringsinstallatie € 828.000 lager dan begroot. Dit komt vooral door een lager chemicaliën- en energieverbruik (€ 640.000).
- Op de zuivering Tilburg zijn extra kosten gemaakt ad € 360.000 voor de bestrijding van legionella
- Kapitaallasten € 253.000 lager dan begroot als gevolg van het later en/of goedkoper opleveren van projecten.

33000	Verwerkt slib (minder lasten)	V € 222.000
-------	-------------------------------	-------------

- Hogere kosten voor verwerking van slib door SNB € 960.000 dan voorzien. Er moest meer slib verwerkt worden door SNB als gevolg van vertraging in het volledig werken van de energiefabriek.
- De kosten voor onderhoud zijn € 293.000 hoger dan geraamd
- Lagere kosten chemicaliën € 369.000
- Hogere opbrengst energieverbriek (o.a. verkoop gas) € 374.000
- De kapitaallasten zijn € 605.000 lager dan begroot als gevolg van een vertraagde oplevering van de energiefabriek.

80000 Ondersteunende beheerproducten (minder lasten) V € 606.000

In totaal zijn de kosten op ondersteunende beheerproducten € 1.028.000 lager dan begroot. Hiervan heeft € 422.000 betrekking op Watersysteembeheer en de overige € 606.000 op Zuiveringsbeheer.

Voor de verklaring van het verschil van € 1.028.000 wordt verwezen naar de toelichting bij Watersysteembeheer in de vorige paragraaf.

Dividenden en overige algemene baten (meer opbrengsten) V € 351.000

- In totaal zijn de baten op Dividenden en overige algemene baten € 575.000 hoger dan begroot. Hiervan heeft € 224.000 betrekking op Watersysteembeheer en € 351.000 op Zuiveringsbeheer.

Voor de verklaring van het verschil van € 575.000 wordt verwezen naar de toelichting bij Watersysteembeheer in de vorige paragraaf.

Belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer (meer opbrengsten) V € 1.782.000

- De opbrengst zuiveringsheffing bedrijven is € 1.819.000 hoger dan begroot. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn een toename ingenomen water en een hogere nagekomen omzet over het jaar 2018 dan verwacht. Economisch gaat het goed en dat heeft geleid tot hogere (definitieve) aanslagen dan verwacht.

Resultaatbestemming

De resultaatbestemming 2019 betreft het door het Algemeen Bestuur goedgekeurde bedrag aan budgetoverhevelingen van 2018 naar 2019. Door onvoorziene omstandigheden zijn deze zaken niet in 2018 maar in 2019 opgepakt. Het Algemeen Bestuur heeft de begroting gewijzigd.

2 EXPLOITATIEREKENING NAAR PROGRAMMA'S/BELEIDSVELDEN

Voor een toelichting tussen de realisatie 2019 en de begroting 2019 na wijziging wordt verwezen naar het onderdeel 2 programma's binnen het jaarverslag. In onderdeel 3.4 van de jaarrekening wordt een toelichting gegeven op de rechtmatigheid binnen de programma's.

Indeling 2018

Programma IBIS (Integraal Beleid, Innovatie en Strategie)
Programma Watersysteem
Programma Waterketen
Programma Bestuur
Programma Dienstverlening
Programma Mens en Organisatie

Indeling 2019

Programma Leven De Dommel
Programma Waterpartner
Beleidsveld Watersysteem
Beleidsveld Waterketen
Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering

Per 1 januari 2019 is de indeling in programma/beleidsveld gewijzigd. Het programma IBIS is vanaf 2019 ondergebracht in de beleidsvelden Watersysteem en Waterketen en in het programma Leven De Dommel. De beleidsvelden Watersysteem en Waterketen komen overeen met de in 2018 programma's Watersysteem en Waterketen met toevoeging van het programma IBIS (in zover van toepassing op watersysteem of waterketen). Het beleidsveld Bestuur en Organisatie en Programma Waterpartner zijn ontstaan door samenvoeging van de eerdere programma's Bestuur, Dienstverlening en Mens en Organisatie.

Leven De Dommel (x € 1.000)	Rek.2019	BB2019	BB2019 na wijz.
Subtotaal lasten	632	504	1.291
Subtotaal baten	180	0	0
Netto lasten	452	504	1.291

Toelichting verschil BB2019 en BB2019 na wijziging:

Goederen en diensten

- Verschuiving van exploitatiekosten van beleidsveld Waterketen naar programma Leven de Dommel voor sponswerking in de stad € 360.000.
- Verschuiving van investeringsuitgaven inzake sponswerking binnen programma Leven de Dommel naar de exploitatie € 427.000.

Dienstverlening-Waterpartner (x € 1.000)	Rek.2019	BB2019	BB2019 na wijz.
Subtotaal lasten	76	0	190
Subtotaal baten	0	0	0
Netto lasten	76	0	190

Toelichting verschil BB2019 en BB2019 na wijziging:

Goederen en diensten

- Verschuiving van exploitatiekosten van beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering naar programma Dienstverlening Waterpartner € 130.000.
- Overheveling vanuit onvoorzien voor niet begrote programmakosten voor opstart acties / projecten € 60.000.

Watersysteem (x € 1.000)	Rek.2019	BB2019	BB2019 na wijz.
Subtotaal lasten	26.703	24.645	24.826
Subtotaal baten	624	175	175
Netto lasten	26.079	24.470	24.651

Toelichting verschil BB2019 en BB2019 na wijziging:

Goederen en diensten

Budgetoverheveling uit 2018 goederen en diensten (resultaatbestemming door u besloten op 3-7-2019) € 167.000

Personeelslasten

Budgetoverheveling uit 2018 personeelslasten (resultaatbestemming door u besloten op 3-7-2019) € 14.000

Waterketen (x € 1.000)	Rek.2019	BB2019	BB2019 na wijz.
Subtotaal lasten	39.522	41.487	41.172
Subtotaal baten	1.618	1.122	1.122
Netto lasten	37.904	40.365	40.049

Toelichting verschil BB2019 en BB2019 na wijziging:

Goederen en diensten

- Verschuiving van exploitatiekosten van beleidsveld Waterketen naar beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering € 16.000.
- Verschuiving van exploitatiekosten van beleidsveld Waterketen naar programma Leven De Dommel € 360.000.
- Budgetoverheveling uit 2018 goederen en diensten (resultaatbestemming door u besloten op 3-7-2019) € 60.000

Bestuur en bedrijfsvoering (x € 1.000)	Rek.2019	BB2019	BB2019 na wijz.
Subtotaal lasten	53.942	55.557	55.413
Subtotaal baten	10.102	9.381	9.381
Netto lasten	43.840	46.175	46.032
Bruto belastingopbrengsten	110.553	108.621	108.620
Kwijtschelding/oninbare waterschapsbel.	-912	-952	-952
Netto belastingopbrengsten	109.641	107.668	107.668
Saldo baten en lasten	65.801	61.493	61.637

Toelichting verschil BB2019 en BB2019 na wijziging:

Goederen en diensten

- Verschuiving van exploitatiekosten van beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering naar programma Dienstverlening Waterpartner € 130.000.
- Verschuiving van exploitatiekosten van beleidsveld Waterketen naar beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering € 16.000.
- Overheveling vanuit onvoorzien voor advisering door derden € 30.000.
- Overheveling vanuit onvoorzien voor bijdrage netwerkdag NBWB € 15.000.
- Overheveling vanuit onvoorzien voor huisvesting locatie Hapert € 200.000.

Personeel

- Budgetoverheveling uit 2018 personeelslasten (resultaatbestemming door u besloten op 3-7-2019) € 31.000.
- Overheveling vanuit onvoorzien voor strategisch grondverwerver € 46.000.

Onvoorzien

- Onvoorzien overgeheveld naar diverse posten zoals hierboven vernoemd € 351.000.

Totaal alle programma's (x € 1.000)	Rek.2019	BB2019	BB2019 na wijz.
Subtotaal lasten	120.875	122.192	122.892
Subtotaal baten	12.524	10.679	10.679
Netto lasten	108.351	111.514	112.214
Bruto belastingopbrengsten	110.553	108.621	108.620
Kwijtschelding/oninbare waterschapsbel.	-912	-952	-952
Netto belastingopbrengsten	109.641	107.668	107.668
Saldo baten en lasten	1.290	-3.845	-4.545
Resultaatbestemming 2018 (AB 03-07-19)	272		272
Resultaat voor bestemming	1.562	-3.845	-4.273

3 EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTEN EN OPBRENGSTSOORTEN

3.1. Exploitatierkening van baten en lasten

Bedragen (x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Jaarrekening 2018
Lasten:				
Rentelasten	8.569	8.909	8.909	8.651
Afschrijvingslasten	18.564	19.446	19.446	18.649
Personeelslasten	36.659	36.612	36.703	34.001
Goederen en diensten derden	56.892	56.444	57.404	59.445
Scenario actieplan / omgevingsscan	0	0	0	0
Toevoeging aan voorzieningen	191	265	265	68
Onvoorzien	0	516	165	0
Nagekomen lasten voorg.jaren	0	0	0	263
Totale Lasten	120.875	122.192	122.892	121.077
Baten:				
Rentebaten/dividend	882	395	395	274
Opbrengsten	7.396	6.344	6.344	6.644
Onttrekking voorzieningen	15	0	0	16
Geactiveerde lasten	4.231	3.940	3.940	3.974
Nagekomen baten voorg.jaren	0	0	0	0
Totale Baten	12.524	10.679	10.679	10.908
Subtotaal baten -/- lasten	108.351	111.514	112.214	110.169
Waterschapsbelastingen:				
Waterbeheersingsomslag	31.973	31.689	31.689	29.801
Ingezetenenomslag	16.988	17.012	17.012	16.570
Zuiverings- en verontreinigingsheffing	61.591	59.920	59.920	60.213
Kwijtschelding en oninbaar	-912	-952	-952	-804
Overige belastingopbrengsten	0	0	0	0
Totaal Waterschapsbelastingen	109.641	107.668	107.668	105.780
Saldo van Baten en Lasten	V 1.290	N 3.845	N 4.545	N 4.389
Resultaatbestemming	272	0	272	300
Saldo Baten en Lasten	V 1.562	N 3.845	N 4.273	N 4.090

De bedragen in de tabellen zijn afgerond op € 1.000 waardoor in de optellingen van alle tabellen afrondingsverschillen kunnen ontstaan.

De primitieve beleidsbegroting 2019 sloot met een negatief saldo van baten en lasten van € 3.845.000. Het verschil tussen de begroting na wijziging en het resultaat over 2019 bedraagt € 5.835.000 positief.

De primitieve begrotingscijfers zijn € 428.000 naar boven bijgesteld met een door u op 27-11-2019 goedgekeurde begrotingswijziging. Deze wijziging betreft:

- Zuiveringsbeheer € 214.000
- Watersysteembeheer € 214.000

Deze mutatie heeft te maken met een verschuiving van investeringsuitgaven binnen Programma Leven de Dommel inzake sponswerking naar de exploitatie omdat ze niet voldoen aan de criteria voor activering.

Daarnaast zijn de primitieve begrotingscijfers bijgesteld met een door u op 3-7-2019 goedgekeurde begrotingswijziging. Deze wijziging betreft de zogenaamde budgetoverhevelingen 2018/2019, conform de jaarrekening 2018.

In totaliteit is er sprake van een overheveling van € 272.000 waarvan:

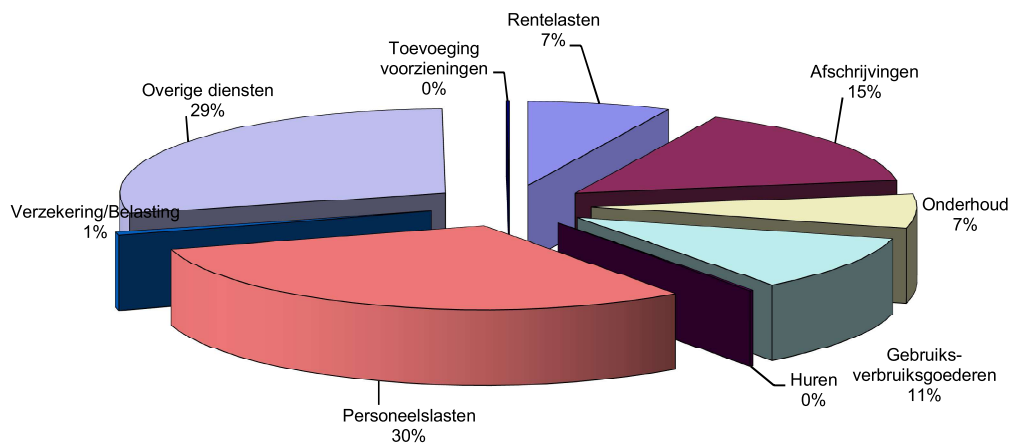
- Zuiveringsbeheer € 204.000
- Watersysteembeheer € 68.000

Deze budgetoverheveling betreft activiteiten die voor het verslagjaar 2018 waren begroot, maar niet of niet geheel in dat jaar konden worden uitgevoerd. De noodzaak tot uitvoering blijft bestaan en daarom zijn de niet uitgegeven gelden overgeheveld naar het jaar 2019 en toegevoegd aan het onderdeel goederen en diensten € 227.000 en personeelslasten € 45.000.

Naast bovenstaande wijzigingen heeft u op 3-7-2019 en 27-11-2019 een aantal verschuivingen binnen hetzelfde begrotingsbedrag vastgesteld voor met name de nieuwe programma's Leven de Dommel en Dienstverlening-Waterpartner.

Ook is door de Secretaris Directeur € 305.000 overgeheveld van onvoorzien naar goederen en diensten derden en € 45.700 naar personeelslasten.

Exploitatielasten 2019

3.2. Toelichting op exploitatierekening naar kostensoorten

In deze paragraaf is de toelichting opgenomen van de belangrijkste afwijkingen van de rekening 2019 ten opzichte van de beleidsbegroting 2019 na wijziging. Voorts worden relevante afwijkingen ten opzichte van de rekening 2018 nader verklaard. De wijzigingen in de primitieve begroting 2019 zijn hierboven in paragraaf 3.1 op hoofdlijnen toegelicht.

Kapitaallasten

Kapitaallasten (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Rentelasten	8.569	8.909	8.909	8.651
Afschrijvingen	18.564	19.446	19.446	18.649
Totaal	27.133	28.355	28.355	27.300

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

De kapitaallasten zijn in 2019 € 1.222.000 lager dan begroot.

Rentelasten

Deze zijn € 340.000 lager dan begroot als gevolg van latere oplevering van investeringen dan verwacht.

Afschrijvingen

Deze zijn € 882.000 lager dan begroot als gevolg van o.a. latere oplevering van investeringen dan verwacht. Dit betreft met name de vertraging van oplevering optimaliseren energiefabriek, rwzi Biest-Houtakker aanpassingen en renovatie zandvanger rwzi Eindhoven mechanisch. Daarnaast is het investeringsbedrag van het project verkiezingen lager (lagere bijdrage aan Rijk), waardoor de afschrijvingskosten ook lager zijn.

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

Rentelasten

Ten opzichte van 2018 zijn de rentelasten in 2019 € 82.000 lager. Geen bijzonderheden.

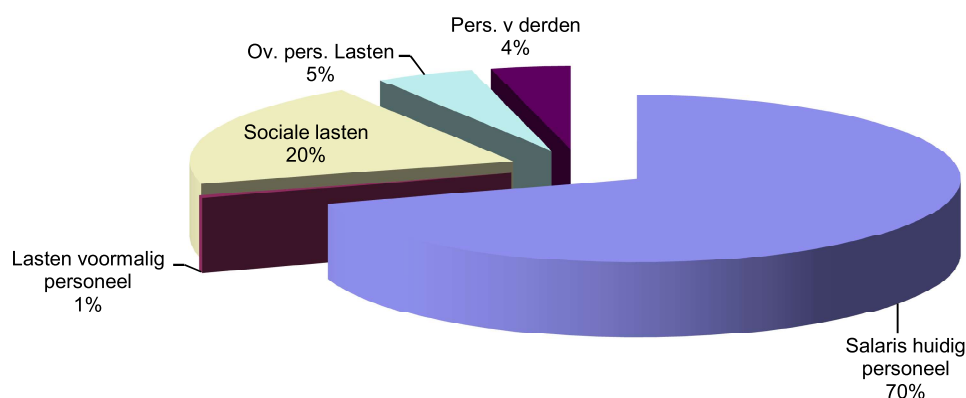
Afschrijvingen

De afschrijvingen zijn in 2019 met € 85.000 gedaald.

Personeelslasten

Personeelslasten (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Salarissen en toelagen huidig personeel	25.724	26.487	26.533	24.385
Sociale lasten	7.479	7.149	7.149	6.444
Overige personeelslasten	1.809	1.958	1.989	1.742
Personeel van derden	1.459	858	872	1.320
Subtotaal huidig personeel	36.471	36.452	36.543	33.891
Subtotaal voormalig personeel	188	160	160	109
Totaal	36.659	36.612	36.703	34.001

Personeelslasten 2019

Vershil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

De totale personeelslasten zijn € 44.000 lager dan begroot. Hieronder worden de belangrijkste verschillen toegelicht.

Salarissen en toelagen huidig personeel

De salarissen en toelagen huidig personeel zijn € 809.000 lager dan begroot. Het bestuur heeft het sturen op formatie losgelaten. Gestuurd wordt voortaan op het personeelsbudget. Hierdoor kunnen er verschuivingen plaatsvinden binnen de totale personeelskosten. Zo is er voor een deel een verschuiving in de realisatie geweest van salarissen en toelagen huidig personeel naar personeel van derden. Bij het opstellen van de begroting is nog uitgegaan van een hogere IKB, waardoor een klein voordeel is ontstaan net als doordat nieuwe medewerkers zijn aangenomen op een lager salarisniveau dan begroot.

Sociale lasten

Sociale lasten zijn € 330.000 hoger dan begroot. De pensioenpremie is € 181.000 hoger dan in de begroting opgenomen. Ook de wao/wia-premie is hoger dan waarmee in de begroting rekening is gehouden.

Overige personeelslasten

De overige personeelslasten zijn € 180.000 lager dan begroot. Hiervan heeft € 168.000 te maken met het saldo tussen het kopen van (IKB-)verlofuren en toename van de niet opgenomen verlofdagen door medewerkers. In feite hebben medewerkers in 2019 veel extra verlof gekocht en dit slechts deels opgenomen.

Personeel van derden

Personeel van derden is € 587.000 hoger dan begroot. Er is meer personeel ingehuurd. Verder is er een verschuiving in de realisatie geweest van salarissen en toelagen huidig personeel naar personeel van derden. Tegenover de extra inhuur staan extra opbrengsten in verband met subsidies. Deze zijn bij opbrengsten toegelicht.

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

Ten opzichte van 2018 zijn de totale personeelslasten met € 2.658.000 toegenomen.

Salarissen en toelagen huidig personeel

Deze zijn in 2019 toegenomen met € 1.339.000.

De toename van de kosten bestaan voornamelijk uit een cao-verhoging van omgerekend 3,2% en door stijging salaris van medewerkers die nog niet op het maximum van hun salarisschaal stonden. Ook is er een toename van het aantal medewerkers in loondienst. Daar stonden hogere opbrengsten door subsidies en meer gekapitaliseerde uren tegenover.

Sociale lasten

De sociale lasten zijn in 2019 met € 1.035.000 toegenomen. Dit wordt veroorzaakt door de pensioenpremie stijging in 2019 en als gevolg van de hogere salarissen, waardoor ook de sociale lasten stijgen. Ook is de wao/wia-premie in 2019 hoger dan in 2018.

Personeel van derden

De salarissen van personeel van derden zijn in 2019 met € 139.000 toegenomen ten opzichte van 2018. Het verschil heeft vooral te maken met een hogere ziektevervangings in 2019 ondanks dat het ziekteverzuim in 2019 lager was dan in 2018.

Voormalig personeel

De kosten van voormalig personeel zijn in 2019 € 79.000 toegenomen ten opzichte van 2018. Dit heeft vooral te maken met een nieuw bestuur in 2019 waardoor wachtgeld is betaald aan één voormalig bestuurslid.

Wet Normering Topinkomens (WNT) verantwoording 2019 Waterschap de Dommel

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Waterschap De Dommel van toepassing zijnde regelgeving: Het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2019 voor Waterschap de Dommel is € 194.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

Bezoldiging topfunctionarissen
Leidinggevende topfunctionarissen

Gegevens 2019	
bedragen x € 1	A.G. Dekker
Functiegegevens	Secretaris-directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 112.589
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 20.053
<i>Bezoldiging¹</i>	€ 132.642
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 194.000
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2018	
bedragen x € 1	A.G. Dekker
Functiegegevens	[FUNCTIE(S)]
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	115.888
Beloningen betaalbaar op termijn	18.156
<i>Bezoldiging</i>	134.044
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000

In 2019 zijn er geen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen geweest.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2019 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden. Er zijn in 2019 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van de WNT dienen te worden gerapporteerd.

Goederen en diensten

Goederen en diensten (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Gebruiks- en verbruiksgoederen	9.776	11.620	11.880	11.384
Energie	3.151	3.681	3.681	3.240
Leasebetalingen en operational lease	79	90	90	120
Huren	132	163	163	128
Pachten en erfpachten	0	1	1	3
Verzekeringen	563	292	292	272
Belastingen	194	100	100	204
Onderhoud door derden	7.914	7.723	7.890	6.897
Overige diensten en bijdragen aan derden	35.083	32.774	33.306	37.197
Totaal	56.892	56.444	57.404	59.445

De totale goederen en diensten zijn € 512.000 lager dan begroot na wijziging. Ten opzichte van 2018 zijn de goederen en diensten in 2019 met € 2.553.000 gedaald. Hieronder worden de onderdelen van de Goederen en diensten nader toegelicht.

Gebruiks- en verbruiksgoederen (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Gebruiks- en verbruiksgoederen	9.776	11.620	11.880	11.384
Totaal	9.776	11.620	11.880	11.384

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

De kosten gebruiks- en verbruiksgoederen zijn € 2.104.000 lager dan de begroting na wijziging, de belangrijkste oorzaak hiervoor zijn de kosten voor computerapparatuur en programmatuur, deze zijn € 757.000 lager dan begroot, de grootste verschillen zijn te zien bij de processen informatievoorziening en technische infrastructuur. Een ander groot verschil wordt veroorzaakt door de kosten chemicaliën, deze zijn € 828.000 lager dan begroot (door een werkende AWZI Tilburg, nog niet al het slib verwerkt wordt in Tilburg en het zuinig zijn met doseren, binnen de grenzen van het voldoen aan de wettelijke kaders inzake de kwaliteitseisen van het effluent). De onderhoudskosten zijn € 330.000 lager dan begroot, dit wordt voornamelijk veroorzaakt door proces onderhoud waterketen waar een lek dichtheidsonderzoek en reparatie van VBT1 niet zijn uitgevoerd in 2019. Bij facility management is € 131.000 minder aan onderhoud uitgegeven dan begroot door lagere onderhoudskosten auto's (vertraging in de leaseaanbesteding). Hier staat tegenover dat project Moerenburg is overgeboekt naar de onderhoudskosten in de exploitatie.

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

De kosten gebruiks- en verbruiksgoederen zijn met € 1.608.000 gedaald ten opzichte van het jaar 2018, de belangrijkste oorzaken hiervoor zijn de de kosten voor computerapparatuur en programmatuur, deze zijn € 367.000 lager dan in het jaar 2018. De kosten voor onderhoud, deze zijn € 717.000 lager dan in het jaar 2018. De kosten voor chemicaliën, deze zijn € 408.000 lager dan in het jaar 2018.

Energie (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Elektriciteit	2.975	3.395	3.395	3.040
Gas	165	221	221	179
Water	11	65	65	22
Totaal	3.151	3.681	3.681	3.240

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

Elektriciteit

Ten opzichte van de begroting na wijziging zijn de elektriciteitskosten € 420.000 lager. Dit wordt mede veroorzaakt door teruggave energiebelasting en minder piekverbruik.

Gas

Ten opzichte van de begroting na wijziging zijn de gaskosten € 56.000 lager. Minder verbruik RWZI Tilburg en Boxtel voor bijstoken gisting.

Water

Ten opzichte van de begroting na wijziging zijn de waterkosten € 54.000 lager. Minder verbruik RWZI Tilburg.

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

Elektriciteit

Geen bijzonderheden.

Gas

Geen bijzonderheden.

Water

Geen bijzonderheden.

Leasebetalingen, huren en pachten (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Leasebetalingen en operational lease	79	90	90	120
Huren	132	163	163	128
Pachten en erfpachten	0	1	1	3
Totaal	211	254	254	251

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

Ten opzichte van de begroting na wijziging zijn de totale kosten lease en huur met € 43.000 gedaald. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door een lager bedrag aan lease door vertraging in de leaseaanbesteding.

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

De lease en huurkosten zijn € 40.000 lager ten opzichte van het jaar 2018. Dit verschil wordt met name veroorzaakt door een lagere huur van de kopieerapparaten door de nieuwe aanbesteding.

Verzekeringen en belastingen (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Verzekeringen	563	292	292	272
Belastingen	194	100	100	204
Totaal	757	392	392	476

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

Verzekeringen

De kosten verzekeringen zijn € 271.000 hoger dan de begroting na wijziging. De belangrijkste oorzaak is de hogere premie wettelijke aansprakelijkheidsverzekering.

Belastingen

De belastingen zijn € 94.000 hoger dan de begroting na wijziging. De belangrijkste oorzaak is de hogere motorrijtuigenbelasting. Deze kosten zijn begroot bij onderhoudskosten, maar realisatie is verantwoord onder belastingen.

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

Verzekeringen

De kosten verzekeringen zijn € 291.000 gestegen ten opzichte van 2018. De belangrijkste oorzaak is de hogere premie wettelijke aansprakelijkheidsverzekering.

Belastingen

Geen bijzonderheden.

Onderhoud door derden (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Watergangen	3.425	2.713	2.881	2.921
Zuiveringsinstallaties	300	447	447	313
Overige	4.188	4.562	4.562	3.663
Totaal	7.914	7.723	7.890	6.897

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

Watergangen

Aan het onderhoud van watergangen is € 544.000 meer besteed dan verwacht. Door droogte is veel werk uitgesteld waardoor veel tegelijk moest gebeuren en extra inhuur noodzakelijk werd. Verder hebben we nog een aantal beschoeiingsklussen uitgevoerd.

Zuiveringsinstallaties

Aan het onderhoud van zuiveringsinstallaties is € 147.000 minder besteed dan verwacht. Er zijn minder problemen met sensoren geweest.

Overige

Aan het overige onderhoud is € 374.000 minder besteed dan verwacht. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn de lagere kosten voor onderhoud waterkeringen en kunstwerken en de lagere kosten voor onderhoud wegen, berm en sloten.

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

Watergangen

Bij watergangen is er een toename in kosten van € 504.000. Door droogte is veel werk uitgesteld waardoor in 2019 veel tegelijk moest gebeuren.

Zuiveringsinstallaties

Geen bijzonderheden.

Overige

Bij de overige onderhoudskosten is er een toename in de kosten van € 525.000, de belangrijkste oorzaken zijn een stijging van de kosten onderhoud software en een stijging van de kosten onderhoud waterkeringen en kunstwerken.

Overige diensten en bijdragen aan derden (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Perceptiekosten	3.126	3.084	3.084	3.164
Aquon	2.273	2.082	2.082	1.970
Slibkosten	6.168	5.338	5.338	7.414
Bijdragen aan bedrijven	337	215	215	319
Bijdragen aan het Rijk	9.672	8.500	8.500	9.976
Bijdragen aan openbare lichamen	908	813	813	849
Bijdragen aan overigen	200	47	47	63
Overige	12.399	13.575	14.108	13.440
Stelpost begroting overige lasten	0	-881	-881	0
Totaal	35.083	32.774	33.306	37.197

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

Perceptiekosten

Geen bijzonderheden.

Aquon

De werkelijke kosten zijn € 191.000 hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door legionellaonderzoek en doordat we over het algemeen meer verkooppunten hebben afgenomen bij Aquon dan begroot.

Slibkosten

De kosten voor slibverwerking zijn € 830.000 hoger dan begroot. Dit door hogere kosten slibverwerking SNB (meer tonnen slibkoek).

Bijdragen aan bedrijven

De bijdragen aan bedrijven zijn € 122.000 hoger dan begroot. De belangrijkste oorzaak is een hogere post subsidies afhaakproblematiek. Lozing van het aantal v.e.'s door de 2 bedrijven is hoger dan de verwachting, subsidie is daaraan gekoppeld.

Bijdragen aan het rijk

De bijdragen aan het rijk zijn € 1.172.000 hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door de hogere bijdrage HWBP. De hogere bijdrage in 2019 wordt met name veroorzaakt door projectvertragingen bij HWBP waardoor de solidariteitsbijdragen stijgt (aandeel WDD) en projectgebonden bijdrage achterblijft (geen aandeel WDD).

Bijdragen aan openbare lichamen

De bijdragen aan openbare lichamen zijn € 95.000 hoger dan begroot. De belangrijkste oorzaak is dat bij innovatie waterketen de bijdragen aan openbare lichamen begroot worden onder overige diensten door derden.

Bijdragen aan overigen

De bijdragen aan overigen zijn € 153.000 hoger dan begroot. De belangrijkste oorzaak is dat bij innovatie waterketen de bijdragen aan overigen begroot worden onder overige diensten door derden.

Overige

Voor 2019 zijn de werkelijke uitgaven per saldo € 1.709.000 lager dan de raming van de begroting na wijziging. Onderstaand de belangrijkste mee- en tegenvallers.

Overige diensten door derden

De realisatie is € 1.268.000 lager dan begroot. De belangrijkste oorzaak is een lagere realisatie van € 1.381.000 bij innovatie waterketen. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat in de begroting de totale lasten van innovatie waterketen verwerkt zijn onder de rubriek "overige diensten door derden". Bij de realisatie zijn de lasten in verschillende rubrieken van goederen en diensten verwerkt.

Hier staat tegenover dat de realisatie bij beheer waterketen € 340.000 hoger is dan begroot, dit wordt met name veroorzaakt door de calamiteit legionella.

Advisering door derden

De realisatie is € 525.133 lager dan begroot. Een belangrijke oorzaak is een lagere realisatie bij advies watersysteem, met name veroorzaakt door minder inhuur externen voor oppakken nieuwe initiatieven. De inzet van capaciteit is in 2019 met name gaan zitten in het op orde brengen van het hydrologisch instrumentarium. Een andere oorzaak is een lagere realisatie bij informatievoorziening door het doorschuiven van projecten door een tekort aan capaciteit. Hier staat tegenover dat bij realisatie watersysteem de realisatie hoger is dan de begroting na wijziging. In 2019 zijn de projectuitgaven op een viertal projecten afgeboekt.

Resultaat grondbank

De realisatie is € 260.000 hoger dan begroot. In 2019 is er grond aangekocht tegen een hogere aanschafwaarde dan de marktwaarde of grond verkocht voor een lager bedrag dan de aankoopprijs (of lagere marktwaarde).

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

Perceptiekosten

Geen bijzonderheden.

Aquon

De kosten voor Aquon zijn € 303.000 hoger dan in 2018. Dit wordt veroorzaakt door legionellaonderzoek en doordat we over het algemeen meer verkooppunten hebben afgenomen bij Aquon dan begroot.

Slibkosten

Ten opzichte van 2018 zijn de slibkosten € 1.246.000 lager. Dit door het stilvallen van de Cambi in 2018 gedurende een half jaar waardoor meer slib naar SNB is gebracht.

Bijdragen aan bedrijven

Geen bijzonderheden.

Bijdragen aan het rijk

De bijdragen aan het rijk zijn € 304.000 lager dan in 2018. Dit komt door een lagere bijdrage Dijkrekening 2019 HWBP.

Bijdragen aan openbare lichamen

De bijdragen aan openbare lichamen zijn € 59.000 hoger dan in 2018. Dit komt door een hogere bijdrage vanuit innovatie waterketen.

Overige

Bij overige is de daling ten opzichte van 2018 € 1.041.000.

Onderstaand de belangrijkste mee- en tegenvallers:

Advisering door derden

Ten opzichte van 2018 zijn de kosten voor advisering door derden € 1.446.000 lager. Een belangrijke oorzaak is een hogere realisatie bij realisatie watersysteem dit door de overboeking in 2018 van de projectkosten van waterberging Valkenswaard en Beekherstel Reusel de Mierden naar de exploitatie.

Diensten door Rijk, Provincie en overige openbare lichamen

Ten opzichte van 2018 zijn de kosten voor diensten door rijk, provincie en overige openbare lichamen € 288.000 hoger. De belangrijkste oorzaak zijn de hogere kosten voor Het Waterschapshuis.

Overige diensten door derden

Ten opzichte van 2018 zijn de kosten voor overige diensten door derden € 211.000 hoger. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere kosten bij innovatie waterketen, beheer watersysteem, onderhoud watersysteem en Facility management. Hier tegenover staat dat beheer waterketen, beleid watersysteem en nog een aantal andere processen lagere kosten hebben t.o.v. 2018.

Toevoeging voorzieningen

Toevoeging aan voorzieningen (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Voorziening wachtgeldverplichtingen	97	185	185	0
Voorziening pensioenen	51	80	80	68
Voorziening dubieuze debiteuren	43	0	0	0
Totaal	191	265	265	68

De toevoeging aan voorzieningen is € 74.000 lager dan begroot na wijziging. Ten opzichte van 2018 is de toevoeging aan voorzieningen in 2019 met € 123.000 gestegen. Hieronder wordt een en ander nader toegelicht.

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

Voorziening wachtgeldverplichtingen

In 2019 zijn er verkiezingen voor een nieuw Algemeen Bestuur geweest. Voor de begroting was een bedrag opgenomen van ongeveer de helft van het maximum bedrag aan wachtgeld dat mogelijk is voor drie DB-leden. Uiteindelijk is er een nieuwe wachtgeldverplichting aangegaan voor één oud-bestuurslid. Hierdoor is het positieve verschil van € 88.000 ontstaan.

Voorziening pensioenen

In 2019 is de voorziening pensioenen opnieuw actuarieel berekend wat tot een afname ten opzichte van de begroting leidde.

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

Voorziening wachtgeldverplichtingen

In 2019 zijn er verkiezingen voor een nieuw Algemeen Bestuur geweest, waardoor deze voorziening is gevormd.

Burap 2019-3

Voorziening pensioenen
Geen bijzonderheden

Onvoorzien

Onvoorzien (x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Onvoorzien	0	516	165	0
Totaal	0	516	165	0

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

De post onvoorzien is voor tegenvallers die mogelijk in een jaar gaan optreden. Vooraf is onbekend of er op gaan treden en zo ja voor welk bedrag. Wanneer er zich een tegenvaller voordoet wordt het begrotingsbedrag overgeboekt naar daar waar de kosten van de tegenvaller verantwoord worden. Realisatie wordt daarom nooit op de post onvoorzien verwerkt. In 2019 zijn er tegenvallers geweest, echter minder dan hiervoor ruimte is gereserveerd in de begroting.

3.3. Toelichting op exploitatierekening naar opbrengstsoorten

Baten

Baten (bedragen x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Rente / Renteresultaat	577	395	395	274
Dividend	306	0	0	0
Geactiveerde rentelasten	872	785	785	718
Geactiveerde uren	3.359	3.155	3.155	3.256
Baten i.v.m. personeel	1.007	949	949	1.102
Opbrengsten van derden	5.125	4.683	4.683	4.930
Bijdragen van Rijk	223	179	179	156
Bijdragen van Provincie	807	263	263	428
Bijdragen van openbare lichamen	116	250	250	55
Bijdragen van EU	0	0	0	0
Bijdragen van overigen	116	21	21	-29
Onttrekking aan voorzieningen	15	0	0	16
Totaal	12.524	10.679	10.679	10.908

De baten zijn € 1.845.000 hoger dan begroot na wijziging. Ten opzichte van 2018 zijn de baten in 2019 € 1.616.000 hoger. Hierna wordt een en ander nader toegelicht.

Verschil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

Rente / Renteresultaat en Geactiveerde rentelasten

De renteopbrengst is € 182.000 hoger dan begroot. De rentekosten zijn achtergebleven omdat er meer (goedkoop) kort is gefinancierd. Daarnaast zijn er geen langlopende leningen afgesloten. De toerekening van rente is ook lager, echter in mindere mate.

De Geactiveerde rentelasten zijn € 87.000 hoger omdat projecten later in gebruik zijn genomen dan gepland, waardoor de toerekening aan onderhanden werk hoger is geweest.

Dividend

In 2019 heeft de Nederlandse Waterschapsbank dividend aan haar aandeelhouders uitgekeerd. Bij het opstellen van de begroting was het nog onzeker of er dividend zou worden uitgekeerd en is geen bedrag opgenomen. Voordeel € 306.000.

Geactiveerde uren

Ten opzichte van de begroting zijn er meer uren door eigen medewerkers aan projecten besteed voor een bedrag van € 204.000.

Opbrengst van derden

Het voordelige verschil tussen realisatie 2019 en begroting 2019 na wijziging bedraagt € 442.000. Onderstaand de belangrijkste afwijkingen.

- De opbrengsten van de energiefabriek zijn € 374.000 hoger dan begroot in verband met meer opbrengst HBE's (hogere aantallen en hoger bedrag per HBE)
- Een € 245.000 lagere (belasting)opbrengst Brabantse Delta voor het zuiveren van grensoverschrijdend afvalwater door verbetering van het productieproces van een meetbedrijf.
- In 2019 is er grond verkocht tegen een hogere verkoopprijs dan waartegen deze in het verleden is aangeschaft. Dit zorgde voor een hoger dan begrote opbrengst voor een bedrag van € 125.000.
- Het overige verschil t.o.v. de begroting heeft te maken met diverse kleinere posten zoals onder andere meer pacht opbrengsten en verkoop werkmaterieel.

Bijdragen

Ten opzichte van de begroting zijn de opbrengsten € 551.000 hoger.

- € 208.000 van dit voordeel heeft te maken met inzet van inhuur, waarvoor een bijdragen ontvangen is. Zowel de kosten bij inhuur als opbrengsten op deze plaats waren niet begroot.
- Verder zijn er enkele plussen ten opzichte van de begroting bij DHZ en SDE-subsidie en bij schadevergoedingen.

Vershil rekening 2019 en rekening 2018:

Rente / Renteresultaat en Geactiveerde rentelasten

Ten opzichte van 2018 is het renteresultaat met € 303.000 gestegen. Dit heeft te maken met het feit dat er meer (goedkoop) kort is gefinancierd dan in 2018 en tegen een lagere rente. De Geactiveerde rentelasten zijn € 154.000 hoger omdat het saldo onderhanden werken in 2019 toenam en zo de geactiveerde rentelasten.

Dividend

In 2019 heeft de Nederlandse Waterschapsbank voor het eerst in jaren dividend aan haar aandeelhouders uitgekeerd wat de toename ten opzichte van 2018 verklaart.

Opbrengsten van derden

De toename in 2019 ten opzichte van 2018 bedraagt € 195.000. Onderstaand de belangrijkste afwijkingen.

- De opbrengsten van de energiefabriek zijn € 691.000 hoger dan in 2018. In 2018 was er een storing van de cambi, waardoor er veel minder gas is opgewekt. Hierdoor waren de opbrengsten HBE's veel lager dan in 2019. Bovendien was de prijs per HBE in 2019 hoger.
- De bijdrage van Brabantse Delta voor het zuiveren van grensoverschrijdend afvalwater was in 2019 € 3.310.000 t.o.v. € 3.737.000 in 2018. Derhalve een daling van € 427.000 door verbetering van het productieproces van een meetbedrijf

- In 2019 is er voor € 125.000 grond verkocht tegen een hogere verkoopprijs dan waartegen deze in het verleden is aangeschaft. In 2018 was dit bedrag € 145.000 hoger.

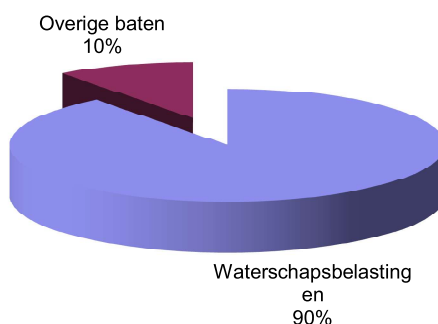
Bijdragen

De toename in 2019 ten opzichte van 2018 bedraagt € 652.000. Onderstaand de belangrijkste afwijkingen.

- € 246.000 van deze toename heeft te maken met inzet van meer inhuur, waarvoor een bijdragen ontvangen is.
- Verder is er in 2019 een toename ten opzichte van 2018 bij DHZ- en SDE-subsidies en bij schadevergoedingen.

Waterschapsbelastingen

Aandeel waterschapsbelastingen 2019 in totaal baten 2019

Belastingopbrengsten (bedragen x € 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijz.	Rekening 2018
Watersysteemheffingen	48.667	48.386	48.386	46.111
Ongebouwd	4.045	4.264	4.264	3.891
Ongebouwd, natuur	94	92	92	71
Gebouwd	27.385	27.033	27.033	25.512
Ingezetenen	16.988	17.012	17.012	16.570
Vervolgingskosten	449	300	300	326
Kwijtschelding	-205	-220	-220	-199
Oninbaar	-89	-95	-95	-60
Zuiveringsheffing en verontreinigingsheffing	60.974	59.283	59.283	59.668
Zuiveringsheffing bedrijven	14.879	13.060	13.060	15.112
Zuiveringsheffing huishoudens	46.307	46.387	46.387	44.619
Verontreinigingsheffing	292	403	403	376
Vervolgingskosten	113	70	70	106
Kwijtschelding	-475	-472	-472	-471
Oninbaar	-142	-165	-165	-74
Overige belastingopbrengsten	0	0	0	0
Totaal	109.641	107.668	107.668	105.780

De belastingopbrengsten zijn € 1.973.000 hoger dan begroot na wijziging. Ten opzichte van 2018 zijn de belastingopbrengsten in 2019 met € 3.861.000 gestegen. Hierna wordt een en ander nader toegelicht.

Watersysteembeheer

De taak watersysteembeheer wordt gefinancierd uit de watersysteemheffingen die zoals hier bovenstaand over de belangencategorieën zijn verdeeld.

De rekening watersysteemheffing 2019 is inclusief een negatieve opbrengst van € 58.000 met betrekking tot het jaar 2018.

Vershil rekening 2019 en begroting na wijziging:

De opbrengst watersysteemheffing ongebouwd is € 219.000 lager dan de begroting na wijziging, de belangrijkste oorzaak is de watersysteemheffing wegen, dit wordt veroorzaakt door toepassing van het HR arrest met een aangescherpte definitie van het begrip weg.

De opbrengst watersysteemheffing gebouwd is € 352.000 hoger dan de begroting na wijziging. Dit wordt veroorzaakt door een gestegen WOZ waarde die bij de begroting 2019 nog niet bekend was.

De vervolgingskosten zijn € 149.000 hoger dan de begroting na wijziging, dit door meer verzonden aanslagen/dwangbevelen.

Vershil rekening 2019 en rekening 2018:

De opbrengst ongebouwd is € 154.000 hoger dan 2018. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van het tarief ongebouwd, hier tegenover staat een daling van de watersysteemheffing wegen, dit wordt veroorzaakt door toepassing van het HR arrest met een aangescherpte definitie van het begrip weg.

De opbrengst natuur is € 23.000 hoger dan 2018. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van het tarief natuur.

De opbrengst gebouwd is € 1.873.000 hoger dan 2018. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de WOZ waarde.

De vervolgingskosten zijn € 123.000 hoger dan 2018. Dit wordt veroorzaakt door meer verzonden aanslagen/dwangbevelen.

De watersysteemheffing ingezetenen is € 418.000 hoger dan 2018. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van het tarief en van de eenheden.

Zuiveringsbeheer

De rekening zuiverings- en verontreinigingsheffing 2019 is inclusief een opbrengst van € 658.000 met betrekking tot het jaar 2018.

Vershil rekening 2019 en begroting 2019 na wijziging:

Zuiveringsheffing bedrijven

De zuiveringsheffing bedrijven is € 1.819.000 hoger dan de begroting na wijziging. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn een toename ingenomen water en een hogere nagekomen omzet over het jaar 2018 dan verwacht. Economisch gaat het goed en dat heeft geleid tot hogere (definitieve) aanslagen dan verwacht.

Verontreinigingsheffing

De verontreinigingsheffing is € 111.000 lager dan de begroting na wijziging. De belangrijkste oorzaak zijn de lagere eenheden.

Opbrengst vervolgingskosten

De opbrengst vervolgingskosten is € 43.000 hoger dan de begroting na wijziging. Deze opbrengst is hoger doordat er meer aanmaningen en dwang- en hernieuwde bevelen zijn verzonden c.q. uitgebracht dan begroot.

Verschil rekening 2019 en rekening 2018:

Zuiveringsheffing bedrijven

De zuiveringsheffing bedrijven is met € 233.000 gedaald ten opzichte van het jaar 2018. De belangrijkste oorzaak hiervoor is de hoge afloop met betrekking tot het jaar 2017 in het jaar 2018.

Zuiveringsheffing huishoudens

De zuiveringsheffing huishoudens is met € 1.688.000 gestegen ten opzichte van het jaar 2018. De belangrijkste oorzaak hiervoor is de hoge negatieve afloop met betrekking tot het jaar 2017 in het jaar 2018. Een andere oorzaak zijn de hogere eenheden nuts (13.359) en een daling van de eenheden eigen kohieren (1.761).

Verontreinigingsheffing

De verontreinigingsheffing is met € 84.000 gedaald ten opzichte van het jaar 2018. De belangrijkste oorzaak zijn de lagere eenheden.

3.4 Begrotingsrechtmatigheid

Rechtmatigheid en Beleidsvelden/programma's

Beleidsvelden/programma's (* 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging
Bestuur en bedrijfsvoering	53.942	55.557	55.413
Dienstverlening-Waterpartner	76	0	190
Leven De Dommel	632	504	1.291
Waterketen	39.522	41.487	41.172
Watersysteem	26.703	24.645	24.826
Waterschap De Dommel	120.875	122.192	122.892

Bij de rechtmatigheid wordt een onderscheid gemaakt in lasten en baten. De rechtmatigheid van het begrotingscriterium wordt specifiek getoetst op lasten en niet op baten. De vraag bij rechtmatigheid is derhalve of de lasten per programma binnen de begrote lasten zijn gebleven, onafhankelijk van het feit of een mogelijke kostenoverschrijding wordt gedekt door hogere baten.

Uit de recapitulatie van de programmakosten blijkt dat er ten opzichte van de begroting na wijziging sprake is van een overschrijding van de programmallasten voor beleidsveld:

- Watersysteem € 1.878.000

Tot op heden is de lijn gevolgd om bij het opstellen van de 1^e bestuursrapportage te komen met een begrotingswijziging en bij de 2^e bestuursrapportage het algemeen bestuur te informeren omtrent de ontwikkelingen van kosten en opbrengsten maar om dit niet te doen in de vorm van een begrotingswijziging.

In de 2^e bestuursrapportage is het algemene bestuur geïnformeerd over de ontwikkeling van de jaareindeverwachtingen waarbij de belangrijkste afwijkingen per programma zijn opgenomen. De stukken zijn aan het algemeen bestuur aangeboden en aan de hand van presentaties behandeld in de commissies van 13 november 2019.

In de commissie is een toelichting gegeven op meerkosten welke naar verwachting gaat optreden binnen het programma Watersysteem. De gerealiseerde stijging van de kosten Watersysteem is hoger dan was voorzien bij de 2^e bestuursrapportage (afwijking was toen € 1.604.000). Deze afwijking is een gevolg van afgeboekte voorbereidingskosten van stilgelegde projecten ten laste van de exploitatie. De overschrijding ligt in de lijn van het huidige beleid.

De verwachte kosten voor de overige programma's zijn achter gebleven op de verwachting van de begroting en zo binnen de ruimte gebleven.

Kredieten:

Ten aanzien van de kredieten voor de lopende en in 2019 afgesloten investeringsprojecten geldt dat er voor een aantal (deel)projecten sprake is van een beperkte overschrijding (< € 10.000) van het beschikbaar gestelde krediet. Er is sprake van 2 kredietoverschrijdingen > € 10.000. Dit betreft enerzijds een administratieve overschrijding bij het project De Energiefabriek. Eind 2016 is het eerste deel van het project in gebruik genomen. Hierbij is krediet voor het uitgavendeel toegekend aan dit deelproject (P056601). Dit krediet had echter ca. € 4 mln. lager mogen zijn in verband met ontvangsten die betrekking hadden op extra uitgaven. Dit verschil had als krediet toegekend moeten worden aan het vervolgproject (P056603 Optimaliseren Energiefabriek). Daarnaast is een deel van het krediet (€ 1,6 mln.) op basis van een bestuurlijk besluit gebruikt ter dekking van extra exploitatielasten. Het krediet voor P056603 bedraagt hierdoor € 12,6 mln. Deze aanpassing kon echter administratief niet meer verwerkt worden omdat project P056601 in 2016 reeds afgesloten is.

De andere afwijking betreft project P064502 Vloevelden Tilburg. De uitgaven op dit project betreffen een haalbaarheidsstudie en interne uren. Op basis hiervan worden de plannen met betrekking tot Vloevelden Tilburg uitgewerkt. Deze uitgaven worden gecorrigeerd naar de exploitatie in 2019 omdat dit kosten betreft voor onderzoek en ontwikkeling.

Verder zijn er nog 2 projecten die een overschrijding hebben van meer dan € 10.000 en meer dan 5%. Dit betreft oude reeds jaren geleden afgesloten deelprojecten. Omdat in het hoofdproject een nieuw deelproject wordt aangemaakt, wordt er op hoofdprojectniveau een kredietoverschrijding gepresenteerd terwijl er voor het nieuwe /lopende deelproject geen sprake is van een overschrijding.

De projecten, de kredieten en de stand van de uitnutting van de kredieten is in de bijlage (staat H) nader toegelicht.

Voor projecten waarvan de kosten voorlopig zijn geactiveerd (interne uren en bouwrente) in afwachting van resultaat van de verkenning of er sprake is van een daadwerkelijk ontstaan van een project (activum), zal op basis van het resultaat van de verkenning besloten worden of er een krediet zal worden aangevraagd of dat de kosten in 2020 ten laste van de exploitatie worden gebracht.

Op basis van het begrotingscriterium is autorisatie van de hogere kosten door het algemeen bestuur noodzakelijk. In de aanbestedingsbrief wordt daarom expliciet aan het algemeen bestuur gevraagd om deze kostenoverschrijding te autoriseren.

4 BALANS EN TOELICHTING

ACTIVA (x € 1.000)	31-12- 2019	31-12- 2018
VASTE ACTIVA		
Immateriële vaste activa	28.148	24.285
Materiële vaste activa	299.950	295.319
Financiële vaste activa	13.675	14.949
Totaal vaste activa	341.773	334.553
VLOTTENDE ACTIVA		
Liquide middelen	4	9
Kortlopende vorderingen	8.189	3.594
Overlopende activa	9.779	9.768
Totaal vlottende activa	17.972	13.371
Totaal activa	359.745	347.924

PASSIVA (x € 1.000)	31-12- 2019	31-12- 2018
VASTE PASSIVA		
<i>EIGEN VERMOGEN</i>		
Algemene reserves	34.311	38.584
Bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie	0	0
Overige bestemmingsreserves	333	422
Nog te bestemmen resultaat	1.562	-4.090
Totaal eigen vermogen	36.206	34.917
<i>VOORZIENINGEN</i>		
Voorzieningen	1.259	1.104
Totaal voorzieningen	1.259	1.104
<i>VASTE SCHULDEN</i>		
Vaste schulden	255.213	264.314
Totaal vaste schulden	255.213	264.314
Totaal vaste passiva	292.678	300.334
<i>VLOTTENDE PASSIVA</i>		
Netto vlottende schulden	48.835	28.537
Overlopende passiva	18.232	19.053
Totaal vlottende passiva	66.067	47.590
Totaal passiva	359.745	347.924

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgesteld overeenkomstig de verslaggevingsregels uit het Waterschapsbesluit en de daarbij behorende ministeriële regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen

Immateriële vaste activa

Dit betreft activa die niet stoffelijk zijn en evenmin onder de financiële vaste activa worden begrepen. De activa zijn gewaardeerd tegen verkrijging- of vervaardigingsprijs, verminderd met de hierop plaatsgevonden afschrijvingen.

Voor een deel van onze immateriële vaste activa wordt een afschrijvingstermijn gehanteerd van 5 jaar. Voor een belangrijk deel is dat niet het geval. Dat betreft veelal bijdragen aan gemeenten waarbij gemeenten uitvoering hebben gegeven aan de aanleg van watergangen en rioleringswerken. De door ons gehanteerde afschrijvingstermijnen van die bijdragen zijn gekoppeld aan de onderliggende activa.

Afschrijvingstermijnen	Ondergrens activeren	Jaren
Immateriële vaste activa:		
Rente van geldleningen (I10)	C	*1
Onderzoek en ontwikkeling (I20)	C	5
Software (I99) *2	B	5
Subsidies en bijdragen aan activa in eigendom derden (I30)	B	Afhankelijk van onderliggend activum *3)
Afkoopsommen (I40)	B	Wordt per investering voorgelegd

*1 Wanneer bij het afsluiten van een geldlening bemiddelingskosten boven de activeringsgrens in rekening worden gebracht, wordt de looptijd van de lening als afschrijvingsperiode gehanteerd.

*2) software/mobilfoonnet 5 jaar, tenzij de economische levensduur korter wordt geschat

*3) Met een maximum afschrijvingsperiode van 40 jaar.

Materiële vaste activa

Hieronder worden begrepen gronden, vervoermiddelen en werktuigen, overige bedrijfsmiddelen, kantoren, dienstwoningen en centrale werkplaatsen, waterkeringen, watergangen en kunstwerken, gemalen ten behoeve van het waterkwantiteitsbeheer, transportgemalen en -leidingen, zuiveringsinstallaties, slibverwerkingsinstallaties, wegen en overige. De activa zijn gewaardeerd tegen verkrijging- of vervaardigingsprijs, verminderd met de hierop plaatsgevonden afschrijvingen.

Afschrijvingstermijnen	Ondergrens activeren	Jaren
Materiële vaste activa:		
Gronden (M10)	B	30 / niet

Afschrijvingstermijnen	Ondergrens activeren	Jaren
Vervoermiddelen (M20)	C1	
Auto's		5
Trekkers		8
Kranen		8
Maai- en veegboten		8
Overig		5
Overige bedrijfsmiddelen (M30)	C	
Hardware (m.u.v. Pc's, tablets, laptops, telefoons) *4)		5
Inbraakbeveiliging		10
Storingsapparatuur en meetapparatuur		10
Overige bedrijfsmiddelen		5
Kantoren, woningen etc. (M40)	B	
Kantoren en dienstwoningen		40
Werkplaats		25
Open loods		10
Inrichting		10
Renovatie/restauratie		levensduurverlenging
Wegen (M50)	A	10
Waterkeringen (M55)	A	30
Watergangen en kunstwerken (M60)	C2	
Poldergemalen		25
Stuwen/vistrappen		25
Duikers/maaigangen		25
Watergangen		30
Wegen		10
Bruggen		20
Baggeren	C3	*5
Transportgemalen en –leidingen (M70)	A	
Rioolgemalen (droog) bwk		40
Rioolgemalen (droog) mech		18
Rioolgemalen (nat) bouw		25
Rioolgemalen (nat) mech		10
Persleiding bouwkundig en transportleiding bouwkundig		40
Persleidingen en transportleidingen (mechanisch/elektrisch)	18	
Zuiveringsinstallaties (M80)	A	
Bouwkundig		40
Mechanisch		18

Slibverwerkingsinstallaties (M90)		
Bouwkundig	A	40
Mechanisch		18

*4) hardware (m.u.v. Pc's, tablets, laptops, telefoons) 5 jaar, tenzij de economische levensduur korter wordt geschat

*5) Bij investeringen in saneren van waterbodems en baggeren is de basis afschrijvingsperiode 7 jaar. Wanneer de verwachte opeenvolgende baggercyclus afwijkt van de genoemde 7 jaar, dan wordt deze opeenvolgende baggercyclus als afschrijvingsperiode gehanteerd met een maximum van 40 jaar.

Bij het investeringsvoorstel dient de afschrijvingstermijn te worden opgenomen en afwijkingen van de richtlijn moet worden toegelicht / onderbouwd.

Ondergrens activeren	
Categorie	Bedrag
A	€ 200.000
B	€ 100.000
C	€ 50.000
C1	€ 10.000
C2	€ 100.000
C3	€ 400.000

Op al onze activa wordt de systematiek van lineaire afschrijving gehanteerd.

Grondbank

De grondbank is grond in het bezit van het waterschap die ingekocht, verkocht of geruild wordt. De in de grondbank opgenomen percelen betreffen gronden die niet aan een specifiek project kunnen worden toegerekend waaronder ruilgronden. De gronden zijn gewaardeerd tegen de historische kostprijs dan wel de actuele mark waarde wanneer deze lager is dan de oorspronkelijke verkrijgingsprijs.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn voor de nominale waarde op de balans opgenomen. Hier worden afzonderlijk opgenomen: deelnemingen en effecten, verstrekte vaste geldleningen en vorderingen.

Afschrijvingen

De afschrijvingskosten worden berekend vanaf het moment van daadwerkelijke in gebruik name van projecten.

Vlottende activa

De vlottende activa zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het nog te bestemmen resultaat. De reserves zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen

Voorzieningen worden opgenomen tegen nominale waarde op basis van de laatst bekende inzichten. Pensioenen en wachtgelden worden jaarlijks op basis van actuariële berekeningen bepaald.

Langlopende schulden

Hier zijn opgenomen de schulden met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer. De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden

De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Resultaatbepaling

Ten aanzien van de resultaatbepaling zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de jaarrekening is opgesteld volgens het stelsel van lasten en baten;
- lasten zijn toegerekend aan de periode waarin ze thuishoren;
- baten zijn opgenomen voor zover ze zijn gerealiseerd;
- verliezen worden als last genomen op het moment dat ze voorzienbaar zijn;
- onttrekkingen aan de egalisatiereserve vinden plaats overeenkomstig het begrote nadelig resultaat.

Toelichting op de balansposten

ACTIVA

VASTE ACTIVA

Immateriële en materiële vaste activa

Het verloop in de vaste activa is in de volgende tabel weergegeven

Verloop activa in exploitatie (x € 1.000)	Ultimo 2018	Verschuiv. 1-1 activa categorie	Investing	Subsidies	Afschrijving	Desinvest. Verkoop Ruil	Ultimo 2019
Immateriële vaste activa:							
<i>Uitgaven ivm afsluiten geldleningen</i>	448		0	0	149		299
<i>Uitgaven ivm onderzoek/ontwikkeling</i>	301		1.214	0	126		1.389
<i>Verstrekte subsidies/bijdr. bedrijven</i>	216		0	0	13		204
<i>Verstr. subsidies/bijdr. openb. lichamen</i>	22.101		450	0	1.142		21.410
<i>Verstr. subsidies/bijdr. Rijk</i>	0		0	0	0		0
<i>Verstrekte subsidies/bijdragen overige</i>	255		0	0	25		230
<i>Bet. afkoopsommen openb. Lichamen</i>	315		0	0	20		295
<i>Betaalde afkoopsommen Rijk</i>	0		2.459	0	7		2.453
<i>Uitgaven verkiezingen</i>	107		929	0	204		833
<i>Overige immateriële vaste activa</i>	541		998	0	401	102	1.036
Totaal Immateriële vaste activa	24.285	0	6.051	0	2.086	102	28.148
Materiële vaste activa:							
<i>Gronden</i>	6.197		0	0	172	38	5.986
<i>Vervoermiddelen</i>	1.481		51	0	488		1.044
<i>Machines, apparaten en werktuigen</i>	1.414		813	0	411	15	1.801
<i>Overige duurzame bedrijfsmiddelen</i>	1.385		57	0	331		1.110
<i>Bedrijfsgebouwen</i>	7.580		0	0	739		6.840
<i>Woonruimten</i>	0		0	0	0		0
<i>Wegen</i>	0		0	0	0		0
<i>Waterkeringen</i>	4.665		0	0	170		4.495
<i>Watergangen, kunstwerken en gemalen</i>	57.175		6.195	2.459	3.078	33	57.799
<i>Transportgemalen en -leidingen</i>	33.749		5.741	0	2.204		37.286
<i>Zuiveringsinstallaties</i>	117.082		396	0	6.977		110.500
<i>Slibverwerkingsinstallaties</i>	22.515		0	0	1.751		20.764
<i>Overige materiële vaste activa</i>	274		0	0	21		253
<i>Correctie vaste activa (uit te voeren)</i>			-240				-240
Subtotaal materiële vaste activa	253.516	0	13.013	2.459	16.342	87	247.641
<i>Gronden in de groundbank</i>	11.794		8.344			1.921	18.217
<i>Onderhanden werken</i>	30.010		5.011	929			34.092
Totaal Materiële vaste activa	295.319	0	26.368	3.388	16.342	2.008	299.950
Totaal	319.605	0	32.419	3.388	18.428	2.110	328.098

De belangrijkste investeringsuitgaven (groter dan ca € 0,5 mln.) in het verslagjaar betreffen:

- Renoveren rioelstelsel Leenderheide-Rielsedijk
- Optimaliseren energiefabriek
- Overdracht spuiwerken aan Rijkswaterstaat
- Regionale kering Beukenhorst
- Beekherstel Kleine Beerze fase 1

- Essche Stroom Bruggelaar
- Ophogen nabezinktanks
- Organisatie verkiezingen 2019
- Aanpassen riool Nuenen
- Daken bedrijfsgebouw rwzi
- Hoogwatermaatregelen Sint-Oedenrode
- Regionale kering Essche Stroom

Voor een nadere specificatie wordt verwezen naar bijlagen A "Staat van immateriële en materiële vaste activa" en B "Overzicht onderhanden deelprojecten" bij de jaarrekening. Een (tekstuele) toelichting is gegeven in deel I Programma's.

In bijlage A is per actief de bijdrage van derden verder gespecificeerd.

Conform BBVW-voorschriften treft u hieronder overige activa toelichtingen aan.

In 2019 is er grond en zijn machines, apparaten en werktuigen (tractor) met een resterende boekwaarde verkocht. Daarnaast is een watergang (ivm overdracht spuiwerk) buiten gebruik gesteld. Ook is in 2019 een onterecht geactiveerd immaterieel vast actief vervroegd afgeschreven.

Bij de immateriële vaste activa zijn in 2019 investeringen in gebruik genomen in verband met verstrekte subsidies en bijdragen aan openbare lichamen. Dit betroffen investeringen in verband met de bijdrage regeling aanleg nieuwe waterstructuren. De gehanteerde afschrijvingsduur hiervan sluit aan met de afschrijvingsduur van de gemeente Nuenen.

Daarnaast zijn bij de immateriële vaste activa in 2019 investeringen in verband met onderzoek en ontwikkeling in gebruik genomen. Het betreffen onderzoeken:

- voor de beluchting rwzi Eindhoven,
- de toekomstvisie zuiveringen Eindhoven en Tilburg,
- capaciteitsproblemen bij rioolgemaal Aalst en
- de voorbereiding van gebiedsproces Someren.

De verdere uitvoering hiervan zal vanaf 2020 plaats gaan vinden.

Voor een perceel grond in Sint-Michielsgestel van 4.125 m² met een registratiewaarde van nihil is eeuwigdurend erfpacht uitgegeven aan een naastliggende landgoedeigenaar. Een viertal percelen langs de Heerebeekloop zijn in erfpacht uitgegeven aan Brabants Landschap tot 31-12-2059. De gronden zijn aangeschaft voor zo'n € 114.000 en omvatten in totaliteit bijna 27.000 m².

Een zevental percelen in Bergeijk, natuurzone Pielis, zijn in erfpacht uitgegeven aan Stichting Uitvoering Landschapsbeheer Pielis. Deze overeenkomst eindigt op 31-12-2042, waarbij mogelijk continuering plaatsvindt. De gronden zijn aangeschaft voor € 14.088 en omvatten in totaliteit 36.238 m².

Bij de materiële vaste activa, onderdeel transportgemalen en -leidingen, wordt een deel van de renovatie van rioolstelsel Leenderheide-Rielsedijk in zes jaar afgeschreven. Dit betreft het deel van de stalen, tijdelijke leidingen. Volgens huidig inzicht zijn deze over ongeveer zes jaar vervangen.

Financiële vaste activa

Financiële vaste activa (x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
<i>Kapitaalverstrekingen aan:</i>		
- bedrijven	13.557	14.817
- overige	102	102
<i>Leningen aan:</i>		
- overige	17	30
Totaal	13.675	14.949

Het verloop van deze post is als volgt:

Boekwaarde per 31 december 2018	14.949
<u>Bij:</u> agio SNB	476

	15.425
<u>Af:</u> agio SNB	1.737
funding wagenpark	12

Totaal verminderingen in het boekjaar	-1.749

Boekwaarde per 31 december 2019	13.675

Voor een nadere specificatie wordt verwezen naar bijlage C "Staat van financiële vaste activa" van de jaarrekening.

Met Wagenplan BV, de leverancier van onze leaseauto's is een overeenkomst gesloten met betrekking tot de voorfinanciering (funding) van ons wagenpark. Door ons waterschap worden de leaseauto's voorgefinancierd onder garantie van de moedermaatschappij van Wagenplan BV, Centraal Beheer Achmea. Hierdoor ontstaat een financieel voordeel omdat het aantrekken van middelen voor ons waterschap voordeliger is dan voor de leasemaatschappij. De hoogte van de funding bedraagt per 31-12-2019 € 17.000.

VLOTTENDE ACTIVA

Liquide middelen

Liquide middelen (x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Kas	0	1
Bankrekeningen	4	8
Totaal	4	9

Net als in 2018 staat er een klein saldo op een bankrekening. Dit naast het rood staan op de lopende bankrekening welke enkele bladzijden verder staat toegelicht bij vlottende schulden. Er zijn geen positieve rekeningcourant-verhoudingen met 's Rijksschatkist of andere openbare lichamen.

Kortlopende vorderingen

Kortlopende vorderingen (x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Vorderingen op belastingdebiteuren	2.080	1.896
Overige vorderingen	6.109	1.698
Totaal	8.189	3.594

Kortlopende vorderingen (per 31-12 direct opeisbaar):

Deze post betreft voor een bedrag van € 2.205.000 vorderingen door eigen aanslaan op

debiteuren waterschapsbelastingen. Op deze vorderingen is de voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren ten bedrage van € 125.000 in mindering gebracht. Deze voorziening wordt voldoende geacht om de per 31 december 2019 uitstaande dubieuze belastingvorderingen te dekken.

Naast de belastingdebiteuren is een bedrag van € 6.109.000 te vorderen van overige debiteuren (o.a. Brabant Water i.v.m. inning belastingen t.b.v. Waterschap de Dommel, doorbelastingen aan waterschappen, diverse gemeenten en het Rijk). Het financiële risico op deze post wordt als minimaal ingeschat. De stijging ten opzichte van 2018 heeft vooral te maken met het gegeven dat Brabant Water de voor Waterschap de Dommel geïnde belastingbedragen ad € 5.411.000 over november 2019 overmaakte op de eerste werkdag in 2020. Over november 2018 werd dat bedrag één werkdag eerder overgemaakt, waardoor deze post hier niet opgenomen werd. Daar tegenover staat een daling van overige debiteuren. Dit heeft vooral te maken met doorbelasting eind 2018 van de uitvoering van een project ad € 666.000 aan een gemeente, welke begin 2019 ontvangen werd.

Schatkistbankieren is geïntegreerd in de werkwijze van Waterschap de Dommel en houdt in dat alle gemeenten, provincies en waterschappen middelen die zij tijdelijk niet voor hun publieke taak nodig hebben bij het Ministerie van Financiën onderbrengen. Hierover wordt rente verrekend. De drempel in 2019 voor Waterschap de Dommel bedroeg € 916.000. In 2019 hebben we geen structureel "overtollige" liquiditeiten gehad en is er derhalve geen geld bij het Ministerie van Financiën onder gebracht.

Tabel schatkistbankieren (x € 1.000)	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten schatkist				
Rijk aangehouden middelen	17	14	34	42
Ruimte onder het drempelbedrag	899	903	882	875
Overschrijding van het drempelbedrag	0	0	0	0

Overlopende activa

Overlopende activa	(x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Nog te ontvangen voorschotbedragen van EU, Rijk of provincies		341	27
Nog te ontvangen Brabant Water		6.379	6.053
Overige nog te ontv.bedragen en vooruitbetaalde bedragen		3.059	3.688
Totaal		9.779	9.768

De belangrijkste posten uit overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen zijn (jaar):

	<u>2019</u>	<u>2018</u>
• Vooruitbetaalde bedragen	430	1.425
• Nog te ontvangen belastingopbrengsten	1.373	1.252
• Te vorderen BTW	118	411
• Vordering op certificaten i.v.m. opwekking groen gas	593	192
• Overige vorderingen en vooruitbetaalde bedragen	545	408

Ten opzichte van 2018 is de post overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen met € 629.000 gedaald.

De vooruitbetaalde bedragen zijn met € 995.000 afgenomen. Hiervan heeft € 586.000 te maken met Aquon. O.a. het voorschot over het eerste kwartaal is eind 2018 overgemaakt, terwijl in 2019 geen vooruitbetaling had plaatsgevonden. Daarnaast was eind 2018 een bedrag van € 340.000 als bijdrage vooruitbetaald aan Rijkswaterstaat ten behoeve van project Spuisluis Tilburg. Dit bedrag is in 2019 verrekend met een project, waardoor eind 2019 dit vooruit betaalde bedrag niet meer bestond.

In 2018 zijn suppletieaangiften BTW ingediend voor projecten welke bij Waterschap de Dommel worden geadministreerd. Deze KRW-projecten worden samen met gemeenten in de regio Eindhoven uitgevoerd. Met de fiscus zijn afspraken gemaakt dat de BTW, voor het deel van de gemeenten, na oplevering van het project in één keer verrekend wordt. Dit verklaart de afname in 2019.

De vordering op certificaten i.v.m. opwekking groen gas is met zo'n € 400.000 toegenomen ten opzichte van 2018. In 2019 is er meer groen gas opgewekt door een betere werking van de Energiefabriek en doordat er in 2018 een storing van de Cambi was.

Nog te ontvangen Brabant Water is met € 326.000 toegenomen door indexatie van tarieven t.o.v. 2018 en door een toename van het aantal huishoudens.

De per ultimo 2019 nog te ontvangen voorschotbedragen EU, Rijk, Provincies of Overige openbare lichamen zijn toegenomen met € 314.000 ten opzichte van ultimo 2018. Deze toename heeft met name te maken met nog te ontvangen POP-subsidies.

Verloopoverzicht overlopende activa, nog te ontvangen voorschotbedragen van EU, Rijk of Provincies

Omschrijving uitkering (x € 1.000)	Saldo 1-1-2019	Toevoegingen 2019	Vrijgevallen 2019	Saldo 31-12-2019
Europese Unie	0	0	0	0
Rijk (Agentschap)	27	77	27	77
Provincie	0	231	0	231
Overige openbare lichamen	0	32	0	32
Totaal	27	341	27	341

Dit betreffen nog te ontvangen subsidies voor met name projecten.

PASSIVA

EIGEN VERMOGEN

Algemene reserves

Algemene reserves (x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Taakreserve watersysteembeheer	3.408	4.118
Taakreserve zuiveringsbeheer	30.903	34.466
Totaal	34.311	38.584

Voor een nadere specificatie en een overzicht van de algemene reserves wordt verwezen naar bijlage D "Staat van reserves en voorzieningen" van de jaarrekening, evenals naar het hierna opgenomen "Overzicht mutaties in reserves en voorzieningen".

In het financieel beleid ten aanzien van het weerstandsvermogen is in 2016 bepaald dat de ondergrens van dit weerstandsvermogen 5,5 mln. is, jaarlijks te verhogen met de CPB-inflatie. Voor 2019 betekent dit een ondergrens van € 5,822 mln. Verdeling over watersysteembeheer en zuiveringsbeheer vindt naar rato plaats op basis van de netto lasten per taak. De reserves die deze ondergrens te boven gaan, kunnen aangewend worden voor tariefsegalisatie om de tarieven over de vastgestelde planperiode gelijkmatig te laten stijgen. In onderstaande tabellen is voor beide reserves deze splitsing aangegeven.

Taakreserve watersysteembeheer	(x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Algemene reserve watersysteemheffing		2.580	2.443
Overige reserve watersysteemheffing		828	1.675
Totaal		3.408	4.118

Taakreserve zuiveringsbeheer	(x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Algemene reserve zuiveringsheffing		3.242	3.230
Overige reserve zuiveringsheffing		27.661	31.236
Totaal		30.903	34.466

Bestemmingsreserves voor tariefseglisatie

Bestemmingsreserves voor tariefseglisatie zijn afgezonderde delen van het eigen vermogen om de tarieven over de vastgestelde planperiode gelijkmatig te laten stijgen. Er zijn geen wijzigingen geweest, waardoor deze egalisatiereserve nihil blijft. Voor een nadere specificatie en een overzicht van de bestemmingsreserves wordt verwezen naar bijlage D "Staat van reserves en voorzieningen" van de jaarrekening, evenals naar het hierna opgenomen "Overzicht mutaties in reserves en voorzieningen".

Overige bestemmingsreserves

Overige bestemmingsreserves	(x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Bestemmingsreserve GTD		282	311
Bestemmingsreserve Wateroverlast		51	111
Totaal		333	422

Bestemmingsreserves zijn afgezonderde delen van het eigen vermogen met een vooraf bepaalde bestemming.

Voor een nadere specificatie en een overzicht van de bestemmingsreserves wordt verwezen naar bijlage D "Staat van reserves en voorzieningen" van de jaarrekening, evenals naar het hierna opgenomen "Overzicht mutaties in reserves en voorzieningen".

Nog te bestemmen resultaat

Nog te bestemmen resultaat	(x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Nog te bestemmen resultaat		1.562	-4.090
Totaal		1.562	-4.090

Het saldo van de rekening van baten en lasten over 2018 is, rekening houdende met de in de jaarrekening 2018 opgenomen aangewezen bestemmingen, toegevoegd aan de algemene reserves. Over de bestemming van het saldo van de rekening van baten en lasten over 2019 moet door het Algemeen Bestuur nog een besluit worden genomen. Een deel van het resultaat zal bestemd worden voor de rentetoevoeging aan de taakreserves watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

OVERZICHT MUTATIES IN RESERVES

Algemene reserves

Taakreserve watersysteembeheer

Balansbedrag per 31 december 2018	4.118
Bij: Vrij laten vallen deel bestemmingsreserve Wateroverlast	60
Af: Saldo 2018 (conform uw besluit d.d. 3 juli 2019)	-702

Subtotaal	3.476

Onttrekkingen:

Budgetoverhevelingen	-68

Balansbedrag per 31 december 2019	3.408
-----------------------------------	-------

Taakreserve zuiveringsbeheer

Balansbedrag per 31 december 2018	34.466
Af: Saldo 2018 (conform uw besluit d.d. 3 juli 2019)	-3.359

	31.107

Onttrekkingen:

Budgetoverhevelingen	-204

Balansbedrag per 31 december 2019	30.903
-----------------------------------	--------

In het saldo 2018 (conform uw besluit d.d. 3 juli 2019) zit de rentetoevoeging aan de taakreserve watersysteembeheer ad € 125.000 en taakreserve zuiveringsbeheer ad € 977.000 verwerkt.

Bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie

Er zijn geen mutaties geweest in de bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie.

Overige bestemmingsreserves

Bestemmingsreserve GTD

Balansbedrag per 31 december 2018	311
Bij: Rentetoevoeging (conform uw besluit d.d. 3 juli 2019)	22

	333
Af: Vrijval afkoopsom (conform uw besluit d.d. 3 juli 2019)	-51

Balansbedrag per 31 december 2019	282

Onder deze bestemmingsreserve is verantwoord de financiële verrekening van de desintegratiekostenvergoeding als gevolg van de ontvlechting van de GTD per 31 december 1996 voor een totaalbedrag van € 1.335.000.

Tot en met het jaar 2033 wordt rente bijgeschreven (2019: € 22.000) en valt jaarlijks een gedeelte van de afkoopsom vrij (2019: € 51.000). De rentebijbeschrijving aan en de vrijval van deze bestemmingsreserve was opgenomen in het separate voorstel resultaatbestemming 2018, door u goedgekeurd op 3 juli 2019.

Bestemmingsreserve Wateroverlast

Balansbedrag per 31 december 2018	111
Af: Vrijval (conform uw besluit d.d. 3 juli 2019)	-60

Balansbedrag per 31 december 2019	51

Onder deze bestemmingsreserve is verantwoord de inschatting van de extra kosten in de exploitatie in verband met de wateroverlast in juni 2016.

Deze vrijval van de bestemmingsreserve was opgenomen in het separate voorstel resultaatbestemming 2018, door u goedgekeurd op 3 juli 2019.

VOORZIENINGEN

Voorzieningen (x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen	1.259	1.104
Totaal	1.259	1.104

VOORZIENINGEN VOOR ARBEIDSGERELATEERDE VERPLICHTINGEN**Wachtgeldverplichtingen**

In 2019 is een nieuwe wachtgeldverplichting aangegaan voor een oud-bestuurslid. Hiervoor is een voorziening gevormd zodat aan de toekomstige verplichtingen kan worden voldaan. Het verloop van de voorziening in 2019 was als volgt:

Balansbedrag per 31 december 2018	0
Bij: Toevoeging aan voorziening wachtgeldverplichtingen	97

Balansbedrag per 31 december 2019	97

Pensioenen

Voor tweeëntwintig voormalige DB-leden bestaan al langer pensioenverplichtingen. In 2019 is voor één voormalig DB-lid geld gestort in de pensioenvoorziening. In verband met nieuwe actuariële berekeningen is er € 51.000 toegevoegd aan de voorziening. In 2019 is er € 88.000 uitgekeerd ten laste van deze voorziening.

Balansbedrag per 31 december 2018	1.104
Af: Betaling uit voorziening pensioenen	-88

	1.016
Bij: Storting pensioen nieuwe deelnemer	95
Bij: Toevoeging aan voorziening pensioenen	51

Balansbedrag per 31 december 2019	1.162

VASTE SCHULDEN

Deze post is als volgt te specificeren:

Vaste schulden (x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	250.203	259.304
Onderhandse leningen van buitenlandse instellingen, banken e.d.	5.000	5.000
Waarborgsommen	9	9
Totaal	255.213	264.314

Het verloop van deze post is als volgt:	
Schuldrestant per 31 december 2018	264.314
Bij: Opgenomen geldleningen	0

	264.314
Af: Normale aflossing in het boekjaar	-9.101

Schuldrestant per 31 december 2019	255.213

De rentelast 2019 op onderhandse leningen van banken bedraagt € 8.096.815. Hiervan is € 102.500 voor buitenlandse instellingen, banken e.d. en de rest voor binnenlandse banken. Ten opzichte van 2018 is de vaste schuld met 9,1 mln. afgenomen door toename van het saldo bankschuld en kasgeldleningen.

Gezien het bijna “gratis” of geld toe krijgen bij kort financieren is de keuze gemaakt om, binnen de wettelijke kaders, alleen lang geld aan te trekken wanneer dit nodig is of de renteontwikkelingen hier aanleiding toe geven.

Voor een nadere specificatie wordt verwezen naar bijlage E “Staat van vaste schulden”.

In bovenstaande onderhandse leningen van binnenlandse banken bevindt zich een lening bij De Nederlandse Waterschapsbank (rating AAA/Aaa) met een hoofdsom van € 15 mln. waarbij het rentepercentage twee keer per jaar wordt aangepast op basis van de Euribor op een bepaald moment. Voor deze lening wordt een renteopslag betaald (cap), met als doel om de rente nooit boven een vooraf bepaald niveau uit te laten komen. Deze lening wordt in 2020 in zijn geheel afgelost.

Voor schulden zijn geen zakelijke zekerheden aan derden gesteld.

In 2017 is een deel van het hoofdkantoor verhuurd. Als zekerheid is een waarborgsom van € 9.375 ontvangen. Gezien de looptijd van de huurovereenkomst is dit bedrag als langlopende schuld opgenomen.

VLOTTENDE PASSIVA

Vlottende schulden

Vlottende schulden	(x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Overige kasgeldleningen		31.000	0
Negatieve bank- en girosaldi		7.115	15.595
Schulden aan leveranciers		8.968	11.215
Schulden i.v.m. te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies		1.713	1.702
Overige kortlopende schulden		39	25
Totaal		48.835	28.537

Eind 2019 is een kasgeldlening afgesloten, welke begin 2020 is afgelost. Op 31-12-2018 was er geen kasgeldlening aangetrokken, wat de toename van het saldo verklaart. Negatieve bank- en girosaldi betreft de rekening-courant van Waterschap De Dommel bij de Nederlandse Waterschapsbank. Ten opzichte van eind 2018 is de schuld in rekening-courant bij de bank met € 8,5 mln. afgenomen.

Schulden aan leveranciers omvatten naast de ontvangen, nog niet betaalde inkoopfacturen ook de schuld die voortvloeit uit door de leverancier in het verslagjaar geleverde prestaties die nog niet zijn gefactureerd.

Ten opzichte van 2018 is het saldo afgenomen met bijna € 2,25 mln.
Aan SNB behoorde eind 2018 zo'n € 2 mln. meer betaald te worden dan eind 2019.

De slibkosten zijn verantwoord op basis van de nieuwe kostenverdelingsmethode (conform de begroting), omdat inmiddels alle besturen van de aandeelhoudende waterschappen hebben ingestemd met de nieuwe kostenverdeling, onder de voorwaarde van instemming van de Belastingdienst met de nieuwe kostenverdelingsmethodiek in relatie tot het behoud van de koopelvrijstelling.

Te betalen belastingen en sociale lasten heeft betrekking op nog af te dragen pensioenpremies, loonheffing en werknemersverzekeringen.

Overlopende passiva

Overlopende passiva (x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Nog te betalen bedragen	6.902	6.767
Ontvangen voorschotbedragen van EU, Rijk of provincies	9.635	12.061
Overige vooruitontvangen bedragen	1.695	225
Totaal	18.232	19.053

De belangrijkste posten uit de "nog te betalen bedragen" zijn:

- nog te betalen rentevaste geldleningen 3.591
- nog niet opgenomen verlofdagen personeel 3.078
- nog te betalen kosten energie en gas 233

De ontvangen voorschotbedragen van EU, Rijk of provincies zijn ten opzichte van 2018 met € 2.426.000 afgenomen door de afrekening en terugbetaling in 2019 van de BO2-subsidie.

Verloopoverzicht overlopende passiva, ontvangen voorschotbedragen van EU, Rijk of Provincies

Omschrijving uitkering (x € 1.000)	Saldo 1-1-2019	Toevoegingen 2019	Vrijgevallen 2019	Saldo 31-12-2019
Europese Unie	0	0	0	0
Het Rijk	0	0	0	0
Provincie	11.989	1.971	4.335	9.625
Overige openbare lichamen	72	10	72	10
Totaal	12.061	1.981	4.406	9.635

De toename in 2019 van overige vooruitontvangen bedragen met € 1.470.000 heeft nagenoeg geheel te maken met bijdragen van diverse gemeentes voor gezamenlijk uit te voeren KRW-projecten. De bevoorschotting is ontvangen, terwijl de uitvoering hiervan vertraging heeft opgelopen.

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

In 2016 is conform cao het PBB (Persoonlijk Basis Budget) ingevoerd. Hierbij heeft een medewerker vijf jaar recht op het bestedingsrecht van € 5.000 voor die vijf jaar. In 2016 en 2017 is het recht niet door iedereen benut. In 2018 is er net iets meer als het budget benut. In 2019 is er ongeveer conform budget gebruik van gemaakt.

De Unie van Waterschappen heeft in 2018 een 25-jarige lineaire lening ad € 6.013.268 afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank onder borgstelling van de waterschappen. De hoogte van de lening per 31-12-2019 is € 5.532.207. Het aandeel van Waterschap de Dommel hierin is 3,63% (€ 200.819). Tot en met 2019 is er geen aanspraak gemaakt op deze borgstelling.

Waterschap de Dommel heeft zich garant gesteld voor maximaal € 83.333 in verband met bodemsanering bij Eindhoven – Waalre. Tot en met 2019 is er geen aanspraak gemaakt op deze garantstelling.

Over 2016 en 2017 zijn aangifte Vennootschapsbelasting ingediend. De belastingdienst is deze aan het beoordelen. Of hier nog financiële consequenties aan vast zitten is nu niet bekend. Voor 2018 en 2019 behoort nog aangifte te worden gedaan. We verwachten geen grote financiële consequenties.

Ten tijde van het opstellen van de jaarrekening is het grootste deel van de schadeclaims in verband met de wateroverlast in mei / juni 2016 afgewezen, een aantal schadeclaims is gedeeltelijk toegekend en een deel loopt nog. Of en zo ja in welke verdere mate er schadeclaims worden toegekend in verband met het hoge water in juni 2016 is nog onzeker. In het geval er schadeclaims worden gehonoreerd zullen deze voor een deel bij de verzekering worden ingediend en – voor zover deze vallen onder het stelsel van nadeelcompensatie - ten laste van Waterschap de Dommel komen.

Er is in beperkte mate sprake van langdurig zieken. Hiervoor is geen voorziening opgenomen gezien de aard en omvang van het ziekteverzuim.

De Gemeenschappelijke regeling Aquon heeft bij de Nederlandse Waterschapsbank en bij de Bank Nederlandse Gemeenten een aantal leningen afgesloten t.b.v. de overname van de panden in Breda, Leiden en Tiel. Het betreffen de volgende leningen:

Vaste schulden	Ingangsdatum	Historisch leenbedrag	Aflossingen voorgaande jaren	Balans 1/1/2019	Aflossing 2019	Balans 31/12/2019
Lening NWB 1-27487 3,38% - 30 jaar	19-12-2011	€ 4.535.000	€ 1.058.167	€ 3.476.833	€ 151.167	€ 3.325.667
Lening BNG 40.10855 2,91% - 20 jaar	16-12-2013	€ 2.000.000	€ 400.000	€ 1.600.000	€ 100.000	€ 1.500.000
Lening BNG 40.10856 3,145% - 24 jaar	16-12-2013	€ 1.500.000	€ 300.000	€ 1.200.000	€ 60.000	€ 1.140.000
Lening BNG 40.10857 3,315% - 29 jaar	16-12-2013	€ 1.620.000	€ 270.000	€ 1.350.000	€ 54.000	€ 1.296.000
Totaal		€ 9.655.000	€ 2.028.167	€ 7.626.833	€ 365.167	€ 7.261.667

Het Algemeen Bestuur van Waterschap de Dommel heeft besloten om deze overeenkomsten mede te ondertekenen en wel voor het eigen aandeel van 8,41%. Daarnaast heeft de Nederlandse Waterschapsbank aan de Gemeenschappelijke regeling Aquon een kredietfaciliteit verleend van € 7 mln. De garantstelling van Waterschap de Dommel hierin is 8,41%. In 2019 en voorgaande jaren is er geen aanspraak gemaakt op deze garantstellingen bij de Gemeenschappelijke regeling Aquon.

Met Wagenplan BV is een operational leasecontract gesloten betrekking hebbend op nog 3 auto's. De ingangsdatum valt van 2011 tot en met 2014. De leasecontracten zijn per direct opzegbaar op één na welke in 2020 afloopt. De resterende te vervallen leasekosten bedragen in totaliteit ongeveer € 9.000. Dit is geen balanswaarde omdat Waterschap de Dommel de auto's niet in eigendom heeft.

Verder is er nog een aantal operational leasecontracten voor kopieerapparaten, printers e.d. afgesloten welke lopen tot december 2020. De resterende leasekosten bedragen ongeveer € 20.000.

Naast de operational leasecontracten zijn er overeenkomsten afgesloten met leveranciers voor de levering van goederen of diensten in 2020 of volgende jaren voor een totaalbedrag van € 10,1 mln. De contractperiode per contract varieert tot 4 jaar. Voor projecten zijn er overeenkomsten afgesloten voor een totaalbedrag van ongeveer € 11,4 mln.

Overige risico's staan vermeld in hoofdstuk 3 van het jaarverslag en wel paragraaf 3.7 Weerstandsvermogen en wel bij onderdeel risico's en risicoparagraaf.

5 GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Uitbraak Corona virus

De uitbraak van het Corona virus begin 2020 heeft grote impact op de Nederlandse samenleving. De gevolgen van deze virus uitbraak zijn naar verwachting ook omvangrijk voor het waterschap en zullen effect hebben op het boekjaar 2020. Het effect op de gepresenteerde jaarrekening 2019 zal naar verwachting beperkt zijn. Het Waterschap heeft beheersmaatregelen getroffen om onder deze omstandigheden uitvoering te kunnen geven aan de primaire wettelijke taken. Het ontbreekt op het moment van opmaken van het jaarverslag en de jaarrekening nog aan voldoende informatie om de (financiële) consequenties van de uitbraak van het Corona virus te overzien. Voor een toelichting op de mogelijke risico's wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen (hoofdstuk 3.7).

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AB	Algemeen Bestuur Waterschap De Dommel
AI	Artificial Intelligence
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
AWZI	Alvalwaterzuiveringsinstallatie
BAW	Bestuursakkoord Water
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBP	Beleids- en Beheerproducten Waterschappen
BHIC	Brabants Historische Informatie Centrum
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BMF	Brabantse Milieu Federatie
BOS	Beslissing Ondersteunende Systemen
BOT	Benen-op-tafel-sessie
BTW	Belasting op toegevoegde waarde
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CO2	Koolstofdioxide
CPB	Centraal Planbureau
DB	Dagelijks Bestuur Waterschap De Dommel
DE	Duurzame Energie
DHZ	Deltaplan Hoge Zandgronden
DPRA	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
DSO	Digitale Stelsel Omgevingswet
ECB	Europese Centrale Bank
EHS	Ecologische hoofdstructuur
EM	Effectieve Micro-organismen
EMU	Economische Monetaire Unie
EVZ	Ecologische Verbindingszone
FIDO	Financiering decentrale overheden
GEP	Goed Ecologisch Potentieel
GIS	Geografisch Informatiesysteem
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGOR	Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime
GOB	Groen Ontwikkelfonds Brabant
GOO	Geodata op orde
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GTD	Gemeenschappelijke Technologische Dienst
GWW	Grond-, Weg- en Waterbouw
HAS	Hogere Agrarische School
HBE	Hernieuwbare brandstofeenheden
Wet HOF	Wet Houdbare Overheidsfinanciën
HRM	Human Resource Management
HVO	Hydrotreated Vegetable Oil
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWH	Het Waterschapshuis
IBIS	Integraal Beleid Innovatie en Strategie
IBP	Interbestuurlijk Programma

ICT	Informatie en Communicatie Technologie
ISO	Internationale Organisatie voor Standaardisatie
KCC	Klant Contact Centrum
KRW	Kaderrichtlijn Water
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LOTOTO	Lock Out, Tag Out, Try Out
MVI	Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NBT	Nabezinktank
NBWB	Noord-Brabantse Waterschapsbond
NCW	Netcentrisch werken
NNB	Natuurnetwerk Brabant
NNP	Natte Natuurparel
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
N2000	Natura 2000
OR	Ondernemingsraad Waterschap De Dommel
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PDCA	Plan Do Check en Act
PFAS	Poly- en perfluoralkydstoffen
PFOS	Perfluorooctanesulfonic
PHARIO	PHA bioplastics
PPWW	Projectplan Waterwet
PWR	Programma Water en Riolering
REKS	Regionale Energie en Klimaatadaptatie Strategie
RES	Regionale Energie Strategieën
RUDDO	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SDE	Stimulering Duurzame Energieproductie
SGBP	StroomGebiedBeheerPlan
SMART	Specifiek Meetbaar Acceptabel Realistisch Tijdgebonden
SOM	Strategisch Omgevingsmanager
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
STUW	Samenwerkingsovereenkomst Tot Uitvoering Waterdoelen
UFDO	Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden
UvW	Unie van Waterschappen
VBT	Voorbezinktank
VCA	Veiligheid, gezondheid en milieu Checklist Aannemers
VGNP	Van Gogh Nationaal Park
VGRP	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan
WBP	WaterBeheerPlan vanaf WBP-5: WaterBeheerProgramma
WDD	Waterschap De Dommel
WKC	Water Kennis Centrum
WNT	Wet normering topinkomens
WOPT	Wet openbaring uit publieke middelen gefinancierde topinkomens
WOZ	Wet onroerende zaken
WUR	Wageningen University & Research
ZLTO	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie

